

รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์
ชุดโครงการประเมินสถานภาพไทยศึกษา

ภาพรวมองค์ความรู้ไทยศึกษา

ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
สัญญารับทุนเลขที่ PDG 01/044/2540
31 กรกฎาคม 2541

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ชื่อเรื่อง "ภาพรวมองค์ความรู้ไทศึกษา" (ชุดโครงการประเมินสถานภาพ
ไทศึกษา)

ชื่อผู้ประสานงานและผู้วิจัย รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ
(ล.ทองคำ)

สถาบัน สถาบันไทยศึกษา และ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แหล่งทุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

วัตถุประสงค์ เพื่อประเมินสถานภาพไทศึกษาโดยใช้วิธีการประมวล วิเคราะห์
และสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา
ชุดโครงการวิจัยในอนาคต

วิธีการวิจัย ก่อนดำเนินโครงการได้มีการประชุมระดมความคิด 4 ครั้ง ได้หัวข้อการ
ประเมิน 11 หัวข้อ มีนักวิชาการจากสถาบันต่างๆ รับผิดชอบโครงการย่อย
ดังต่อไปนี้

- การผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม (ดร.อานันท์
กาญจนพันธุ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)
- คติชาวบ้านและวรรณกรรม (ดร.ศิริพร ณ กลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
- ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม (ดร.นฤมล วิทยุระนันท์ จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย)
- สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรม (ศาสตราจารย์อรศิริ ปาณินท์
มหาวิทยาลัยศิลปากร)
- ระบบการเมืองการปกครอง (ดร.สุภางค์ จันทวานิช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
- ระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศ (ดร.จาริต ดิงศภักดิ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
- ภาษาและภาษาศาสตร์ 1 (ดร.สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)
- ภาษาและภาษาศาสตร์ 2 (ดร.นันทนา รณเกียรติ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)
- โบราณคดี (ดร.รัศมี ชูทรงเดช มหาวิทยาลัยศิลปากร)
- ประวัติศาสตร์ (ดร.รัตนพร เศรษฐกุล มหาวิทยาลัยพายัพ)
- กำเนิดไท (คุณวิไลลักษณ์ เมฆารัตน์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

เมื่อผู้รับผิดชอบโครงการย่อยประเมินสถานภาพไทศึกษาแต่ละด้านเสร็จ
แล้ว ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ(ล.ทองคำ) ผู้ประสานงานใช้ร่างผลการประเมินของ
11 โครงการ ประกอบกับรายงานการประชุมระดมความคิด และสรุปผลรายงานความ
ก้าวหน้า 3 ครั้ง เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ไทศึกษา
จัดทำรายงานผลการวิจัยพร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางสำหรับการวางแผนการวิจัยในอนาคต

ระยะเวลา 1 มิถุนายน 2540 - 31 กรกฎาคม 2541 (1 ปี 2 เดือน)

ผลการวิจัย การล่าอาณานิคมของชาติตะวันตกเมื่อกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยเฉพาะอย่างยิ่งอังกฤษและฝรั่งเศส ทำให้เกิดความสนใจเรื่องของคนไทในฐานะที่เป็นชนพื้นเมืองที่อยู่ปะปนกับชนพื้นเมืองกลุ่มอื่นๆ ในประเทศพม่า อินเดีย จีน ลาว และเวียดนาม มีการส่งนายทหาร หมอสอนศาสนา และนักวิชาการเข้ามาสำรวจบริเวณต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยเหตุผลทางด้านการเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจการค้าเป็นหลัก การศึกษาด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นเพียงผลพลอยได้ หลังจากได้รับอิสรภาพหลายประเทศได้หันไปคบค้ากับประเทศสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ เมื่อสงครามอินโดจีน (สงครามเวียดนาม) ยุติลง วัฒนธรรมชุมชนได้รับความสนใจและศึกษาค้นคว้ามากขึ้นเป็นลำดับ ประเทศไทยมีความสนใจเรื่องไทศึกษา มาเรื่อยๆ กระแสความสนใจเรื่องไทศึกษาได้เกิดความเคลื่อนไหวเป็นอย่างมากในทศวรรษที่ผ่านมา (2530-2540) พลังผลักดันที่สำคัญที่สุดคือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) ด้วยนโยบายโดยนัยของ สวช. การศึกษาเรื่องไทจึงจำกัดขอบเขตอยู่เพียงกลุ่มชาติพันธุ์ไทประมาณ 9 กลุ่ม ได้แก่ ไทวน ไทจีน ไทเหนือ ไทลื้อ ไทใหญ่ ไทอาหม ไทดำ-ไทขาว ลาว และจ้วง กลุ่มชาติพันธุ์ไทเหล่านี้เคยมีรัฐหรืออาณาจักรเป็นของตนเองและมีอักษรใช้บันทึกเรื่องราวของตน เท่าที่สำรวจพบมีกลุ่มชาติพันธุ์ไทประมาณ 70 กว่ากลุ่ม

การเปิดสอนหลักสูตรบัณฑิตศึกษาระดับมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยในภาคเหนือและภาคอีสานช่วยให้มีผลการศึกษาวิจัยเรื่องไทเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก การประชุมไทยศึกษานานาชาติ 6 ครั้ง ก็มีส่วนทำให้ไทศึกษาได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ

ผลงานการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่ที่ทำโดยนักวิชาการไทยและนักวิชาการท้องถิ่นมีลักษณะ เป็นงานรวบรวมข้อมูลและพรรณนาข้อค้นพบ ผลงานที่เริ่มด้วยโจทย์หรือประเด็นปัญหาและพยายามหาหลักฐานมาพิสูจน์เพื่อให้ได้คำตอบโดยมีแนวคิดทฤษฎีรองรับ ยังมีเป็นจำนวนน้อยและมักจะเป็นผลงานของนักวิชาการชาวตะวันตก นักวิชาการที่สนใจศึกษาวิจัยเรื่องไทแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 : ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา คติชนวิทยา ภาษา และวรรณคดี กลุ่มนี้เป็นกระแสหลักของไทศึกษา ถ้าใช้กรอบความคิดในการศึกษาวิจัยเป็นเกณฑ์ สามารถแบ่งกลุ่มที่ 1 นี้ออกเป็นกลุ่มย่อยได้ 3 กลุ่ม คือ นักวิชาการแนวจารีตและนักวิจัยสมัครเล่น นักประวัติศาสตร์ นักคติชนวิทยา นักภาษาและวรรณคดี ที่ศึกษาเรื่องของคนไทกลุ่มต่างๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบเพื่อหาลักษณะเด่นของไท และนักมานุษยวิทยาที่เชื่อแนวคิดการผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แผ่นดินใหญ่ กลุ่มย่อยนี้ไม่เชื่อว่าจะมีภาษาและวัฒนธรรมไทบริสุทธิ์

กลุ่มที่ 2 : โบราณคดี กลุ่มนี้ไม่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องไทโดยตรง เพียงแต่นำความรู้เกี่ยวกับโครงกระดูกและโบราณวัตถุที่ขุดค้นพบในเขตต่างๆ มาช่วยวิเคราะห์ตีความเรื่องไทเท่านั้น

กลุ่มที่ 3 : ภาษาศาสตร์ กลุ่มนี้ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาษาไท(ไท-กะได) แนวภาษาศาสตร์อย่างเอกเทศ มีการศึกษาวิจัยภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทถึง 47 ภาษา ด้วยธรรมชาติของศาสตร์จึงไม่ได้อยู่ในกระแสหลักของไทศึกษาในประเทศไทย

กลุ่มที่ 4 : สถาบันดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการในกลุ่มนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา และมีประโยชน์ต่อวงการธุรกิจอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ฯลฯ

บทสรุป-สังเคราะห์-ข้อเสนอแนะ องค์ความรู้เรื่องไทศึกษาในแต่ละด้านไม่เท่าเทียมกัน เมื่อนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันมารวมต่อกันเป็นภาพ จะได้ภาพที่เวิ้งว้างและลางเลือน นักวิชาการในสาขาวิชาต่างๆ ที่สนใจเรื่องไทศึกษา ไม่ว่าจะเป็นสายวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ควรจะต้องร่วมมือกันศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อให้ได้ภาพไทที่ชัดเจนและใกล้เคียงความเป็นจริงยิ่งขึ้น

การเตรียมความพร้อมเพื่อการศึกษาวิจัยเรื่องไทอย่างลุ่มลึกในอนาคต อาจดำเนินการดังนี้

- จัดอบรมไทศึกษาแบบเข้มทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อสร้างนักวิจัยไทศึกษา
- สร้างชุดโครงการวิจัยไทศึกษาขนาดใหญ่ที่เป็นเครือข่ายของหลายโครงการหรือหลายชุดโครงการ โดยเลือกหัวข้อวิจัยที่สามารถดำเนินการได้ในลักษณะสหวิทยาการ
- จัดตั้งอาศรมความคิด (forum) เป็นหน่วยกลางสำหรับเชื่อมโยงเครือข่ายการวิจัย

ประเด็นปัญหาหรือคำถามที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการตั้งโจทย์วิจัยเพื่อการแสวงหาคำตอบ ตัวอย่างเช่น

- โครงกระดูกในแผ่นดินไทยมิใช่โครงกระดูกคนไท
- การกระจายของคน สัตว์ และพืชช่วยไขปริศนากำเนิดไทได้
- ทำไมคนไท ญาคู และเพื่อน จึงต้องกำเนิดมาจากน้ำเต้า
- ใครเป็นเจ้าของเรือนใต้ถุนสูงและเรือนกาแล
- ผี ไช้ และกระดูกไก่ เป็นของไทเท่านั้นหรือ
- ภาษาไทเป็นภาษาที่ถูกสร้างเพื่อการสื่อสารในอดีต
- อัญเชิญผีดี(ผีฟ้า) มาปราบผีร้าย(เฮดส์ ยาเสพติด คอรัปชั่น) ในสังคมไทยไม่ใช่เรื่องงมงาย

เนื่องจากไทศึกษามิใช่เรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นความตายหรือปากท้อง มิใช่ความจำเป็นพื้นฐานหรือเรื่องวิกฤตระดับชาติ หากเป็นแต่เพียงความพอใจและภูมิใจของคนจำนวนหนึ่ง การจัดลำดับตามความจำเป็นเร่งด่วนจึงเป็นเรื่องยาก นักวิชาการกลุ่มใดมีความสนใจที่แท้จริงและมีความพร้อมที่จะอุทิศเวลาให้กับไทศึกษา แหล่งเงินทุนก็ควรส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มนั้นก่อน

การวิจัยเรื่องไทเป็นวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาน่าจะได้รับการสนับสนุนจากแหล่งเงินทุนต่างๆ เป็นพิเศษ ทั้งนี้เพราะงานวิจัยเกี่ยวกับไทศึกษาในประเทศไทยก็ทำโดยนิสิตนักศึกษายู่แล้ว แต่ควรมีข้อสรุปผลการวิจัยในลักษณะบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษความยาวไม่เกิน 20 หน้า จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นหนังสือชุดรวมบทความวิจัยไทศึกษา ในส่วนนี้ถ้านิสิตนักศึกษาไม่สามารถทำได้เอง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยอาจขอความร่วมมือจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Executive Summary

Title "The State of Tai Studies: An Overview"

Coordinator and researcher Dr. Theraphan Luangthongkum (L-Thongkum)

Institution Thai Studies Institute and Faculty of Arts, Chulalongkorn University

Funding agency The Thailand Research Fund (TRF)

Objectives To analyze and synthesize the critical reviews on eleven topics done by a Tai Studies research team intended for planning future research programmes on Tai Studies.

Methodology Four brainstorming sessions were organized. Eleven topics to be critically reviewed were selected and each commissioned as follows:

- Inter-ethnic relations and cultural exchanges (Dr. Anan Ganjanapan, Chiangmai University)
- Folklore and literature (Dr. Siraporn Nathalang, Chulalongkorn University)
- Beliefs and rituals (Dr. Narumon Hinshiranan, Chulalongkorn University)
- Architecture, art and crafts (Prof. Onsiri Panin, Silapakorn University)
- Political systems (Dr. Supang Chantavanich, Chulalongkorn University)
- Economy and ecology (Dr. Charit Tingsabadh, Chulalongkorn University)
- Language and linguistics 1 (Dr. Somphong Witayasakpan, Chiangmai University)
- Language and linguistics 2 (Dr. Nantana Ronnakiet, Thammasart University)
- Archaeology (Dr. Rasmi Shoocongdej, Silapakorn University)
- History (Dr. Ratanaporn Sethakul, Phayap University)
- Origin of the Tai (Miss Vilailuck Mekaratana, Thammasart University)

The final reports of the eleven sub-projects, the minutes of the four brainstorming sessions, and the three progress reports were analyzed and synthesized by Theraphan Luangthongkum (L-Thongkum), the project co-ordinator. This report contains an overview of the state of Tai studies from past to present and recommendations for future research planning.

Research period 1 June 1997-31 July 1998 (1 year and 2 months)

Research results Due to colonialism, westerners especially the English and French began to pay attention to the Tai who were interspersed among the other ethnic groups of Burma, India, China, Laos and Vietnam in the middle of the nineteenth century. To learn about the geography and demography of the new territories, military officers, missionaries, and scholars were sent to explore Southeast Asian regions. Their primary concerns were politics and economics; history and culture were only by products. When independence was obtained, many countries joined the socialist and communist regimes. After the termination of the second Indo-China war (Vietnam War), more attention has been paid to the cultures of indigenous ethnic groups. Tourism has become popular as a means of drawing money from abroad to help develop the countries. Thai people have been interested in Tai studies for a long time; however, a boom period for tourism in the Southeast Asian zone has led to serious investigation and research on languages and cultures of the Tai ethnic groups during the last decade (1987-1997). In Thailand, the Office of the National Culture Commission (ONCC) has provided momentum. Eventhough there are about seventy Tai ethnic groups, due to the ONCC policy, only 9 of them have been studied seriously by Thai academicians: Tai Yuan, Tai Khuen, Tai Nuea, Tai Lue, Tai Yai, Tai Ahom, Tai Dam-Tai Khao, Lao and Zhuang. These Tai ethnic groups used to have states or kingdoms and traditional writing systems of their own in the past.

The M.A. programmes on Thai Studies offered in Thai universities, especially in the North and Northeast, and the six International Conferences on Thai Studies have helped increase the interest in Tai studies both at national and international levels.

Most of the research done by Thai and local academicians are data-oriented and descriptive; problem-based types of research are rare. Those who are interested in doing research on Tai studies can be divided into four major groups, as follows:

Group 1: historians, sociologists, anthropologists, folklorists, and language specialists; they are the mainstream. Based on their frameworks, this group of researchers can be divided into three sub-groups: 1) traditional amateur researchers; 2) historians, folklorists and language specialists who have tried to draw the "Tai essence" from their comparison of the histories and cultures of different Tai ethnic groups; and 3) anthropologists who believe in inter-ethnic relations in mainland Southeast Asia and reject the idea of "pure" Tai languages and cultures.

Group 2: archaeologists; Tai studies may be regarded as a by-product of their archaeological studies, i.e., an attempt to relate their findings, such as skeletal remains and artifacts to the homeland and migration patterns of the Tai.

Group 3: linguists; Tai linguistics has been studied for several decades. About forty-seven Tai (Tai-Kadai) languages were surveyed and/or analyzed. However, the linguistic study of Tai languages has never been regarded as part of the Tai studies mainstream in Thailand, and quite often has been attacked by members of the third sub-group of Group 1 (inter-ethnic relations proponents).

Group 4: architects, art and craft specialists; their research work is useful for industrial business, tourism, conservation and development planning.

Conclusion and recommendation

The present state of Tai studies may be viewed as an incomplete and unclear jigsaw. Scholars in different disciplines, i.e., sciences, social sciences and humanities, should join their efforts to do more research on Tai studies, so that we can have a clearer picture in the near future.

To promote Tai studies, a national programme at a macro-level should be launched. This programme should be composed of:

- **Training:** Tai Studies intensive course(s) for junior researchers from any disciplines who are interested in Tai studies;
- **Research:** large-scale interdisciplinary research projects or programmes;
- **"Market Place" Forums:** the linkage, review, and networking of Tai studies academics.

More problem-based research topics should be encouraged; for example,

- Skeletons found in the Thai ground are not Tai skeletons.
- Distribution of peoples, animals, and plants are good clues to the origin of the Tai.
- Why do the Tai, their relatives, and friends believe they have sprung out of a gourd?
- Who are the owners of stilt houses and "galae" houses?
- Spirits, eggs, and chicken bones do not belong exclusively to Tai culture.
- Tai was a pidgin language of Mainland Southeast Asia in the past.
- Inviting good spirits (phi-fa) to conquer evil spirits (AIDS, narcotic drugs, corruption) is not nonsense, etc.

It is very difficult to set priorities for research topics in Tai studies because by nature Tai studies do not directly contribute to solving national problems nor of themselves promote national development. Tai studies must be viewed as have intrinsic value. Funding agencies should sponsor any group of reseachers who has sincere interests, and who are ready to commit themselves to Tai studies.

Since most of the research in Tai studies have been done by graduate students as their theses and dissertations, the funding agencies might as well consider this fact and try to help support them. However, the summaries of their findings should be written as papers both in Thai and English, about twenty pages, submitted for publication in a series *Collection of Papers on Tai Studies*. If the students are unable to manage by themselves, there can be formal requests from the funding agencies for advisors' assistance. Tai cultures and languages are a part of our national inheritance and a key element in our national pride and individual pleasure.

บทคัดย่อ
ภาพรวมองค์ความรู้ไทศึกษา
ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ
สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากการสำรวจได้พบว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์ไทประมาณ 70 กว่ากลุ่ม อย่างไรก็ตามมีเพียง 9 กลุ่มเท่านั้นที่นักวิชาการไทยให้ความสนใจและศึกษาอย่างจริงจัง ได้แก่ ไทยวน ไทชิน ไทเหนือ ไทลื้อ ไทใหญ่ ไทอาหม ไทดำ-ไทขาว ลาว และจ้วง ทั้งนี้เนื่องมาจากนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) ที่เน้นเรื่องชนชาติไทหรือกลุ่มคนไทที่เคยมีรัฐหรืออาณาจักร รวมทั้งมีอักษรใช้บันทึกเรื่องราวของตนเอง

ผลงานการศึกษาวิจัยที่ทำโดยนักวิชาการท้องถิ่นมักจะมีลักษณะที่เน้นการรวบรวมข้อมูลและเสนอผลการวิเคราะห์แบบพรรณนา งานวิจัยประเภทลุ่มลึกมีการพิสูจน์ประเด็นปัญหามีน้อย

นักวิชาการที่สนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องไทศึกษาแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม คือ 1.) กลุ่มไทศึกษากระแสหลัก (ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา คติชนวิทยา ภาษาและวรรณคดี) 2.) โบราณคดี 3.) ภาษาศาสตร์ และ 4.) สถาปัตยกรรม-ศิลปกรรม-หัตถกรรม

องค์ความรู้ไทศึกษาแต่ละด้านไม่เท่าเทียมกัน เมื่อนำความรู้ที่มีอยู่มารวมต่อกันเป็นภาพจะได้ภาพที่ไม่สมบูรณ์และฉาบฉวย หากจะมีการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยด้านไทศึกษา ควรจัดทำเป็นโปรแกรมใหญ่ระดับชาติซึ่งมีองค์ประกอบที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกันดังนี้ 1.) การอบรมความรู้เรื่องไทศึกษาแบบเข้มให้แก่นักวิชาการรุ่นใหม่จากสาขาวิชาต่างๆ ที่สนใจการวิจัยด้านไทศึกษา 2.) การจัดทำชุดโครงการวิจัยไทศึกษาในลักษณะสหวิทยาการ 3.) การจัดตั้งอาศรมความคิดเพื่อเป็นหน่วยกลางในการประสานงานเครือข่ายไทศึกษา

เนื่องจากไทศึกษามีใช่เรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นความตายหรือปากท้อง มิใช่ความจำเป็นพื้นฐานหรือเรื่องวิกฤตระดับชาติ หากเป็นแต่เพียงความพอใจและภูมิใจของคนจำนวนหนึ่ง การจัดลำดับความจำเป็นเร่งด่วนจึงเป็นเรื่องยาก นักวิชาการกลุ่มใดมีความสนใจที่แท้จริงและมีความพร้อมที่จะอุทิศเวลาให้กับไทศึกษา แหล่งเงินทุนก็ควรส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มนั้นก่อน

การวิจัยเรื่องไทเป็นวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาน่าจะได้รับ การสนับสนุนจากแหล่งเงินทุนต่างๆ เป็นพิเศษ ทั้งนี้เพราะงานวิจัยเกี่ยวกับไทศึกษาในประเทศไทยก็ทำโดยนิสิตนักศึกษาอยู่แล้ว แต่ควรมีข้อสรุปผลการวิจัยในลักษณะบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษความยาวไม่เกิน 20 หน้า จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นหนังสือชุดรวมบทความวิจัยไทศึกษา ในส่วนนี้ถ้านิสิตนักศึกษาไม่สามารถทำเองได้ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยอาจขอความร่วมมือจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ABSTRACT

The state of Tai Studies: An Overview

Theraphan Luangthongkum

Thai Studies Institute, Chulalongkorn University

According to the surveys, there are about 70 Tai ethnic groups; however, only 9 of them have been studied seriously by Thai academicians: Tai Yuan, Tai Khuen, Tai Nuea, Tai Lue, Tai Yai, Tai Ahom, Tai Dam-Tai Khao, Lao and Zhuang due to the policy of the Office of National Culture Commission. These Tai ethnic groups used to have states or kingdoms and traditional writing systems of their own.

Most of the research done by local academicians are data-oriented and descriptive; problem-based types of research are rare.

Those who are interested in doing research on Tai studies can be divided into four major groups: 1.) the mainstream (historians, sociologists, anthropologists, folklorists and language specialists); 2.) archaeologists; 3.) linguists; and 4.) architects, art and craft specialists.

The present state of Tai studies may be viewed as an incomplete and unclear jigsaw. To promote Tai studies, a national programme at a macro-level should be launched. The programme should comprise the following components: 1.) Tai Studies intensive course(s) for junior researchers from any disciplines who are interested in Tai studies; 2.) large-scale interdisciplinary research projects; and 3.) Tai Studies Forums, the networking of Tai studies academics.

It is very difficult to set priorities for research topics in Tai studies because by nature Tai studies do not directly contribute to solving national problems nor of themselves promote national development. Tai studies must be viewed as have intrinsic value. Funding agencies should sponsor any groups of researchers who have sincere interests, and who are ready to commit themselves to Tai studies.

Since most of the research in Tai studies have been done by graduate students as their theses and dissertations, the funding agencies might as well consider this fact and try to help support them. However, the summaries of their findings should be written as papers both in Thai and English, about twenty pages, submitted for publication in a series *Collection of Papers on Tai Studies*. If the students are unable to manage by themselves, there can be formal requests from the funding agencies for advisors' assistance. Tai cultures and languages are a part of our national inheritance and a key element in our national pride and individual pleasure.

สารบัญ

	หน้า
1. บทนำ	1-7
1.1 เหตุผลและความสำคัญ	1
1.2 ความเป็นมา	2
1.3 วัตถุประสงค์และเป้าหมาย	4
1.4 ขั้นตอนและวิธีดำเนินงาน	4
1.5 ขอบเขต	6
1.6 วิธีการ	7
2. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	8-16
2.1 การแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยใช้ เกณฑ์ทางภาษาศาสตร์	9
2.2 คนไทยและกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสัมพันธ์ทางเชื้อสายกับคนไทย	10
2.3 กลุ่มชาติพันธุ์ไทยและกลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมรในประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้าน	13
3. ภาพรวมองค์ความรู้ไทยศึกษาด้านต่างๆ	16-51
3.1 การผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม	17
3.2 คติชาวบ้านและวรรณกรรม	20
3.3 ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม	22
3.4 เมืองและชุมชน สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรม	24
3.5 ระบบการเมืองการปกครอง	30
3.6 ระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศ	34
3.7 ภาษาและภาษาศาสตร์ (1)	36
3.8 ภาษาและภาษาศาสตร์ (2)	38
3.9 โบราณคดี	43
3.10 ประวัติศาสตร์	46
3.11 กำเนิดไท	50
4. วิเคราะห์และสังเคราะห์ภาพรวมไทยศึกษา	51-67
4.1 แนวทางการวิเคราะห์และสังเคราะห์ภาพรวม	51
4.2 พลังผลักดันที่ก่อให้เกิดไทยศึกษาในอดีต-ปัจจุบัน	52
4.3 การรับรู้เรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ไทยของนักวิชาการไทย	56
4.4 แนวทางการศึกษาเรื่องไท	59
4.5 การรวมและการแบ่งกลุ่มการศึกษาเรื่องไท	61
4.6 วิธีการศึกษาและรูปแบบการนำเสนอผลการศึกษา	64
4.7 สรุปองค์ความรู้โดยรวม	65

5. ข้อเสนอแนะแนวทางและทิศทางการวิจัยด้านไวยากรณ์ในอนาคต	67-72
5.1 การสร้างนักวิจัยไวยากรณ์	67
5.2 แนวทางการวิจัยไวยากรณ์ในอนาคต	69
5.3 กลไกการเชื่อมโยงให้เกิดเครือข่าย	70
5.4 ประเด็นปัญหาและโจทย์วิจัย	70
5.5 สรุป	71
กิตติกรรมประกาศ	73
เอกสารอ้างอิง	74

ภาพรวมองค์ความรู้ไทยศึกษา

ธีระพันธ์ ล. ทองคำ

1. บทนำ

1.1 เหตุผลและความสำคัญ

ในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา(2530-2540) การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคนไทยทั้งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากนักวิชาการไทยในสาขาวิชาต่างๆ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนได้ให้การสนับสนุนในเรื่องทุนอุดหนุนการวิจัยและการจัดประชุมวิชาการรูปแบบต่างๆ ตลอดจน มีผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยออกมาใหม่เป็นจำนวนไม่น้อย เป็นการเสริมองค์ความรู้เก่าที่มีอยู่และเพิ่มความรู้ใหม่ที่น่าสนใจ มีประเด็นปัญหาให้นักวิชาการได้ถกเถียงกันเพื่อหาข้อสรุปมากยิ่งขึ้น ผลงานบางส่วนได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่อย่างกว้างขวางเป็นที่รู้จักและอ้างอิง แต่ยังมีผลงานอีกเป็นจำนวนมาก อาทิ รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ วิทยานิพนธ์ ฯลฯ ที่มีคุณภาพดีและมีประโยชน์ได้ถูกเก็บรักษาไว้ตามห้องสมุดของสถาบันต่างๆ โดยไม่มีการเผยแพร่ให้คนภายนอกได้ทราบและมีโอกาสใช้ประโยชน์เท่าที่ควร ส่วนเอกสารสิ่งพิมพ์เก่าและเอกสารที่เป็นภาษาต่างประเทศ มักจะอยู่ในความครอบครองเป็นสมบัติส่วนตัวของนักวิชาการแต่ละคนที่เก็บสะสมไว้ เป็นที่รู้เฉพาะคนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันหรือวงการเดียวกันเท่านั้น อาจกล่าวได้ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับไทยศึกษาได้กระจัดกระจายอยู่ตามที่ต่างๆ เป็นเหตุให้เกิดการศึกษาค้นคว้าที่ซ้ำซ้อนเพราะขาดการทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่ไม่ลุ่มลึก เพราะผู้วิจัยไม่ตระหนักถึงประเด็นปัญหาและโจทย์วิจัยที่ควรแสวงหาคำตอบด้วยการพิสูจน์ที่อิงกรอบมโนทัศน์บางประการ ไม่เคยมีการประเมินสถานภาพสรุปภาพรวมองค์ความรู้จากอดีตสู่ปัจจุบันเพื่อกำหนดนโยบายและวางแผนงานวิจัยด้านไทยศึกษาในอนาคต ด้วยตระหนักในปัญหาดังกล่าวมาแล้ว สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงได้ขอความร่วมมือให้สถาบันไทยศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดประชุมระดมความคิดเพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมในการดำเนินโครงการประเมินสถานภาพไทยศึกษา ด้วยความหวังว่าจะส่งผลให้เกิดการทบทวนองค์ความรู้ที่มีอยู่และใช้องค์ความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นใจและถูกทิศทาง ข้อสรุปที่เกิดจากการประชุมระดมความคิดของนักวิชาการหลายสาขาวิชา รวม 4 ครั้ง ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2539 - พฤษภาคม 2540¹ ทำให้เกิดชุดโครงการประเมินสถานภาพไทยศึกษา และองค์ความรู้ที่ได้จากชุดโครงการวิจัยเอกสารนี้จะเป็นบันไดนำไปสู่ชุดโครงการวิจัยอื่นๆ ในอนาคต ที่นักวิชาการหลากหลายสาขาวิชาสามารถร่วมกันทำวิจัยตามความรู้ความชำนาญของตน อย่างมีการสอดคล้องประสานเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นการรวมพลังระดับชาติ ก้าวข้ามกำแพงสถาบันและสาขาวิชาเพื่อความรู้ความเข้าใจเรื่องของคนไทย ทั้งส่วนที่เป็นเอกลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะ และ

¹ ดูรายละเอียดได้ในรายงานการประชุมซึ่งเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดีที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย 1 ชุด และที่สถาบันไทยศึกษา 1 ชุด

ส่วนที่เป็นลักษณะอันเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ปะทะสังสรรค์ และผสมผสานกลมกลืนกับกลุ่มชนอื่นที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พร้อมทั้งช่วยให้ได้คำตอบที่แน่นอนเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่สำหรับประเด็นปัญหาซึ่งค้างคาอยู่ในใจของนักวิชาการตลอดมา

1.2 ความเป็นมา

เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2539 ผู้ประสานงานชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษา(รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ ผู้อำนวยการสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ได้ไปร่วมประชุมพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัยโครงการหนึ่งที่อาคารมหานครยิบซัม ถนนศรีอยุธยา ซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) เมื่อการประชุมสิ้นสุดลง ด้วยนโยบาย "รุก" ของ สกว. ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช) ได้ขอให้ช่วยประเมินสถานภาพการศึกษาเรื่องของคนไทและกลุ่มชนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางภาษาและวัฒนธรรมกับคนไท ที่ควรจะมีการประเมินสถานภาพไทศึกษา เพราะมีนักวิชาการเสนอโครงการขอรับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก สกว. หลายโครงการ เมื่อมีการพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัย(research proposal) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่ง สกว. ขอให้ช่วยประเมินข้อเสนอโครงการ และฝ่ายความสัมพันธ์ข้ามชาติและทางเลือกในการพัฒนา(ฝ่าย 1) จะได้มีข้อมูลประกอบการพิจารณา อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการประเมินและการตัดสินใจของ สกว. และเกิดความเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย ผู้ประสานงาน (ต่อจากนี้ไปจะใช้ว่า ผู้เขียน) ได้รับปฏิเสธข้อเสนอของ สกว. ทันที ด้วยเหตุผล 5 ประการ ดังนี้

- ไทศึกษา(Tai studies) เป็นเรื่องสหวิทยาการ ผู้ประเมินสถานภาพถ้ามีเพียงคนเดียวคงไม่สามารถรอบรู้และทำงานได้อย่างครอบคลุมตามเจตนารมณ์ความหวังดี และความต้องการของ สกว.

- การสืบค้นและรวบรวมข้อมูลเป็นเรื่องใหญ่และมีปัญหามาก เพราะไม่มีแหล่งข้อมูลและหรือฐานข้อมูลเรื่องไทศึกษาที่จะสืบค้นได้อย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้จึงต้องใช้เวลามากในการรวบรวมเอกสารสิ่งพิมพ์ซึ่งอยู่ในลักษณะกระจัดกระจายตามห้องสมุดของหน่วยงานต่างๆ ทั่วประเทศและในห้องสมุดส่วนตัวของผู้ที่ศึกษาค้นคว้าวิจัยด้านไทศึกษา และผลงานอีกเป็นจำนวนไม่น้อยที่ปรากฏในรายการเอกสารอ้างอิงและบรรณานุกรม แต่หาตัวจริงไม่ได้

- ผู้เขียนเป็นนักภาษาศาสตร์(linguist) หรือนักวิทยาศาสตร์ทางภาษา(language scientist) ที่ไม่ได้อยู่ในวงการไทศึกษาของประเทศไทยซึ่งมีสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ(สวช.) เป็นพลังขับเคลื่อน(momentum) ที่สำคัญ และก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา จึงนับว่าผู้เขียนเป็นคนนอกวงการทั้งโดยศาสตร์และโดยความรู้ความสนใจที่สร้างสมมาตลอด 20 ปีแห่งการวิจัย ผู้เขียนถนัดงานวิจัยภาคสนาม(field research) มิใช่งานวิจัยเอกสาร(documentary research) และได้สนใจแต่เรื่องของคนไท หากแต่สนใจภาษา

และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่เป็นชนกลุ่มน้อยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร และม้ง-เมี่ยน(ม้ว-เย้า) ด้วยเหตุนี้มุมมอง แนวทางการวิเคราะห์ตีความและสังเคราะห์ของผู้เขียนในเรื่องไทศึกษา จึงอาจแตกต่างไปจากผู้ที่อยู่ในวงการไทศึกษาของประเทศไทยโดยตรง ซึ่งประกอบด้วย นักภาษาไทย นักคติชนวิทยา นักวรรณกรรมท้องถิ่น นักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์ นักมานุษยวิทยา นักสังคมวิทยา ฯลฯ ยิ่งกว่านั้น บทความสรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับภาษาศาสตร์ภาษาไท-กะได 5 เรื่องของผู้เขียนก็พิมพ์เผยแพร่เป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด และเนื้อหาสาระก็ไม่ค่อยจะเป็นประโยชน์ต่อวงการไทศึกษาในประเทศไทยนักเพราะไม่ได้เป็นเรื่องที่อยู่ในกระแสความสนใจ

- ผู้เขียนไม่ได้สังกัดสำนักคิดใด ไม่ว่าจะเป็นฐานะเจ้าสำนักหรือศิษย์สำนัก เป็นแต่เพียงผู้ติดตามงานของสำนักต่างๆ เพื่อนำความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่องานวิจัยประเภทงานวิจัยพื้นฐาน(basic research) ของตนเองเท่านั้น

- ผู้เขียนมีงานยุ่งมาก ทั้งงานบริหาร งานสอนระดับบัณฑิตศึกษา และงานวิจัยซึ่งเป็นโครงการใหญ่ 2 โครงการ และต้องออกเก็บข้อมูลภาคสนามบ่อย

เหตุผล 5 ประการดังกล่าวข้างต้นของผู้เขียนมิได้ทำให้ สกว. เลิกล้มความตั้งใจ ยังคงยืนยันว่าจะต้องมีการประเมินสถานภาพไทศึกษาหรือไท-กะไดศึกษาอย่างแน่นอน เพื่อนำผลไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในอนาคตทั้งด้านวิชาการและบริหารการวิจัย

สกว. ให้ข้อเสนอใหม่ว่าถ้าไม่ทำเองก็ขอให้เป็นผู้ประสานงานจัดการรวมทีมผู้รู้เรื่องไทศึกษาด้านต่างๆ ทำเป็นชุดโครงการ(programme) แต่จะดำเนินการอย่างไรนั้น ขอให้เขียนข้อเสนอโครงการตามที่เห็นสมควรส่งให้ สกว. พิจารณา ปกติแล้ว สกว. ให้ผู้ประสานงานของแต่ละชุดโครงการมีอิสระในการดำเนินงานพอสมควร หน้าที่และความรับผิดชอบหลักของผู้ประสานงาน คือ ช่วยทำงานให้กับ สกว. ในฐานะคนกลางเชื่อมโยงระหว่าง สกว. กับกลุ่มนักวิชาการให้เกิดการวิจัยในลักษณะเครือข่ายสหสาขาวิชา มีสิทธิ์ตัดสินใจเรื่องต่างๆโดยใช้กฎระเบียบของ สกว. เป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแต่ละชุดโครงการ

ข้อเสนอใหม่ของ สกว. ทำให้ผู้เขียนหนักใจมากเช่นกัน ประสพการณ์ด้านบริหารกิจการวิจัยทำให้ผู้เขียนเกิดความกลัวหลายเรื่อง ที่หนักที่สุดคือการติดตามทวงรายงานความก้าวหน้าและรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ซึ่งไม่เคยได้ครบร้อยเปอร์เซ็นต์ ผู้เขียนไม่ยากเสียที่จะมีชื่อติดอยู่ในบัญชีดำของ สกว. จึงได้ปรึกษากับท่านผู้ใหญ่หลายท่านที่สนใจเรื่องไทศึกษาและผู้เขียนเคารพนับถือ คำตอบที่ได้ก็คือ "น่าจะคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและตอบรับความปรารถนาดีของ สกว." ก่อนรับงานผู้เขียนได้ชี้แจงเรื่องต่างๆ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นระหว่างดำเนินโครงการให้ สกว. ทราบโดยละเอียด

1.3 วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

เป้าหมายอันเป็นเจตนารมณ์ของ สกว. คือ ให้นักวิชาการในสาขาวิชาต่างๆ ที่สนใจเรื่องไทศึกษา ได้ร่วมกันพัฒนางานวิจัยด้านไทศึกษาในลักษณะชุดโครงการซึ่งประกอบด้วยโครงการย่อยเป็นจำนวนมากที่มีความสัมพันธ์กัน สามารถนำมาประกอบให้เห็นภาพรวม เป็นการรวมพลังระดับชาติโดยไม่มีกำแพงสถาบันขวางกั้น เกิดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไทศึกษา อันจะนำมาซึ่งชื่อเสียงด้านวิชาการของประเทศชาติ

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น จึงได้ตั้งวัตถุประสงค์ของชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษาไว้ดังนี้ ประเมินสถานภาพไทศึกษา โดยใช้วิธีประมวล วิเคราะห์ตีความ และสังเคราะห์ภาพรวม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุดโครงการวิจัยในอนาคต

1.4 ขั้นตอนและวิธีดำเนินงาน

การดำเนินงานระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน 2539 ถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 2540 ซึ่งเป็นระยะเตรียมการก่อนทำสัญญาเงินทุนเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2540 มีรายละเอียดดังนี้

- จัดประชุมระดมความคิด 4 ครั้ง เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2539 วันที่ 25 พฤศจิกายน 2539 วันที่ 28 มกราคม 2540 และวันที่ 17 เมษายน 2540 โดยขอให้ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเป็นผู้ลงนามในหนังสือเชิญประชุม และขอให้ประธานในการประชุมทุกครั้ง ซึ่งท่านก็กรุณาให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ที่ต้องรบกวนท่านเพราะอยากให้ท่านได้สัมผัสกับนักวิชาการในสาขาสังคมศาสตร์-มนุษยศาสตร์โดยตรง และผู้ที่ได้รับเชิญให้มาร่วมประชุมก็จะมีความรู้สึกที่ดีในเวลาเดียวกัน เพราะถือว่าได้รับเกียรติจาก สกว.

- จัดทำรายงานการประชุมระดมความคิดทั้ง 4 ครั้ง พร้อมด้วยบทสรุปเสนอ สกว.

- ร่วมกับ สกว. กำหนด TOR (terms of references) หรือข้อกำหนดหลักของโครงการ

- ประสานงานระหว่าง สกว. กับผู้รับผิดชอบโครงการในชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษาให้การดำเนินงานเป็นไปตาม TOR โครงการย่อยในชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษามีดังนี้

โครงการ "การผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม"
(อ. ดร. อานันท์ กาญจนพันธุ์)

โครงการ "คติชาวบ้านและวรรณกรรม" (รศ. ดร. ศิราพร ณ ถลาง)

โครงการ "ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม" (อ. ดร. นฤมล หิฎษีระนันท์)

โครงการ "สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรม (3 กลุ่ม โครงการ"
(ศ. อรศิริ ปาณินท์)

โครงการ "ระบบการเมืองการปกครอง" (รศ. ดร. สุภางค์ จันทวานิช)

โครงการ "ระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศ" (ผศ. ดร. จาริต ดิงศภัทัย)

โครงการ "ภาษาและภาษาศาสตร์ (1)" (ผศ. ดร. สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์)

โครงการ "ภาษาและภาษาศาสตร์ (2)" (รศ. ดร. นันทนา รมเกียรติ)

โครงการ "โบราณคดี" (อ. ดร. รัศมี ชูทรงเดช)

โครงการ "ประวัติศาสตร์" (ผศ. ดร. รัตนาพร เศรษฐกุล)

โครงการ "กำเนิดไท" (คุณวิไลลักษณ์ เมฆารัตน์)

การดำเนินงานหลังจากการทำสัญญารับทุนเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2540 จนถึงเสร็จสิ้นโครงการเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2541 มีดังนี้

- ประสานงานกับผู้รับผิดชอบโครงการย่อยในเรื่องเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเอกสารระหว่างผู้ร่วมชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษา
- จัดระบบการทำงานและกลั่นกรองงานด้านต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีคุณภาพทั้งโครงการย่อยและงานของส่วนกลาง พร้อมทั้งรายงานความก้าวหน้าการดำเนินการให้ สกว.ทราบเป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม
- จัดทำปฏิทินกิจกรรมการดำเนินงานของชุดโครงการตลอดระยะเวลา 1 ปี 2 เดือน ที่รับทุน
- สืบค้น WEBSITES ไทศึกษา ทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต รวบรวมและจัดพิมพ์เพื่อแจกให้กับผู้ร่วมโครงการ
- จัดประชุมเพื่อให้ผู้ร่วมโครงการได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์และรายงานความก้าวหน้าทุก 3 เดือน รวม 3 ครั้ง เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2540 วันที่ 12 ธันวาคม 2540 และวันที่ 20 มีนาคม 2541
- รวบรวมร่างรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของโครงการย่อยเพื่อจัดทำเป็นเอกสารประกอบการประชุมต่อสาธารณชน และใช้เป็นข้อมูลประกอบการประมวล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ไทศึกษา ตลอดจนเสนอแนะแนวทางและทิศทางในการพัฒนาชุดโครงการวิจัยในอนาคต
- ส่งร่างรายงานผลการประเมินสถานภาพไทศึกษาของโครงการย่อยที่จัดทำเสร็จและส่งให้กับผู้ประสานงานตามกำหนดเวลา และร่างโครงการจัดประชุมเสนอผลการวิจัยต่อสาธารณชน ตลอดจนกำหนดการประชุมและรายชื่อแขกเชิญเสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- จัดประชุมเสนอผลการวิจัยต่อสาธารณชนในวันที่ 18-19 มิถุนายน 2541
- ถอดเทพการเสนอรายงานผลการวิจัยของทุกโครงการ และข้อเสนอแนะของผู้วิจารณ์ 2 ท่านต่อ 1 โครงการ เพื่อจัดส่งให้กับผู้รับผิดชอบโครงการย่อยพิจารณาประกอบการปรับปรุงแก้ไขรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ รวมทั้งบทสรุปสำหรับผู้บริหาร (Executive Summary) ภาษาอังกฤษ ซึ่งได้ขอให้ Mr. Edward Robinson ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ สถาบันไทยศึกษา ช่วยตรวจแก้ไข
- ติดตามและรวบรวมรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์จำนวน 5 ชุด พร้อมกับแผ่นดิสก์จากทุกโครงการเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการปรับปรุงแก้ไขรายงานผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ไทศึกษา รวมทั้งสรุปผลการดำเนินงานและข้อเสนอแนะของผู้รับผิดชอบโครงการย่อยทุกโครงการเพื่อตรวจสอบรายงานผลการวิจัยให้เป็นไปตามข้อกำหนดหลัก (TOR) ที่ระบุไว้ในสัญญารับทุน

- จัดทำรายงานการประชุมเสนอผลการวิจัยชุดประเมินสถานภาพ
ไทศึกษาต่อสาธารณชน ซึ่งดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว และจัดทำรายงานการเงินส่วนที่
เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายในการจัดประชุมเสนอผลการวิจัยต่อสาธารณชนเมื่อวันที่ 18-
19 มิถุนายน 2541
- จัดทำสรุปผลการดำเนินงานและข้อเสนอแนะของผู้ประสานงานเพื่อ
การพัฒนาและสนับสนุนให้แก่โครงการวิจัยในอนาคต
- จัดทำสรุปผลการดำเนินงานและผลการวิจัยที่เป็นภาพรวมองค์ความรู้
เพื่อประชาสัมพันธ์แก่สาธารณชนในสื่อเครือข่ายของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- จัดทำรายงานการเงินและรวบรวมหลักฐานการเงินทั้งหมด ตลอด
การดำเนินโครงการเพื่อเสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- ส่งผลงานขั้นสุดท้ายทั้งหมดให้แก่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
ซึ่งประกอบด้วย รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ 12 รายการๆละ 5 ชุด พร้อมแผ่น-
ดิสก์ รายงานการประชุมเสนอผลการวิจัยต่อสาธารณชนระหว่างวันที่ 18-19 มิถุนายน
2541 รายงานสรุปผลการดำเนินงานและข้อเสนอแนะของผู้ประสานงานและของผู้รับ
ผิดชอบโครงการย่อย 11 โครงการ สรุปผลการดำเนินงานและผลการวิจัยที่เป็นภาพ
รวมองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แก่สาธารณชน และรายงานการเงิน
ตลอดโครงการ ภายในวันที่ 31 กรกฎาคม 2541

1.5 ขอบเขต

ในการประเมินสถานภาพไทศึกษา โครงการย่อย 11 โครงการจะต้อง
ดำเนินการตามที่ได้ระบุไว้ใน TOR ซึ่งมีจุดร่วมสำคัญ คือ เอกสารการศึกษาที่ใช้เป็น
ข้อมูลในการประเมินสถานภาพแต่ละด้านจะเน้นที่เขียนเป็นภาษาไทย อังกฤษ ฝรั่งเศส
และในกรณีที่จำเป็นจะใช้เอกสารที่เป็นภาษาอื่น อาทิ จีน เวียดนาม ฯลฯ ที่มีการสรุป
ความเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษประกอบการประเมินด้วย เพื่อให้ได้ภาพรวมที่
สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ส่วนหัวข้อการประเมินที่เป็นรายละเอียดจะแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้น-
อยู่กับเนื้อหาของผลการศึกษาวิจัยในแต่ละสาขาวิชา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การผสมผสานทางชาติพันธุ์และ

การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม

- ประวัติศาสตร์
- การพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ
- การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทาง
การเมือง
- การเปลี่ยนแปลงความเชื่อและ
วรรณกรรม
- การค้าขายแลกเปลี่ยน
- ความสัมพันธ์ของชุมชนและรัฐ
ในพื้นที่ซึ่งตั้งถิ่นฐาน
- ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มไทกันเอง

ภาษาและภาษาศาสตร์ (1)

- การกระจายของภาษาไท-กะได
และการทำแผนที่
- พจนานุกรมและรายการคำศัพท์
- แบบเรียนและคู่มือการเรียนภาษา
- ภาษาและวรรณกรรม
- การศึกษาแนวนิรุกติศาสตร์
- การศึกษาแนวภาษาศาสตร์
เปรียบเทียบและเชิงประวัติ
- ประวัติและพัฒนาการของอักษรไท

ในการสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้เพื่อศึกษาเพื่อกำหนดนโยบาย ทิศทาง และพัฒนาชุดโครงการวิจัยในอนาคต ผู้ประสานงานจะจำกัดขอบเขตเฉพาะด้าน(aspects) ที่มีผลการประเมินของโครงการย่อยในชุดโครงการเป็นหลัก ในบางกรณีจะเพิ่มเติมความรู้บางประการซึ่งผู้ร่วมโครงการอาจไม่ได้กล่าวถึง แต่ผู้เขียนคิดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

1.6 วิธีการ

โครงการย่อยทั้งหมดในชุดโครงการจะต้องดำเนินการวิจัยเอกสารโดยใช้ขั้นตอนและแนวทางที่คล้ายคลึงกัน เพื่อให้ได้ผลงานที่มีรูปแบบการนำเสนอทำนองเดียวกันสามารถเปรียบเทียบกันได้ สะดวกต่อการวิเคราะห์ตีความภาพรวม และดึงประเด็นสำคัญมาวิพากษ์วิจารณ์ได้โดยง่าย ใน TOR ของทุกโครงการได้ระบุวิธีการและขั้นตอนของการศึกษาไว้ดังกรอบต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ประมวลความรู้โดยแสวงหาและเก็บรวบรวมผลงานศึกษาค้นคว้าวิจัยตามหัวข้อที่แต่ละโครงการกำหนดไว้ จากห้องสมุด ระบบเทคโนโลยีการสื่อสาร หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน บุคคลที่คาดว่าจะมีเอกสารที่ต้องการทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนแลกเปลี่ยนกับเครือข่ายของคณะผู้ร่วมงานชุดโครงการประเมินสถานภาพการศึกษา

จำแนกประเภทของเอกสารตามหัวข้อที่ต้องการประเมิน ตลอดจนแบ่งเป็นหมวดหมู่ตามแนวทางและวิธีการศึกษาวิจัยในแต่ละศาสตร์หรือสาขาวิชา

ขั้นที่ 2 ประเมินสถานภาพตามขั้นตอนและสาระของการประเมินดังนี้
วิเคราะห์และตีความผลงานที่ประมวลได้จากการดำเนินงานขั้นที่ 1 ในการวิเคราะห์ตีความเน้นเรื่องต่อไปนี้

- กรอบความคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา
- ทิศทาง แนวทาง และวิธีการศึกษา
- ประเด็นหรือคำถามหลัก
- ขอบเขตและความลุ่มลึก
- สาระและข้อค้นพบที่สำคัญ

เปรียบเทียบการศึกษาโดยเน้นทิศทาง แนวทาง กรอบความคิด และวิธีการของกลุ่มผู้ศึกษาซึ่งเป็นนักวิชาการชาวตะวันตกและตะวันออก นักวิชาการไทย และนักวิชาการที่เป็นคนไทยในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น นักวิชาการไทดำ นักวิชาการไทใหญ่ ฯลฯ พร้อมทั้งเปรียบเทียบกรอบความคิด แนวทาง และวิธีการศึกษาในแต่ละกลุ่มให้มีความคล้ายคลึงและแตกต่างกันในประเด็นใดบ้าง และวิเคราะห์ปัญหาข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย(กลุ่มผู้ศึกษา)ในเชิงกรอบความคิด แนวทาง และวิธีการศึกษา

ประเมินกระบวนการทัศน์โดยรวมในเชิงจุดอ่อน-จุดแข็ง ประเมินคุณค่าและความเชื่อถือได้ของงานและข้อค้นพบ และแสดงพัฒนาการและทิศทางของการศึกษาที่ผ่านมาว่ามีความหลากหลาย มีความก้าวหน้า มีปัญหา มีข้อจำกัด และมีประเด็นสำคัญที่กำลังแสวงหาคำตอบหรือไม่ อย่างไร

ขั้นที่ 3 สังเคราะห์ สรุปผล และเสนอแนะ

การเขียนรายงานให้เน้นการบูรณาการ การจัดระเบียบองค์ความรู้ใหม่ นำเสนอข้อโต้แย้งหรือข้อค้นพบใหม่ที่น่าสนใจ สรุปรวมการประมวล วิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์สถานภาพไทยศึกษาด้านที่แต่ละโครงการรับผิดชอบ ส่วนการเสนอแนะจะเน้นเรื่องกรอบความคิด แนวทาง วิธีการ หัวข้อ และคำถามหรือโจทย์เพื่อการวิจัยตามลำดับความจำเป็นเร่งด่วน

เมื่อผู้ประสานงานได้รับรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของทุกโครงการแล้ว ก็ใช้ร่างรายงานผลการวิจัยทุกฉบับเป็นข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ไทยศึกษา พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการกำหนดนโยบาย และทิศทางการวิจัยไทยศึกษาในอนาคตตามความจำเป็นเร่งด่วน ในลักษณะภาพรวมของทุกด้านสำหรับการพัฒนาชุดโครงการวิจัยไทยศึกษาด้านต่างๆ ต่อไป

นอกจากรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของทุกโครงการแล้ว ผู้เขียนยังได้ใช้รายงานการประชุมระดมความคิด 4 ครั้ง รายงานความก้าวหน้า 3 ครั้ง รายงานการดำเนินงานของส่วนกลาง 3 ครั้ง และข้อกำหนดหลักโครงการ (TOR) ของทุกโครงการ ตลอดจนเอกสารอื่นๆ ที่เป็นเอกสารประกอบการประชุมแต่ละครั้ง เป็นข้อมูลในการเขียนรายงานผลการสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ไทยศึกษา

ขั้นที่ 4 เสนอผลงานสุดท้าย

หลังจากการประชุมรายงานผลการวิจัยประเมินสถานภาพไทยศึกษา ต่อสาธารณชนในวันที่ 18-19 มิถุนายน 2541 โดยมีผู้วิจารณ์ซึ่งเป็นนักวิชาการจากต่างสถาบันกันและต่างสถาบันกับผู้วิจัยจำนวน 2 คน เมื่อการประชุมเสร็จสิ้นแล้ว ผู้รับผิดชอบโครงการย่อยและผู้ประสานงานปรับปรุงแก้ไขรายงานผลการวิจัยฉบับร่างให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในการประชุมได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาต่างๆ มาร่วมแสดงความคิดเห็นและวิจารณ์ วิพากษ์ผลงานของชุดโครงการด้วย

2. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จากการอ่านรายงานผลการประเมินสถานภาพไทยศึกษาด้านต่างๆ ผู้เขียนพบว่ามียุคก่อนที่สำคัญประการหนึ่ง คือ นักวิชาการไทยและคนไทยที่สนใจศึกษาค้นคว้า เรื่องไทส่วนใหญ่มักจะไม่ได้ให้ความสำคัญหรือละเลยที่จะแสวงหาความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลอื่นๆ ซึ่งอยู่ในบริเวณเดียวกับคนไทมานานหลายร้อยหลายพันปี ขาดการมองรอบด้านที่อาจช่วยให้ได้ข้อมูลและหรือข้อคิดมาวิเคราะห์ เรื่องของคนไทให้ละเอียดลึกซึ้งน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ข้อสรุปหลายประการที่เชื่อกันว่าเป็นลักษณะ เฉพาะหรือเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมชนชาติไทนั้น เมื่อได้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นก็อาจจะต้องทบทวนใหม่ว่าความเชื่อเหล่านั้นถูกต้องหรือไม่ สมมติว่ามีชนเผ่าอยู่ 3 ชนเผ่าในบริเวณเดียวกัน ขอเรียกชนเผ่าทั้ง 3 นี้ว่า A, B และ C เนื่องจากชนเผ่าเหล่านี้มีปฏิสัมพันธ์กัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในบางโอกาส ซึ่งเป็นเรื่องธรรมชาติธรรมดาที่ที่จะต้องมีการแลกเปลี่ยน ขอยืม และมีอิทธิพลต่อกันและกัน เผ่าใดมีอำนาจหรือมีประชากรมากกว่าก็มักจะเป็นฝ่ายผู้ให้ ส่วนเผ่าที่อ่อนแอหรือมี

ประชากรน้อยกว่าก็มักจะเป็นผู้รับ ในระดับหนึ่งจึงเกิดการผสมผสานกลมกลืน ปรับ-
เปลี่ยน เปลี่ยนแปลง และกลายไปจนมีลักษณะเหมือนกัน กระบวนการนี้เกิดขึ้นซ้ำๆ
ค่อยเป็นค่อยไป แต่อีกระดับหนึ่งก็ยังคงรักษาความเป็นตัวเองไว้ได้ กาลต่อมาคนรุ่นหลัง
ได้พบว่าเผ่า A, B, C มีลักษณะทางภาษา สังคม และวัฒนธรรมเหมือนกันหลายประ-
การ จะทราบได้อย่างไรว่าความเหมือนนั้นเป็นสิ่งที่มาร่วมกันมาตั้งแต่ชน 3 เผ่านี้อุบัติขึ้น
มาในโลก อาจเป็นไปได้ว่าเผ่า A ยืมจากเผ่า B/C เผ่า B ยืมจาก A/C เผ่า C
ยืมจาก A/B เผ่า A และ B ยืมจาก C เผ่า B และ C ยืมจาก A เผ่า A, B
และ C ต่างยืมจากภายนอก เผ่า A ยืมจากภายนอกและเผ่า B กับ C ยืมจากเผ่า A
อีกทอดหนึ่ง เผ่า A ยืมจาก B และ C ยืมจาก B อีกทอดหนึ่ง ฯลฯ ตัวอย่างข้างต้น
ทำให้เห็นว่ามีใช่เป็นเรื่องง่ายเลยที่จะตอบคำถามเหล่านี้ ถ้าศึกษาแต่เรื่องของคนไทย
เมื่อพบว่าคนไทยกลุ่มต่างๆ เพียง 10 กลุ่มจากทั้งหมด 70 กว่ากลุ่ม มีลักษณะนี้นั้นร่วมกัน
นักวิชาการหลายคนก็มักจะสรุปว่า "นี่คือความเป็นไทย" หลายสิ่งหลายอย่างที่คุณเขียนมี
โอกาสได้รู้ ได้เห็น ได้สัมผัสด้วยตนเองระหว่างการทำวิจัยภาคสนาม ทำให้ผู้เขียน
ลงเลใจที่จะยอมรับข้อสรุปว่าด้วยเรื่องความเป็นไทยและที่บางท่านถึงกับกล่าวว่า "ความ
เป็นไทยอันควรทำนุบำรุงไว้" ผู้เขียนมักจะมีคำถามในใจอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น เหตุใด
ความเชื่อและพิธีกรรมบางอย่างของคนไทยคำซึ่งนับถือผีจึงไปพ้องกับของคนเขี้ยวซึ่งนับถือ
ลัทธิเต๋าแบบโบราณ เหตุใดกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลไท-กะได ภาษาตระกูลมอญ-เขมร
และภาษาตระกูลม้ง-เมี่ยน(มั่ว-เขี้ยว) ซึ่งผู้เขียนเคยทำงานด้วยจึงต้องใช้ไข่ไกในการ
เสี่ยงทายเหมือนกัน ทำไมชนเผ่าอะลักในลาวใต้ซึ่งพูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร จึงอยู่
เรือนกาแลเหมือนคนไทยวนในล้านนา ฯลฯ ความรู้เรื่องไทยอย่างเดียวย่อมจะตอบคำถาม
ประเภทนี้ไม่ได้ ก่อนที่จะเสนอผลการสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ไทยศึกษาเพื่อเสนอ
แนะแนวทางและทิศทางการวิจัยในอนาคต ผู้เขียนจะขอให้ข้อมูลเกี่ยวกับชนหลายเชื้อ
ชาติเผ่าพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะกลุ่มที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร
ที่อาจมีปฏิสัมพันธ์กับคนไทมาแต่อดีตกาลเพื่อช่วยให้ผู้สนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องไทยมีความ
รอบคอบมากยิ่งขึ้น ไม่เผลอรีบสรุปข้อค้นพบบางอย่างเร็วเกินไป

2.1 การแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยใช้เกณฑ์ทาง ภาษาศาสตร์

กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาซึ่งนักภาษาศาสตร์เรียกว่า "ภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้"(Southeast Asian languages) นั้น ตั้งถิ่นฐานอยู่ในหลายประเทศ
คือ อินโดนีเซีย เนปาล ภูฏาน ทิเบต จีนใต้ พม่า ไทย ลาว เวียดนาม กัมพูชา มาเลเซีย
บรูไน อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เกาะต่างๆ ในทะเลอันดามันและมหาสมุทรแปซิฟิก ภาษา
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้แบ่งตามความสัมพันธ์ทางเชื้อสาย(Genetic relationship)
ออกได้เป็น 5 ตระกูลภาษา(Language families) ดังต่อไปนี้

- ตระกูลภาษาจีน-ทิเบต(Sino-Tibetan) ประกอบด้วยตระกูลย่อย
3 ตระกูล คือ จีน(Sinitic) ทิเบต-พม่า(Tibeto-Burman) และกะเหรี่ยง
(Karenic)

- ตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก(Austroasiatic) ประกอบด้วยตระกูลยอยมุนดา(Munda) และมอญ-เขมร(Mon-Khmer)
- ตระกูลภาษาไท-กะได(Tai-Kadai) ประกอบด้วยตระกูลยอยไทและกะได
- ตระกูลภาษาแม้ว-เย้า(Miao-Yao) หรือม้ง-เมี่ยน(Hmong-Mien) ประกอบด้วยตระกูลยอยแม้วและเย้า
- ตระกูลภาษาออสโตรเนเซียน(Austronesian) ประกอบด้วยตระกูลยอยอินโดเนเซียน(Indonesian) หรือออสโตรเนเซียนตะวันตก(Western Austronesian) และตระกูลยอยโอเซียนิก(Ocienic) หรือออสโตรเนเซียนตะวันออก(Esatern Austronesian)

การจัดกลุ่มภาษาตามความสัมพันธ์ร่วมเชื้อสายออกเป็น 5 ตระกูลภาษา เป็นที่ยอมรับของนักภาษาศาสตร์ที่เชี่ยวชาญด้านภาษาศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทุกคน แต่ในอดีตกาลก่อนการแยกเป็น 5 ตระกูลภาษาดังกล่าวข้างต้น นักภาษาศาสตร์ยังถกเถียงกันไม่รู้จบว่าตระกูลภาษาใดมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดทางเชื้อสายกับตระกูลภาษาใดเป็นพิเศษ จึงได้เกิดสมมติฐานสำคัญขึ้น 3 สมมติฐานดังนี้

สมมติฐานที่ 1 Wilhelm Schmidt(1907) ได้เสนอแนะมหาตระกูลออสตริก(Austic Superstock) โดยรวมตระกูลภาษาออสโตรเนเซียนไว้กับตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก และเรียกว่า "มหาตระกูลออสตริก"

สมมติฐานที่ 2 Henri Maspero(1952) และ Robert Shafer (1955, 1957-63) มีความเห็นว่าภาษาไทมีความสัมพันธ์ทางเชื้อสายกับภาษาจีน(Sinitic) นักภาษาศาสตร์จีนส่วนใหญ่เชื่อในสมมติฐานนี้ โดยรวมตระกูลภาษาไท-กะได และแม้ว-เย้า ไว้ในมหาตระกูลจีน-ทิเบต(Zhang Gong Jin, 1985)

สมมติฐานที่ 3 Paul K. Benedict(1942, 1975) ได้พยายามพิสูจน์ว่าตระกูลภาษาไท-กะได ออสโตรเนเซียน และแม้ว-เย้า มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันทางเชื้อสาย และเสนอสมมติฐานหรือทฤษฎี "มหาตระกูลออสโตร-ไท"(Austro-Tai Superstock) ซึ่งเป็นที่ถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างคึกคักกว้างขวางจนทุกวันนี้

ยังมีอีกสมมติฐานหนึ่งซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นสมมติฐานที่ 4 สมมติฐานนี้ไม่ได้รับการยอมรับมากนัก เมื่อประมาณปี ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา มีนักภาษาศาสตร์ฝรั่งเศสคนหนึ่งคือ Laurent Sagart ซึ่งเชี่ยวชาญภาษาจีน ได้พยายามเสนอในการประชุมนานาชาติเกี่ยวกับภาษาศาสตร์ ภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลายครั้งว่าภาษาจีนมีความสัมพันธ์ทางเชื้อสายอย่างใกล้ชิดกับตระกูลภาษาออสโตรเนเซียนและพยายามพิสูจน์ว่าการร่อนหายไปของเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาจีนซึ่งเกิดขึ้นในอดีตและเป็นผลทำให้เสียงวรรณยุกต์ในภาษาจีนกำเนิดขึ้นนั้น เป็นกระบวนการที่สามารถเชื่อมโยงได้กับพฤติกรรมบางประการในภาษาออสโตรเนเซียน

2.2 คนไทและกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสัมพันธ์ทางเชื้อสายกับคนไท

การเรียกชื่อกลุ่มชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาไทยยังสับสนและลักลั่นกันอยู่มาก อาทิ ไทใหญ่ อาจหมายถึง ไทหลวง(ไตหลวง) แต่เพียงกลุ่มเดียว ในเวลาเดียว

กันก็หมายรวมถึงคนไทหลายกลุ่ม ได้แก่ ไทหลวง ไทเหนือ(ไตเหนือ ไตเมืองเมา ไท-ไตคง) ไทจีน ส่วนคนยองซึ่งเป็นคนลื้อที่อพยพมาจากเมืองยองในประเทศพม่ากลับถูกแยกออกไปจากไทลื้อ ในการประเมินสถานภาพไทศึกษาด้านต่างๆ ผู้ประเมินสถานภาพไทศึกษาด้านต่างๆ จึงไม่ได้กล่าวถึงงานค้นคว้าวิจัยที่เกี่ยวกับคนยอง เมื่อกำลังพิจารณาเรื่องของไทลื้อ กลุ่มชานหรือฉานก็มีปัญหาเช่นกัน เพราะใช้ชื่อรัฐในประเทศพม่าเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่ประกอบด้วย ไทหลวง ไทเหนือ ไทจีน และไทลื้อ ส่วนไทเมืองเล็กกับไทเมืองหมุ่นซึ่งเป็นไทแดง กลับถูกรวมไว้กับไทขาว เป็นต้น เพื่อช่วยให้มีเกณฑ์กลางในการเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนไทหรือชนชาติไท ผู้เขียนจึงขอเสนอชื่อเรียกกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลไท-กะได ซึ่งอ้างถึงและใช้กันในวงภาษาศาสตร์ภาษาไทยและภาษาศาสตร์ภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้นักวิชาการในสาขาวิชาอื่นพิจารณาใช้ไปพลางๆ ก่อน จนกว่านักวิชาการในสาขาวิชาอื่นจะมีเกณฑ์ในศาสตร์ของตนที่เหมาะสมกว่ามีเหตุผลดีกว่ามาหักล้าง ถ้าไม่มีการยอมรับในประเด็นนี้เสียก่อน การศึกษาค้นคว้าวิจัยในลักษณะสหสาขาวิชาคงจะเป็นไปได้ยาก ผู้เขียนรู้สึกว่ นักวิชาการตะวันตกและนักวิชาการญี่ปุ่น จะยอมรับการแบ่งกลุ่มโดยใช้เกณฑ์ทางภาษาศาสตร์มากกว่านักวิชาการไทย แม้แต่พวกที่เชื่อแนวคิดการผสมผสานแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม

ชื่อคนไทบางกลุ่มที่ปรากฏในรายงานนี้ไม่เคยปรากฏในเอกสารสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน เพราะเป็นกลุ่มที่รองศาสตราจารย์ ดร. ปราณี กุลละวณิชย์ และผู้เขียนได้มีโอกาสดำเนินการวิจัยและเก็บข้อมูลคำศัพท์พื้นฐานกับการแต่งกายของสตรีและชุดแต่งกายสตรีด้วยตนเอง เมื่อทำโครงการวิจัยเรื่อง "ภาษาและเครื่องแต่งกายสตรีชนเผ่าไท-กะได" ให้กับคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำว่า "ไท ไท ไต กะได" ก็มีปัญหาเช่นเดียวกัน คำ 4 คำนี้มีความหมายโดยนัยต่างกัันดังนี้

ไท หมายถึงคนไทและคนเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ใดก็ได้ที่เป็นพลเมืองของประเทศไทยหรือประเทศสยามในอดีต

ไท/ไต มีความหมายอย่างเดียวกัน คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท ในอดีตเคยเรียกตัวเองว่า "ไต"/*dai A2/ แต่เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของเสียงในภาษาอย่างมีระบบและรูปแบบ บางกลุ่มจึงเรียกตัวเองว่า "ไท" และบางกลุ่มเรียกตัวเองว่า "ไต" ในปัจจุบันมีเพียงพวกที่คนจีนเรียกว่า "ถูลาว" หรือ "ถูเลียว" มีความหมายว่า 'คนพื้นเมืองไร้ความเจริญ' ซึ่งอยู่ในเวียดนามเหนือและทางใต้ของมณฑลยูนนานเท่านั้นที่ยังคงเรียกตัวเองว่า "ไต" เหมือนในสมัยอดีตกาล

กะได ผู้ที่ใช้คำนี้เป็นคนแรกและครั้งแรกคือ Paul K. Benedict (1942)² โดยหมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาลักกยา หลี ละชา

² Dr. Paul K. Benedict มีอาชีพเป็นจิตแพทย์ นอกจากนี้ยังได้ปริญาเอกทางมานุษยวิทยาด้วย ต่อมาให้ความสนใจภาษาศาสตร์เปรียบเทียบและเชิงประวัติ(Comparative and

ละควา เก้อหล่าว และละจี ซึ่งเป็นภาษาที่ Benedict กล่าวว่า เป็นสะพานเชื่อมระหว่างภาษาตระกูลไทกับภาษาตระกูล ออสโตรเนเซียน เพื่อพิสูจน์สมมติฐานออสโตร-ไท ต่อมานัก ภาษาศาสตร์อีกหลายคน อาทิ Andre G. Haudricourt, Jerold A. Edmondson, David B. Solnit ฯลฯ ใช้ "กะได" เป็นชื่อเรียกรวม คือ "กะได" ในความหมาย 'ไท-กะได' หน่วยเติมหน้าศัพท์ กะ- มีความหมายว่า 'ผู้ คน ชน ชาว' ส่วน ไค เป็นชื่อที่กลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งพูดภาษาตระกูลไท-กะได เคยเรียกตัวเอง³

นอกจากนี้ยังมีการแบ่งกลุ่มชนชาติที่พูดภาษาตระกูลไท-กะได แบบนัก- วิชาการจีน คือ จ้วง-ต้ง และ ก้า-ไต ส่วนนักวิชาการลาวใช้ว่า ลาว-ไท และนัก- วิชาการไทยใช้ว่า ไท-ลาว เป็นต้น

ในรายงานนี้จะแบ่งกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไท-กะได ออกเป็น 4 กลุ่ม ย่อยเท่านั้นเพื่อความสะดวก เพราะถ้าแบ่งละเอียดออกเป็นสาขาย่อยต่างๆ ตามที่ใช้ กันอยู่ในวงการภาษาไทเปรียบเทียบ(Comparative Tai) จะยุ่งยากเกินไปสำหรับ นักวิชาการในสาขาวิชาอื่นจะนำไปพิจารณา และผู้อ่านทั่วไปก็อาจเกิดความสับสน

• กลุ่มไท (Tai)

ไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Tai): ไทย(Thai) ลาว(Lao), ญ้อ(Nyo), โย้ย(Yooi), กะเลิง(Kaloeng), ฝูไท(Phu Tai), พวน (Phuan), ไทขาว(White Tai), ไทดำ(Black Tai), ไทแดง(Red Tai), ไทฝ้าง(Tai Phoeng), ไทเม้ย(Tai Moei), ไทยวน(Tai Yuan), ไทซิ่น(Tai Khuen), ไทหลวง/ไทใหญ่(Tai Luang/Tai Yai), ไทเหนือ(Tai Nuea), ไทเห่ว(Tai Heu), ไทจ้ง(Tai Tsang), ไทเอวลาย(Tai Eulai), ไทจุง(Tai Tsung), ไทยา(Tai Ya), ไทพายี(Tai Payi), ไทลื้อ(Tai Lue), ไทอาหม (Tai Ahom), ไทฟาเก้(Tai Phake), ไทคำตี้(Tai Khamti), ไทคำยาง(Tai Khamyang), ไทอ้ายตน(Tai Ai Ton), ไทรง(Tai Rong), ไทคัง(Tai Khang), ไทกวน(Tai Kuan), ไทปาว(Tai Pao), ไทเหียง(Tai Yueang), ไทกะเลิบ

Historical Linguistics) เป็นพิเศษ สามารถอ่านเขียนภาษาจีนได้ ค้นคว้าวิจัยทางภาษา ศาสตร์จนแตกฉานมีชื่อเสียง นักวิชาการทั้งหลายจึงลืมนึกไปว่า Benedict เป็นจิตแพทย์และนักมานุษย วิทยา ผู้เขียนเคยพบหลายครั้งในการประชุมประจำปี "The International Conference on Sino-Tibetan Languages and Linguistics" เสียชีวิตเนื่องจากอุบัติเหตุรถยนต์ในปี พ.ศ. 2540 เมื่ออายุประมาณ 85 ปี Benedict ไม่เคยสอนหนังสือจึงไม่มีศิษย์ก้นกุฏิ มีแต่เพียงวิทยสหาย ทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้าน

³ วงวิชาการไทศึกษาในประเทศไทยมักจะไม่ยอมรับแม้แต่จะใช้ว่า "ไท-กะได" โดยอ้างว่า เป็นเรื่องของทางภาษาศาสตร์ และคนทั่วไปคงจะไม่เข้าใจถ้าจะให้ใช้ว่า "กะได" อย่างเดียว โดยไม่มีคำว่า "ไท" ด้วยเหตุผลนี้จึงต้องตั้งชื่อชุดโครงการนี้ว่า ชุดโครงการ "ประเมินสถานภาพ ไทศึกษา" โดยใส่ "ไท-กะได" ไว้ในวงเล็บ เมื่อเขียนข้อกำหนดหลักโครงการ (TOR)

(Tai Kaloep), ไทหวาด(Tai Vat)

ไทสาขากลาง (Central-Tai): จ้วงใต้(Southern Zhuang) ทุ(Thu), โท(Tho), หมี่ไต(Mi Tai), มะตะ(Mata), นง(Nong), นุง(Nung), ไทโล(Tai Lo), ไทลา/ไทหมอน(Tai La/Tai Mawn), ไทน้ำ(Tai Nam), ปู้ไต (Pu Tai), ปู้มิน(Pu Min), เกาลัน(Caolan)

ไทสาขาเหนือ (Northern Tai): จ้วงเหนือ(Northern Zhuang), ปู้ยไ(Pu Yai), ปู้ยิ(Pu Yi), ปูชา(Pu Sha), ไทแมน(Tai Maen), ปู้โต/คนโต(Pu To, Kon To), ย้อย(Dioi), แสก(Saek), ญั่ง(Nhang), แอ๊ะ (E)

- กลุ่มก้ำ-สุย (Kam-Sui): ตัง/ก้ำ(Dong/Kam), มู่หล่า/มู่หล่า(Mulao/Mulam), เหมานาน(Maonan), อ้ายหมัก(Ai Mak), อ้ายจาม(Ai Cham), สุย(Shui), เงาเฟิน(Ngao Foen), Then(เห็น)

- กลุ่มกะไต (Kadai): ละฮา(Laha), ละควา/ปู้เปี้ยว(Laqua/Bu Biao), ปู้หยาง(Bu Yang), เก้อหล่าว(Gelao), ละจี(Lachi)

- กลุ่มที่ยังไม่แน่นอนว่าควรอยู่กับกลุ่มที่ 1/2/3 เพราะนักภาษาศาสตร์มีความเห็นแตกต่างกัน: ลักกยา/ลักเกีย(Lakkja/Lakkia), เป/องเป(Be/Ong Be), หลี/ฮไล(Li/Hlai)⁴

2.3 กลุ่มชาติพันธุ์ไทและกลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมรในประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้าน

ในรายงานผลการประเมินสถานการณ์ภาพทศศึกษาด้านต่างๆ ผู้วิจัยได้กล่าวพาดพิงถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรบางกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่ม ขอม เขมรมอญ ลัวะ ข่า ซึ่งนักวิชาการไทยหลายคนเชื่อว่ามีปฏิสัมพันธ์กับคนไทมาช้านานแล้ว ความจริงมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 150 กว่ากลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นชนกลุ่มน้อยอยู่ในประเทศอินเดีย พม่า จีน ไทย ลาว เวียดนาม เขมร และมาเลเซีย บางกลุ่มเหลือผู้พูดเป็นจำนวนน้อยมากและคงจะสูญสิ้นไปในอีกไม่ช้า จัดได้ว่าเป็น endangered ethnic minorities ที่สูญพันธุ์เพราะเกิดการผสมกลมกลืนกับชนกลุ่มใหญ่ที่มีอำนาจและมีความเจริญเหนือกว่าก็มีเป็นจำนวนไม่น้อย ลักษณะการกระจายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร และหลักฐานทางภาษาศาสตร์บ่งชี้ให้เห็นว่า พวกนี้เป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมของแหลมทองและอินโดจีนอย่างแน่นอน เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาภาพทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้เขียนจะยกตัวอย่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาไท-กะไตและกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาออสโตรเอเชียติก(มอญ-เขมร) ที่อยู่ปะปนกันในประเทศไทย ลาว เวียดนาม จีน อินเดีย และพม่า ดังรายละเอียดต่อไปนี้

⁴ ภาษาลักกยาเคยถูกจัดไว้ในตระกูลย่อยกะไต เช่นเดียวกับภาษา เป และ หลี ต่อมาเมื่อผู้เสนอว่าภาษาลักกยา เป็นภาษาใกล้เคียงกับกลุ่มก้ำ-สุย ส่วนภาษา เป และ หลี ใกล้เคียงกับกลุ่มไท

ประเทศไทย

กลุ่มชาติพันธุ์ไท ไทใหญ่ ไทยา ไทวัง ไทดำ/ลาวโซ่ง ไทลื้อ ไทยวน
ไทขิ่น/ไทเขิน ลาวอีสาน ลาวครั่ง ลาวเวียง ลาวใต้
ลาวแง้ว ลาวกาบ พวน ผู้ไท ย้อ/ญ้อ โย้ย แสก กะเลิง

กลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมร มอญ/รามัญ ญัษฐกร/ชาวบน เขมร ของ
สำเระ กูย/ส่วย ญะอ บรู โซ่ ทะวัง ขมุ ถิ่น/มัล-ไพร
มลาบรี/ผิทองเหลือง ชะเม็ค ละเวือะ/ลัวะแม่ฮ่องสอน
ว้า ปะหล่อง ปลั่ง/ส้มเต้า พะหล็อก อะหมึอก ซาไก/
เงาะ/แอสเลียน ญวน/เวียตนาม

ประเทศลาว

กลุ่มชาติพันธุ์ไท ลาวลุ่ม ย้อ โย้ย กะเลิง ผู้ไท พวน ไทขาว ไทดำ
ไทแดง ไทเผิง ไทเม้ย ไทเหนือ ไทลื้อ ไทคัง
ไทกวน ไทปาว ไทเหียง ไทกะเลิบ ไทหวาด ไท-
ยวน ไทยั้ง/ญ้าง แสก

กลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมร ตรี มะกอง กะตาง ส่วย(1) ตะโอย
ปะโก๊ย เงะ/เกรียง กะตู จะตอง ตะริ้ว ต้ากกัง
ละแว ยะเหิน บราว ละเวน/ยุรุ โอย เจ็ง สอก
สะปวน เซตัง อะลัก ตะเรียง แย็ย ละวี ส่วย(2)
คุม ลีฮา เมือง อะเรม ค่านลาย มะแลง ทะวัง
ขมุ บิด ละเมต ส้มเต้า ยุมบรี พอง/ถิ่น มัล ไพร
ชิงมุน/บัวก

ประเทศเวียดนาม

กลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได ไค่ หนุ่ง ซานใจ ไย่ ลาว ไทลื้อ ไทดำ
ไทขาว ไทแดง ปู้ยี่ ปายี่ ถูลาว ละจี เก้อหล่าว
ละฮา ปู้แป้ว/ละควา เกาลัน

กลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมร เขมร บัษนาร์ เซตัง ฮเร กะฮอ มะนอง
ขมุ บรู-วานเกียว กะตู เตรีียง ตะโอย มา กอ
กะรอ ชินมุน คัง ม่าง บราว ระมัม อะดู

ประเทศจีน

กลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได ไทลื้อ ไทเหนือ ไทใหญ่ ไทขาว ไทเหว
ไทจั้ง ไทจุ่ง ไทเอวลาย ไทยา ไทปายี่ จ้วงใต้ ถู ไห้
หมี่ไต มะตะ หนง ญง ไทโล ไทลา/ไทหมอน ไทน้ำ
ผู้ไต ผู้มิน จ้วงเหนือ ปู้ไย่ ปู้ยี่ บูซา ปู้โต/คนโต ย้อย
แอ๊ะ ตัง/ก้า มู่หล่าว/มู่หล่า เหมาหนาน อ้ายหมัก
อ้ายจาม ส่วย เงาเฟิน เทิน ละฮา ละควา/ปู้เปี้ยว

ปู่หยาง เก้อหลาว ละจี ลักกยา/ลักเกีย เป/องเป
หลี่/ฮไล

กลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมร ว่า ปลัง/ปลั่ง ปิงลง ตะอาง ชมุ ไหล

ประเทศอินเดียและหมู่เกาะนิโคบาร์

กลุ่มชาติพันธุ์ไท ไทอาหม ไทพ่าเก้ ไทคำตี้ ไทคำยาง ไทอ้ายตน ไทรง

กลุ่มชาติพันธุ์ออสโตรเอเชียติก ตระกูลย่อยมุนดาซึ่งแบ่งออกเป็นสาขา

ย่อยมุนดาเหนือและสาขาย่อยมุนดาใต้ กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูด
ภาษาตระกูลย่อยมุนดา ได้แก่ โกร์กู ชันทัล มุนดา
โอ ภูมิย์ บิรฮอร์ โกร์วา อะซัวร์ ตูริ โกดา คาเรีย
จวง โซรา โกรม จูไร กาดาบา เรโม กาดะ นิฮัล
ตระกูลย่อยมุนดานี้ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มไท-กะได
แต่อย่างใด ตระกูลย่อยมอญ-เขมร แบ่งออกเป็นสอง
สาขา คือ นิโคบาร์ส มีอยู่ประมาณ 12 กลุ่ม กระจาย
กันอยู่ในหมู่เกาะนิโคบาร์ ไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ
กลุ่มไท-กะได สาขา กาสี มีหลายกลุ่ม เป็นกลุ่มชาติพันธุ์
มอญ-เขมรที่อยู่สุดแดนทางตะวันตกของกลุ่มมอญ-เขมร
อื่นๆ พวกกาสีอาจมีปฏิสัมพันธ์กับคนไทยในแคว้นอัสสัม

ประเทศพม่า

กลุ่มชาติพันธุ์ไท ไทหลวง/ไทใหญ่ ไทชิน ไทลื้อ ไทเหนือ/ไทเมา
ไทคำตี้

กลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมร ว่า ปลัง ปะหล่อง มอญ

เป็นที่น่าสังเกตว่าในประเทศไทย พม่า และอินเดีย มีแต่คนไทยสาขา
ตะวันตกเฉียงใต้เท่านั้น ส่วนในเวียดนามเหนือและจีนใต้มีคนไทยทุกสาขารวมทั้งตระกูล
ย่อยกะไดด้วย ในประเทศไทย ลาว เวียดนาม กัมพูชา และมาเลเซีย มีกลุ่มชาติ-
พันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรหลายกลุ่ม ส่วนในประเทศจีนซึ่งมีอาณาบริเวณกว้าง
ใหญ่ไพศาลมีเพียง 4-5 กลุ่มเท่านั้น การกระจายของพวกมอญ-เขมรในปัจจุบันสะท้อน
ให้เห็นว่าในอดีตกาลพวกมอญ-เขมรน่าจะเป็นชนพื้นเมืองกลุ่มใหญ่ในแหลมทองและ
อินโดจีน และคนไทยน่าจะเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยมาก่อน การจะตัดสินว่าคนไทยดั้งเดิม
อยู่ที่ไหน ที่นี้ ที่นั่น หรือที่โน่น และการวิเคราะห์เรื่องปฏิสัมพันธ์ ปะทะสังสรรค์
แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม คงจะทำได้ไม่ง่ายนัก หากผู้ศึกษาค้นคว้าวิจัยรู้แต่เรื่องของ
คนไทยฝ่ายเดียว ไม่สนใจที่จะแสวงหาความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภาษา สังคม และ
วัฒนธรรมของพวกมอญ-เขมรซึ่งเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิม และเคยเป็นชนกลุ่มใหญ่ใน
แผ่นดินเอเชียตะวันออกเฉียงใต้(Mainland Southeast Asia) มาก่อน เมื่อพูดถึง
คนไทยหรือชนชาติไท นักวิชาการไทยส่วนใหญ่และคนไทยทั่วไปมักจะนึกถึงแต่ไทยวน
หรือไทยล้านนา ลาวหรือไทยอีสาน ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทดำ ไทขาวเท่านั้น ดังจะเห็น

ได้ในรายงานผลการประเมินสถานภาพไทยศึกษาด้านต่างๆ ในชุดโครงการประเมินสถานภาพไทยศึกษา ส่วนพวกกลุ่มมอญ-เขมรที่มีกล่าวถึงในรายงานหลายฉบับก็มีแต่ ขอม เขมร มอญ ลัวะ ข่า เพียง 5 กลุ่ม ถ้าเป็นกลุ่มมอญ-เขมรที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมไทยก็จะถูกเรียกว่า "ลัวะ" ส่วนกลุ่มมอญ-เขมรชั้นต่ำประเภทข้าทาสแรงงานก็ถูกเรียกรวมๆ ว่า "ข่า" ซึ่งมีความหมายว่า "ข้า" หรือ slave นั่นเอง⁵

ผู้เขียนมีความเห็นว่านักวิชาการไทยที่สนใจศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่องเกี่ยวกับชนชาติไทย ไม่ว่าจะเป็นด้านใด ไม่ว่าจะเป็นสังกัดสำนักใด ก็น่าจะให้ความสนใจดูแล สังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรบ้าง ท่านอาจจะได้คำตอบสำหรับประเด็นปัญหาที่ค้างคาอยู่ในใจของท่านก็ได้ ผู้เขียนหวังว่าข้อมูลที่เสนอไว้ในรายงานนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่อยู่ในวงการไทยศึกษาไม่มากนักน้อย

3. ภาพรวมองค์ความรู้ไทยศึกษาด้านต่างๆ

ในการประชุมระดมความคิดเกี่ยวกับการประเมินสถานภาพไทยศึกษาครั้งแรกเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2539 ผู้เขียนในฐานะที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยให้เป็นผู้ประสานงานได้เสนอหัวข้อสำหรับการประเมินสถานภาพ 13 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

- ภาษาศาสตร์
- ภาษาและวรรณกรรม
- เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ
- อาหาร พืชสมุนไพร และการรักษาพยาบาลพื้นบ้าน
- ศิลปกรรม ศิลปการแสดง การละเล่นพื้นบ้าน ดนตรี กีฬา
- สถาปัตยกรรม หัตถกรรม และเครื่องมือเครื่องใช้
- ศาสนา คติความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม
- ประวัติศาสตร์และโบราณคดี
- สังคม การเมือง และการปกครอง
- การอพยพย้ายถิ่นและสภาวะแวดล้อมของชุมชน
- เทคโนโลยีพื้นบ้าน
- พันธุกรรม
- ทั่วไปและปลีกย่อยอื่นๆ(Miscellaneous)

อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดต่างๆ ที่ได้รับรู้จากการประชุมระดมความคิดทั้ง 4 ครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อจำกัดในเรื่องนักวิชาการที่ยินดีจะมาร่วมงาน ความสนใจของนักวิชาการแต่ละคน ปริมาณเอกสารที่จะใช้ประเมินสถานภาพ ความเป็นไปได้ในการสืบค้นและรวบรวมเอกสาร ตลอดจนกำหนดเวลาดำเนินการ ฯลฯ ทำให้ต้องจำกัด

⁵ คำว่า "ข่า" ในภาษาไทย จะออกเสียงเป็น ข่า/kha:21/ในภาษาลาว และ ส่า/sa:21/ในภาษาไทยคำ ฯลฯ

ขอบเขตลงโดยตัดบางหัวข้อออกไป ในที่สุดได้มีการประเมินสถานภาพไทศึกษา 10 ด้าน (11 หัวข้อ) ต่อไปนี้ 6

- การผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม
- คติชาวบ้านและวรรณกรรม
- ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม
- สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรม
- ระบบการเมืองการปกครอง
- ระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศ
- ภาษาและภาษาศาสตร์ (1)
- ภาษาและภาษาศาสตร์ (2)
- โบราณคดี
- ประวัติศาสตร์
- กำเนิดไท

ถึงแม้จะมีข้อกำหนดหลัก(TOR) ให้ผู้ร่วมโครงการทุกคนใช้วิธีการและดำเนินการแนวเดียวกัน มีการประชุมรายงานความก้าวหน้าทุก 3 เดือน รวม 3 ครั้ง มีระบบบริหารจัดการและติดตามงานอย่างเข้มงวด ผลงานสุดท้ายหรือรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ก็ยังคงมีความแตกต่างกันทั้งด้านปริมาณ คุณภาพ และวิธีนำเสนอเนื้อหา

สรุปผลการประเมินสถานภาพไทศึกษา 10 ด้าน (11 หัวข้อ)

3.1 การผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม

ผู้รับผิดชอบโครงการ อาจารย์ ดร.อนันท์ กาญจนพันธุ์

ในการประเมินสถานภาพไทศึกษาที่เกี่ยวกับการผสมผสานทางชาติพันธุ์ และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ผู้ประเมินได้จำแนกประเภทและวิเคราะห์ผลงานการศึกษาวิจัยออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ผู้ศึกษา เนื้อหาที่เจาะจงกลุ่มชาติพันธุ์และเนื้อหา ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่สัมพันธ์กับการผสมผสานทางชาติพันธุ์หรือแนวการศึกษา

ผลงานที่จำแนกตามผู้ศึกษาแยกย่อยออกเป็น 3 กลุ่ม คือ นักวิจัยท้องถิ่น (นักวิชาการที่เป็นคนของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ศึกษาหรือนักวิชาการในประเทศที่กลุ่มชาติพันธุ์นั้นอาศัยอยู่ เช่น นักวิชาการไทดำ และนักวิชาการเวียดนามที่ศึกษาเรื่องไทดำ ฯลฯ) นักวิชาการไทย และนักวิชาการชาวตะวันตก-ญี่ปุ่น ส่วนผลงานที่จำแนกตามเนื้อหาที่เป็นเรื่องเจาะจงกลุ่มชาติพันธุ์แบ่งย่อยออกได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ คือ **กลุ่มไทใหญ่ (ไทใหญ่**

6 โปรดดูรายละเอียดรายงานผลการประเมินสถานภาพไทศึกษาแต่ละด้านในรายงานฉบับสมบูรณ์ของโครงการย่อย 11 โครงการ รายงานฉบับนี้เป็นสรุปภาพรวมองค์ความรู้จากร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ของโครงการย่อย ในการดำเนินงานชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษา ได้แบ่ง "ภาษาและภาษาศาสตร์" ออกเป็น 2 โครงการ เพราะมีผลงานศึกษาค้นคว้าวิจัยด้านนี้อยู่เป็นจำนวนมาก

ไตในพม่า ไทอาหม ไทคำตี้ ไทพ่าเก้ ไทใต้คง) กลุ่มไทลื้อ กลุ่มลาว-ไทดำ (ลาว ไทดำ ไทแดง ไทขาว) และกลุ่ม Proto-Tai (จ้วง นุง ลูย ฯลฯ)⁷ การจำแนกประเภทเอกสารการศึกษาตามผู้ศึกษาและเนื้อหาตามกลุ่มชาติพันธุ์พบว่างานศึกษาเรื่องไทของนักวิชาการท้องถิ่นที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษจะเกี่ยวข้องกับการศึกษากลุ่มไทใหญ่มากที่สุด รองลงมาก็เป็นกลุ่มไทลื้อ และกลุ่มลาว-ไทดำ ตามลำดับ ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มที่พูดภาษาไทยอื่นๆ มีน้อยมาก งานที่พบมักจะเป็นบทความที่เสนอในการสัมมนาไทศึกษาซึ่งจัดกันหลายครั้งในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา งานศึกษาวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาโทและปริญญาเอกมีความลึกซึ้งพอสมควร งานศึกษาของนักวิชาการไทที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอย่างแท้จริงนั้นมีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะพูดถึงประเด็นกว้างๆ หรือไม่ก็มุ่งศึกษาชีวิตวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ไ้มากกว่า ไม่สนใจศึกษาการผสมผสานทางชาติพันธุ์ ส่วนการศึกษาของนักวิชาการชาวตะวันตกและญี่ปุ่นที่พบเป็นการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มไทลื้อมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มลาว-ไทดำ และกลุ่มไทใหญ่ งานบางส่วนเป็นผลงานวิจัยที่ลุ่มลึก

จากการสำรวจเอกสารการศึกษาที่เกี่ยวข้องได้พบเอกสารจำนวน 286 ชิ้น เป็นผลงานการศึกษาของนักวิชาการท้องถิ่น 95 ชิ้น นักวิชาการไทย 48 ชิ้น นักวิชาการชาวตะวันตกและญี่ปุ่น 119 ชิ้น เอกสาร 262 ชิ้นนี้ถ้าแบ่งตามกลุ่มชาติพันธุ์จะเป็นเอกสารเกี่ยวกับกลุ่มไทใหญ่ 117 ชิ้น กลุ่มไทลื้อ 65 ชิ้น กลุ่มไทดำ 61 ชิ้น กลุ่มไทอื่นๆ 19 ชิ้น ส่วนเอกสารอีก 24 ชิ้น (262+24 = 286) เป็นงานศึกษาในประเด็นข้อถกเถียง มุมมองหรือแนวคิดเรื่องชาติพันธุ์ไทซึ่งเป็นผลงานของนักวิชาการไทย 6 ชิ้น และนักวิชาการชาวตะวันตก 18 ชิ้น

การศึกษาวิจัยซึ่งมีเนื้อหาเป็นประเด็นสำคัญที่สัมพันธ์กับการผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมมีอยู่เป็นจำนวนไม่มากนัก ถึงแม้ว่าในความเป็นจริงกลุ่มชาติพันธุ์ไทจะตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ก็ตาม คนไทน่าจะมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายมาอย่างยาวนานในประวัติศาสตร์ ทั้งด้านการค้าขายแลกเปลี่ยน ด้านการเมือง ด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะการผสมผสานทางภาษาและความเชื่อ จนยากที่จะแยกแยะออกจากกันได้ เพราะมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน⁸

⁷ ผู้เขียนไม่ทราบว่ "Proto-Tai" ในเชิงมานุษยวิทยามีหมายถึงอะไร สำหรับนักภาษาศาสตร์ "Proto-Tai language" หรือภาษาไทดั้งเดิม เป็นเพียง "hypothetical language" ซึ่งได้จากการสืบสร้าง (reconstruct) จากลักษณะบางประการในภาษาปัจจุบันที่เกี่ยวข้องเป็นภาษาในตระกูลภาษาเดียวกัน โดยใช้วิธีการทางภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ (comparative method) จึงไม่มีกลุ่มชาติพันธุ์ใดที่พูดภาษาไทดั้งเดิมซึ่งมีสมมติฐานว่าใช้ในอดีตกาลประมาณ 2,000-3,000 ปีมาแล้ว ถึงแม้ภาษาไทบางภาษาที่พูดในปัจจุบันจะยังสามารถเก็บรักษาลักษณะเก่าแก่ดั้งเดิมไว้ได้มากกว่าภาษาอื่นก็ตาม

⁸ Henri Maspéro เป็นนักมานุษยวิทยาชาวฝรั่งเศสที่มีชื่อเสียง แต่ความคิดเห็นของ Maspéro เกี่ยวกับภาษาก็มิใช่จะถูกต้องเสมอไป อาทิ Maspéro กล่าวว่าภาษาไทกับภาษาเวียดนามเป็นภาษาตระกูลเดียวกัน เพราะเป็นภาษาคำโดด (monosyllabic language) และเป็นภาษามี

แนวทางการศึกษาเกี่ยวกับการผสมผสานทางชาติพันธุ์ระหว่างคนไทกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ จำแนกได้เป็น 5 กลุ่ม และสามารถมองเห็นพัฒนาการของแนวทางการศึกษาได้ดังนี้

แนวการศึกษาแบบที่ 1 มีความเข้าใจความหมายของชาติพันธุ์แบบ Essentialism กล่าวคือ มีความคิดว่าชาติพันธุ์เป็นลักษณะของหน่วยทางสังคมที่มีมาแต่ดั้งเดิม และเป็นลักษณะที่จริงแท้แน่นอน สามารถเห็นจริงได้โดยไม่ต้องพิสูจน์ หน่วยสังคมเช่นนี้มีความมั่นคงและยั่งยืน อาจจะกลายสภาพไปได้บ้าง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลง ด้วยการผสมผสานกับกลุ่มอื่นๆ แต่ก็จะยังคงมีกลุ่มที่มีลักษณะดั้งเดิมที่ถือเป็นแก่นของชาติพันธุ์ไว้ได้

แนวการศึกษาแบบที่ 2 ยังคงมองเห็นลักษณะของชาติพันธุ์เป็นหน่วยทางสังคมที่เป็นจริงอยู่ เช่นเดียวกับแนวการศึกษาแบบที่ 1 แต่จะเริ่มให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องมากขึ้น และหันมาสนใจแนวทางการผสมผสานระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และอิทธิพลของวัฒนธรรมหนึ่งที่มีต่ออีกวัฒนธรรมหนึ่ง ตลอดจนการปรับตัวทางวัฒนธรรมด้วยการยืมลักษณะบางอย่างจากวัฒนธรรมอื่นมาใช้

แนวการศึกษาแบบที่ 3 มีความเข้าใจพื้นฐานต่อความหมายของชาติพันธุ์ว่าเป็นสถานภาพทางสังคม และพยายามอธิบายว่าสถานภาพดังกล่าวไม่ได้ดำรงอยู่คงที่ แต่สามารถเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่างๆ ทางโครงสร้างของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาของประวัติศาสตร์

แนวการศึกษาแบบที่ 4 มีความเข้าใจความหมายของชาติพันธุ์ในเชิงกระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม บนพื้นฐานของการผสมผสานกัน ซึ่งช่วยให้เกิดการปรับเปลี่ยนไปสู่สภาวะของความสัมพันธ์อย่างใหม่ขึ้นมาแทนที่ นักมานุษยวิทยาบางกลุ่มจะเรียกกระบวนการเช่นนี้ว่า Ethnogenesis หรือการผสมผสานทางชาติพันธุ์ที่นำไปสู่การสร้างกลุ่มชาติพันธุ์ใหม่

แนวการศึกษาแบบที่ 5 จะแตกต่างจากแนวการศึกษาทั้ง 4 แนวแรกอย่างชัดเจนตรงที่ปฏิเสธพื้นฐานความคิดแบบ Essentialism อย่างสิ้นเชิง แต่จะหันมามอง

วรรณยุกต์ (tone language) เหมือนกัน นอกจากนี้ยังมีการใช้ศัพท์ที่ใกล้เคียงกันเป็นจำนวนไม่น้อย เหตุผลของ Maspéro เป็นเรื่องผิวเผินหรือเปลือกภายนอกของภาษาเท่านั้น André G. Haudricourt ซึ่งเป็นนักภาษาศาสตร์ชาวฝรั่งเศสซึ่งมีชื่อเสียงเช่นเดียวกับ Maspéro ได้พิสูจน์ด้วยวิธีการทางภาษาศาสตร์ว่าลักษณะของภาษาไทยและภาษาเวียดนามที่ Maspéro เห็นว่าเหมือนกันนั้น ที่จริงแล้วเป็นสิ่งที่เกิดจากการยืมทางภาษา (language borrowings) เมื่อสกัดสิ่งที่เกิดขึ้นจากการยืม ผสมผสาน และแลกเปลี่ยนทางภาษา ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่นักภาษาศาสตร์เรียกว่า การสัมผัสทางภาษาศาสตร์ (language contact) ออกหมดแล้ว จึงจะสามารถเห็นลักษณะที่แท้จริงว่าภาษานั้นควรจัดให้อยู่ในตระกูลใด Haudricourt ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าภาษาเวียดนามเป็นภาษาในตระกูลมอญ-เขมร และแต่เดิมไม่มีวรรณยุกต์ จนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 6 จึงเริ่มมีระบบวรรณยุกต์ 3 เสียง และต่อมาได้พัฒนาเป็นระบบวรรณยุกต์ 6 เสียง เหมือนภาษาเวียดนามในปัจจุบันเมื่อราวคริสต์ศตวรรษที่ 12 ในเรื่องทางมานุษยวิทยา Maspéro อาจจะมีมุมมองและแนวคิดที่โดดเด่นน่าเชื่อถือ แต่ความเห็นเกี่ยวกับภาษาของ Maspéro มักจะไม่ถูกต้อง และถูกนักภาษาศาสตร์พิสูจน์และหักล้างตกไป

ความหมายของชาติพันธุ์ในลักษณะ เป็นกระบวนการสร้างความหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนต่างๆ แทนที่

3.2 คติชาวบ้านและวรรณกรรม

ผู้รับผิดชอบโครงการ รองศาสตราจารย์ ดร.ศิวพร ณ ถลาง

ในการประเมินสถานภาพองค์ความรู้คติชาวบ้านและวรรณกรรม ผู้ประเมินได้นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับคติชนและวรรณกรรมของชนชาติไท 7 กลุ่ม ได้แก่ ไท-อาหม ไทใหญ่-ไทใต้คง ไทลื้อ ไทเขิน ลาว ไทดำ-ไทขาว และจ้วง ที่จำกัดขอบเขตเฉพาะ 7 กลุ่ม เพราะมีเอกสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษมากพอที่จะนำมาใช้เป็นข้อมูลประมวล วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ให้เห็นพัฒนาการและแนวทางการศึกษาวิจัยคติชนและวรรณกรรมของชนชาติไท โดยครอบคลุมเอกสารสิ่งพิมพ์ประเภทการรวบรวม การปริวรรต การศึกษาวิจัย และวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา จากเอกสารสิ่งพิมพ์ที่สำรวจพบและค้นหาได้ สรุปได้ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับคติชนและวรรณกรรมของไทอาหม ส่วนใหญ่อยู่ในลักษณะเอกสารชั้นต้น เป็นการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับไทอาหมภาพรวมกว้างๆ ทั้งด้านประวัติศาสตร์ ความเชื่อ พิธีกรรม ตลอดจนสังคมและวัฒนธรรม ยังไม่มีการศึกษาวิจัยโดยนักวิชาการในวงกว้างในลักษณะวิเคราะห์เจาะลึกมากนัก ส่วนองค์ความรู้เกี่ยวกับนิทานและวรรณกรรมของกลุ่มไทใหญ่ (รวมไทใต้คง ไทเม้า และไทเหนือ)มีน้อย เอกสารชั้นต้นส่วนใหญ่จะเป็นเอกสารเก่า เคยมีการศึกษานิทานและวรรณกรรมไทใหญ่ แต่ได้ซบเซาขาดช่วงไปนาน มาเริ่มต้นศึกษาวิจัยกันใหม่เมื่อ 4-5 ปีที่ผ่านมา ทั้งนี้เนื่องมาจากกระแสความสนใจเรื่องไทศึกษาในประเทศไทย การศึกษาวิจัยมีความละเอียดถี่ถ้วนยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่นในงานวิจัยรุ่นใหม่ได้แบ่งประเภทนิทานตามหลักทางคติชนวิทยาและมีการวิเคราะห์ภาพสังคมวัฒนธรรมที่สะท้อนจากเนื้อหาในนิทานเรื่องเกี่ยวกับนิทาน วรรณกรรม และวัฒนธรรมไทลื้อ ได้รับความสนใจจากนักวิชาการเป็นพักๆ ช่วงทศวรรษที่ 2510-2520 เป็นช่วงที่เกิดกระแสรวบรวมคติชนทั่วประเทศ มีงานรวบรวมนิทานไทลื้อที่สำคัญ 2 เล่ม ซึ่งมีการใช้ระเบียบวิธีทางคติชนวิทยาเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยบันทึกนิทานไทลื้อจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ชาวไทลื้อ และในการนำเสนอได้ให้ข้อมูลบริบททางสังคมเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของชาวไทลื้อประกอบด้วย ส่วนการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนิทานและวรรณกรรมไทเขิน มีน้อยมาก ส่วนใหญ่มีแต่ตัวบท(text)ที่บันทึกไว้ในสมุดข่อยหรือพับสา มีผู้รวบรวมและปริวรรตจากภาษาไทเขินเป็นภาษาไทย ได้มีผู้นำบางส่วนของนิทานและวรรณกรรมที่ปริวรรตแล้วมาใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัยเชิงคติชนวิทยา เชิงวรรณกรรม และเชิงวัฒนธรรม นิทานและวรรณกรรมลาวมีน้อยมาก ด้วยเหตุที่มีข้อจำกัดทางการเมืองบางประการใน สปป.ลาว การเปิดหลักสูตรมหาบัณฑิตไทยคดีศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาสารคามทำให้มีวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับคติชนและวรรณกรรมอีสาน-ลาวจำนวนมาก เป็นเหตุให้การศึกษาวิจัยวรรณกรรมอีสาน-ลาวมีความก้าวหน้าทางวิชาการอย่างมาก กระแสความสนใจเรื่องของชนชาติไทนอกประเทศในช่วงปี 2530-2540 ทำให้มีการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมไท-ลาวมากยิ่งขึ้น มีการจัดประชุมทางวิชาการหลายครั้ง เพื่อเปิดโอกาสให้นักวิชาการไทยและนักวิชาการลาวที่สนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวรรณ-

กรรมลาวได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความรู้กัน นอกจากนี้ยังทำให้เกิดมิติของการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมลาวล้านช้าง วรรณกรรมอีสาน และวรรณกรรมล้านนา ซึ่งเป็นกลุ่มวัฒนธรรม 3 กลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและวรรณกรรม ความรู้เกี่ยวกับคติชนและวรรณกรรมของไทดำ-ไทขาว ที่อยู่ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนามและทางภาคเหนือของประเทศไทยมีน้อยมาก ยังอยู่ในขั้นรวบรวมค้นฉบับเกือบไม่มีการปริวรรตจากที่บันทึกไว้ด้วยอักษรไทดำ-ไทขาวเป็นอักษรไทย นักวิชาการเวียดนามและลาวซึ่งเป็นคนไทดำ-ไทขาวโดยกำเนิดมีน้อย นักวิชาการไทยก็เพิ่งเริ่มสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคติชนและวรรณกรรมไทดำ-ไทขาวเมื่อไม่นานมานี้ มีการใช้หลักฐานที่เป็นตำนานและนิทานพื้นเมืองของชาติพันธุ์ต่างๆ ประกอบกับหลักฐานอื่นๆ ในการวิเคราะห์ตีความเรื่องการอพยพและการตั้งถิ่นฐานของคนไทดำ-ไทขาว เป็นตัวอย่างการใช้หลักฐานประเภทตำนานและนิทานที่สามารถสะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ของคนไทดำ-ไทขาว ข้อมูลเกี่ยวกับตำนานของชนชาติจ้วง แฝงอยู่ในงานเขียนที่ให้ภาพรวมเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของจ้วง นอกจากนี้ก็มีข้อมูลเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านของจ้วงซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ เพลงเกี่ยวกับการผลิต เพลงแห่งจารีตประเพณี เพลงรักโต้ตอบระหว่างหนุ่มสาว และกลอนยาว งานศึกษาค้นคว้าเรื่องคติชนและวรรณกรรมส่วนใหญ่บันทึกไว้เป็นภาษาจ้วงหรือภาษาจีน ยังไม่มีการแปลเป็นภาษาไทย

จากการประเมินสถานภาพการศึกษาวิจัยคติชนและวรรณกรรมไทตามลักษณะของแนวทางและวิธีการที่ใช้ในการศึกษาสามารถแบ่งผลงานออกได้เป็น 4 ประเภท คือ งานรวบรวม งานปริวรรต งานวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา และงานวิจัยวรรณกรรมที่คนไทยรับรู้ร่วมกัน งานรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น เช่น การบันทึกนิทาน เพลง ปริศนาคำทายจากความทรงจำของชาวบ้านไว้เป็นลายลักษณ์อักษรมีความสำคัญเช่นเดียวกับวรรณกรรมลายลักษณ์ซึ่งอยู่ในรูปสมุดข่อย พับสา และใบลาน งานปริวรรตก็มีความสำคัญเช่นกัน เพราะมีนักวิชาการไทยส่วนน้อยที่สามารถอ่านเอกสารที่เขียนเป็นภาษาไทยได้ งานประเภทรวบรวมและปริวรรตวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับคติชนและวรรณกรรมไทส่วนใหญ่เป็นการศึกษาวรรณกรรมล้านนา(ไทยวน) และวรรณกรรมอีสาน(ลาว) กระแสความสนใจ "ท้องถิ่นนิยม" และหลักสูตรมหาบัณฑิตที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ ในภาคเหนือและภาคอีสาน ทำให้เกิดวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตเป็นจำนวนมาก(รวบรวมได้ประมาณ 100 เล่ม) วิทยานิพนธ์เหล่านี้มีแนวการศึกษา 4 แนวใหญ่ๆ คือ การวิเคราะห์วรรณกรรมแต่ละเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมระหว่างท้องถิ่น การศึกษาเชิงคติชนวิทยาและการศึกษาประเด็นทางสังคมบางประเด็นที่สะท้อนจากวรรณกรรม งานวิจัยประเภทนิทานและวรรณกรรมซึ่งคนไทยหลายกลุ่มรับรู้ร่วมกันเป็นเหตุให้มีการวิจัยที่ต้องออกเก็บข้อมูลภาคสนามในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อการวิเคราะห์เปรียบเทียบ วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยก็ขยายกว้างขึ้นจากการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นลักษณะทางวรรณกรรมไปสู่การเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคนไทกลุ่มต่างๆ การติดต่อสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในหมู่ชนชาติไท การศึกษาเปรียบเทียบตำนานทำกันในหลายประเด็น คือ ประเด็นทางวรรณกรรม ประเด็นทางประวัติศาสตร์ ประเด็นทางสังคม

และวัฒนธรรม ฯลฯ งานศึกษาวิจัยด้านคติชนและวรรณกรรมไทส่วนใหญ่ทำโดยนักวิชาการไทย

แนวทางและทิศทางการศึกษาคติชนและวรรณกรรมไทควรมีลักษณะต่างกันตามระดับความจำเป็นของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่ม งานประเภทรวบรวมข้อมูลมีความจำเป็นเร่งด่วนสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ไม่มีตัวอักษรใช้เขียนภาษา แต่ยังมีคนเผ่าคนแก่ที่สามารถเล่าเรื่องต่างๆ ได้ จึงต้องรีบบันทึกเก็บไว้ ส่วนกลุ่มชนที่มีอักษรใช้เขียนภาษาและบันทึกนิทานเรื่องเล่าไว้เป็นลายลักษณ์อักษรควรจะมีการปรับรื้อจากภาษาไทเป็นภาษาไทย เพื่อใช้เป็นข้อมูลศึกษาวิจัยและเปรียบเทียบคติชนหรือวรรณกรรมไท งานศึกษาวิจัยคติชนและวรรณกรรมไทที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงวรรณคดี ยังขาดการศึกษาในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีการผสมผสานผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน ชีวิตความเป็นอยู่ ฯลฯ เข้าไปด้วย เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างชนชาติไทกลุ่มต่างๆ ได้อย่างชัดเจนลึกซึ้ง ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบในมุมมองต่างๆ อาทิ เปรียบเทียบอนุภาค(motifs) เช่น อนุภาคน้ำเต้า อนุภาคนาค ฯลฯ เปรียบเทียบสำนวน(versions)ต่างๆ ของคติชนหรือวรรณกรรมเรื่องเดียวกัน เปรียบเทียบข้อมูลทางคติชนหรือวรรณกรรมกับข้อมูลจากสหสาขาวิชา โดยการตั้งเป็นประเด็นปัญหาและวิจัยเป็นเรื่องๆ ไปตามมุมมองของนักวิชาการต่างสาขาวิชากัน ชุดโครงการวิจัยคติชนหรือวรรณกรรมชนชาติไทเป็นสิ่งที่ควรทำในอนาคต เพราะสามารถมีโครงการวิจัยในเครือข่ายได้เป็นจำนวนมาก

3.3 ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม

ผู้รับผิดชอบโครงการ ดร.นฤมล ทิพย์ระนันท์

ในการประเมินสถานภาพไทศึกษาเรื่องความเชื่อและพิธีกรรม ผู้วิจัยไม่ได้รวมงานเขียนเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ (เช่น พิธีทำบุญ ทอดกฐิน สวดมหาชาติ ฯลฯ ความเชื่อพระศรีอริย์ กบฏผู้มีบุญ มีบุญ พระโพธิสัตว์) และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับราชสำนัก การจำแนกเอกสารสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม ได้อิงแบบอย่างการจัดหมวดหมู่ในบรรณานุกรมของชิเกฮารุ ทานาเบ้ (Tanabe 1991) ชิเกฮารุ ทานาเบ้ นักมานุษยวิทยาแห่งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติด้านชาติพันธุ์วิทยา เมืองโอซากา ประเทศญี่ปุ่น เป็นผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อทางศาสนาในประเทศไทยมาเป็นเวลานาน ในบรรณานุกรมทานาเบ้ได้รวบรวมรายชื่อเอกสารไว้ประมาณ 2,700 รายการ และได้กล่าวถึงงานเขียนที่มีเนื้อหาจำเพาะเจาะจงเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท 21 กลุ่ม ได้แก่ ไทอาหม ไทคำยง ไทพ่าเก้ ไทยอ้ายคน ไทคำตี้ ไทเหนือ(ไทเมา ไทปายี ไทใต้คง) ไทใหญ่(ชาน ไทหลวง เจียว) ไทชิน ไทลื้อ ไทยวน(ไทล้านนา) ไทย(สยาม) ไทยปักขใต้ ลาว ไทยอีสาน พวน ไทแดง ไทขาว ไทดำ ผู้ไท ญ้อ จ้วง เพื่อความสะดวกในการประเมินสถานภาพ ผู้วิจัยได้จำแนกเอกสารทั้งหมดที่แสวงหามาได้ออกเป็นหมวดหมู่ตามเนื้อหาของเอกสาร และคัดเลือกเฉพาะเอกสารงานเขียนที่เหมาะสมและมีเอกสารมากเพียงพอที่จะใช้ประเมินสถานภาพของการศึกษาวิจัยเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทกลุ่มต่างๆ เท่านั้น ต่อจากนั้นได้แบ่งเอกสารงานเขียนออกเป็น 12 ประเภท หรือ 12 หัวข้อ และประเมิน

สถานภาพของการศึกษาวิจัยในแต่ละหัวข้อตามลำดับดังนี้ ความเชื่อและพิธีกรรมทั่วไป (การบรรยายลักษณะสังคมและวัฒนธรรมกว้างๆ) พิธีกรรมที่มีกำหนดเวลาที่แน่นอน ลัทธิ กิ่อมีต่างๆ และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง ความเชื่อเรื่องขวัญและพิธีกรรมเกี่ยวกับขวัญ พิธีกรรมที่กำหนดวาระสำคัญในช่วงชีวิต โสยศาสตร์และเวทมนต์คาถา ความเชื่อด้านแพทย์ และการรักษาโรคแผนโบราณ ความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยการสร้างและจัดวางผังบ้าน และหมู่บ้าน การสักและนัยทางสังคมของการสัก โหราศาสตร์การทำนายทายทักและความเชื่อเรื่องโชคลางฤกษ์ยามวันเวลามงคล ข้อห้ามต่างๆ ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับสัตว์ในตำนาน

แนวทางการศึกษาวิจัยที่พบจากการประมวลและวิเคราะห์ตีความเอกสารงานเขียนที่ใช้เป็นข้อมูลแบ่งออกได้เป็น 3 แนวทาง คือ แนวทางที่ 1 ผลงานศึกษาค้นคว้าที่ให้ข้อมูลและความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์โดยไม่ได้นำกรอบความคิดและหรือทฤษฎีใดมาใช้ประกอบการบรรยาย ข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการศึกษาในแนวนี้ออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ ข้อมูลจากการปริวรรตหรือการถ่ายอักษรจากภาษาไทยเป็นภาษาไทย ข้อมูลด้านความเชื่อและพิธีกรรมที่จำเพาะหรือหลากหลาย ข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณา แนวทางที่ 2 ผลงานศึกษาวิจัยที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลจากมุมมองต่างๆ อาทิ จากมุมมองหน้าที่นิยม โครงสร้าง-หน้าที่นิยม ตีความหมายเชิงสัญลักษณ์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม วัฒนธรรมชุมชน และมุมมองผสม แนวทางที่ 3 ผลงานศึกษาวิจัยที่มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทหลายกลุ่ม ทั้งการเปรียบเทียบแบบกว้าง และเปรียบเทียบในแนวชาติพันธุ์วิทยาแบบเจาะลึกเพื่อหาลักษณะร่วมบางประการของชนชาติไท

ผู้ที่ศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มต่างก็มีมุมมองและแสวงหาคำตอบต่างกัน กลุ่มที่ 1 นักสำรวจชาวตะวันตกในสมัยจักรวรรดินิยม เช่น หมอสอนศาสนา นักผจญภัย พ่อค้า นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบริษัทเอกชน ได้เดินทางมายังภูมิภาคที่มีคนไทอาศัยอยู่และบันทึกความเป็นอยู่รวมทั้งให้รายละเอียดต่างๆ ของสังคมวัฒนธรรมไทยอย่างค่อนข้างดูหมิ่นดูแคลนว่าวัฒนธรรมท้องถิ่นมีความล้าหลัง ส่อให้เห็นอคติทางชาติพันธุ์ เป้าหมายการสำรวจของกลุ่มนี้มีไว้เพื่อวิชาการ แต่เพื่อประโยชน์ด้านการเมืองการปกครอง การทหาร การค้าและเศรษฐกิจ ฯลฯ กลุ่มที่ 2 ในช่วงหลังจักรวรรดินิยมได้มีนักวิชาการตะวันตกเข้ามาวิจัยเรื่องสังคมวัฒนธรรมโดยใช้วิธีการที่มีกรอบความคิดและขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยที่เป็นระบบและชัดเจน ตามด้วยนักวิชาการญี่ปุ่นและนักวิชาการไทยซึ่งเป็นลูกศิษย์ของปรมาจารย์ชาวตะวันตก กลุ่มที่ 3 นักวิชาการซึ่งเป็นคนไทย เช่น ไทอาหม ไทใหญ่ ไทดำ ฯลฯ ได้ศึกษาค้นคว้าและบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของตนเพื่อความภาคภูมิใจและเพื่ออนุรักษ์สมบัติล้ำค่าของเผ่าหรือชนชาติของตน กลุ่มที่ 4 เมื่อประเทศเพื่อนบ้านของไทยซึ่งมีการปกครองแบบสังคมนิยมเริ่มเปิดประเทศ ทำให้นักวิชาการไทยและนักวิชาการชาวต่างชาติได้มีโอกาสดูท่องเที่ยวและเก็บข้อมูลภาคสนามในบริเวณที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทตั้งถิ่นฐานอยู่ การมีโอกาสดูเยือนถิ่นไททำให้เกิดมุมมองหลากหลาย เป็นการขยายวงการศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทให้กว้างขวาง ทำให้เกิดผลงานทั้งประเภทที่เป็นข้อมูลและการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ

เพื่อหาความเหมือนหรือคล้ายคลึงของความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทยกลุ่มต่างๆ มากยิ่งขึ้น

ความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มไทยวน(ไทยล้านนา) และลาว(ไทยอีสาน) ได้รับความสนใจและมีการศึกษาวิจัยมากที่สุด ทั้งการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานและการวิเคราะห์เพื่อแสวงหาคำตอบ กรอบความคิดที่นิยมใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ตีความ คือ กรอบโครงสร้าง-หน้าที่นิยม ที่เน้นบทบาทหน้าที่สำคัญของความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ในการรักษาเสถียรภาพและความสัมพันธ์ในสังคม กรอบความคิดพลวัตวัฒนธรรมที่มองว่าความเชื่อและพิธีกรรมมีการเปลี่ยนแปลงในแง่ของเป้าหมายและรูปแบบได้รับความนิยมมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงอันรวดเร็วของสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน ส่วนการศึกษาเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทอื่นๆ มักจะเป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเก่าและบันทึกข้อมูลพื้นฐานที่เก็บได้ระหว่างการสำรวจเยี่ยมเยียนคนไทในประเทศเพื่อนบ้าน ถึงแม้ว่าผู้ศึกษาจะไม่ได้ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีใดมาวิเคราะห์ข้อมูล แต่ข้อมูลเหล่านั้นก็เป็นประโยชน์มากในการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อแสวงหาลักษณะร่วมของความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท "วัฒนธรรมรวม" นี้แสดงให้เห็นวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของไทยโบราณ ตัวอย่างเช่น ความเชื่อเรื่องแถน มีฟ้า ผีบรรพบุรุษ เลื้อเมือง ไจบ้านใจเมือง ขวัญ และพิธีกรรมในการเปลี่ยนช่วงชีวิต ฯลฯ

การศึกษาเปรียบเทียบแนวประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์แบบเจาะลึกน่าจะทำให้สามารถหาข้อสรุปที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับลักษณะร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ตัวอย่างเช่น การเปรียบเทียบเรื่องขวัญ ก็มีการวิเคราะห์เจาะลึกลงไปถึงรายละเอียดเกี่ยวกับประเภทของขวัญ ความเชื่อที่เกี่ยวกับขวัญแต่ละประเภทและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ นอกจากการศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อและพิธีกรรมร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแล้วก็ควรจะมีการขยายการศึกษาเปรียบเทียบในลักษณะเดียวกันไปถึงกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณเดียวกันกับคนไท ตัวอย่างเช่น การสัก ซึ่งไม่ได้นิยมเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์ไทเท่านั้น กลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่ไทก็นิยมสักเช่นเดียวกัน และการตอบโต้วัฒนธรรมกระแสหลักของชุมชน ความเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อและพิธีกรรมอันเป็นผลเนื่องมาจากอุดมการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจระดับชาติ การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ที่จะสะท้อนให้เห็นลักษณะเฉพาะของสังคมและวัฒนธรรมชนชาติไท ผลกระทบที่เกิดจากการควบคุมการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อท้องถิ่นของรัฐบาลประเทศที่มีการปกครองแบบสังคมนิยม แต่ในขณะเดียวกันความเชื่อและพิธีกรรมพื้นบ้านก็ยังคงได้รับการอนุรักษ์สืบทอดเนื่องจากข้อจำกัดเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารกับสังคมภายใน ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นย่อมต่างไปจากความเป็นไปในประเทศที่มีการปกครองแบบทุนนิยมซึ่งอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์

3.4 เมืองและชุมชน สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรม

ผู้รับผิดชอบโครงการ ศาสตราจารย์ อรศิริ ปาณินท์

การประเมินสถานภาพไทศึกษาสาขาสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรม คณะผู้วิจัยได้ผนวกการประเมินสถานภาพเรื่องเมืองและชุมชนเข้าไปด้วย

ทั้งนี้เพราะการศึกษาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมจำเป็นต้องศึกษาถึงสภาพแวดล้อมของแหล่งที่ตั้งของสถาปัตยกรรมนั้นๆ ก่อน มิเช่นนั้นการศึกษาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมจะไม่สมบูรณ์ครบถ้วน แหล่งที่ตั้งของสถาปัตยกรรมอาจเป็นเมือง ชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบทก็ได้ จึงต้องศึกษาจากขอบเขตกว้างและค่อยๆ เจาะให้แคบเข้าตามลำดับดังนี้ เมืองและชุมชน(เมืองหรือชนบท)--สถาปัตยกรรม--ศิลปกรรม--หัตถกรรม ทั้ง 4 ส่วนนี้มีความเชื่อมโยงกัน และในเวลาเดียวกันก็เชื่อมโยงกับการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการศึกษาวิจัยในสาขาดังกล่าวข้างต้น จากเอกสารที่ค้นหาได้จำนวน 543 รายการ(สาขาเมืองและชุมชน 150 รายการ สาขาสถาปัตยกรรม 212 รายการ สาขาศิลปกรรม 122 รายการ และสาขาหัตถกรรม 59 รายการ) พบว่าส่วนใหญ่เป็นเรื่องของไทยวน ไทจีน(ไทเขิน) ไทลื้อ(รวมไทยอง) ไทใหญ่ ผู้ไท ลาว ไทดำ พวน ซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทย ชนชาติจ้วงในประเทศจีน และไทอาหม ไทพ่าเก้ ไทคำตี้ ในแคว้นอัสสัม ประเทศอินเดีย

สาขาเมืองและชุมชน ได้แบ่งรายละเอียดของการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ เมือง การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนที่มีความสัมพันธ์ของกลุ่มทางกายภาพที่มีองค์ประกอบครบถ้วนทั้งการอยู่อาศัย สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง ชุมชนเมือง การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนที่มีกลไกของสังคมเกี่ยวเนื่องกับเมือง แต่มีการแบ่งย่อยเฉพาะตัว และมีความเป็นศูนย์กลางของกลุ่มย่อย ชุมชนชนบท การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนในท้องถิ่นที่มีความสำคัญน้อยกว่าชุมชนเมืองในแง่ของความเป็นศูนย์กลาง เป็นชุมชนรอบนอกของชุมชนเมือง เนื้อหาหลักของการศึกษาแบ่งออกเป็น 8 ประเด็น คือ ประวัติการสร้างและการตั้งถิ่นฐาน ระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับเมืองและชุมชน ลักษณะทางกายภาพและองค์ประกอบ อิทธิพลของความเชื่อต่อลักษณะทางกายภาพ พัฒนาการของเมืองและชุมชน โลกทัศน์และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ วัฒนธรรมท้องถิ่นกับเมืองและชุมชน การอนุรักษ์เมืองและชุมชน ในสาขาเมืองและชุมชน มีการศึกษาเรื่องราวของกลุ่มไทยวน และไทจีน หรือไทล้านนามากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มไท-ลาว ไทลื้อ-ไทยอง ไทใหญ่-และไทอาหม ส่วนจ้วง ไทพ่าเก้ ไทคำตี้ มีการศึกษาวิจัยน้อยมาก และไม่มีการศึกษาเลยสำหรับกลุ่มไทอื่นๆ การศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น วิธีการศึกษาเป็นการเน้นกรณีตัวอย่างของชุมชนและเมืองเป็นหลัก และวิเคราะห์จากกรณีศึกษานั้นๆ ประเด็นคำถามหลัก คือ เมืองและชุมชนนั้นๆ จะคงอยู่ต่อไปได้หรือไม่อย่างไร ด้วยเหตุนี้การศึกษาจึงมักจะลงลึกถึงการอนุรักษ์และการคงอยู่ของเมืองและชุมชน การนำเสนอผลการศึกษาเกี่ยวกับเมืองและชุมชนเมืองส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของบทความ มีการวิเคราะห์ตีความและสรุปผลอย่างลุ่มลึกพอสมควร นักวิชาการที่สนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเมืองและชุมชนมีทั้งนักวิชาการด้านสถาปัตยกรรมและเมือง นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี และนักมานุษยวิทยา ซึ่งต่างก็ใช้กรอบความคิดทฤษฎีและมุมมองต่างๆ ตามศาสตร์หรือสาขาของตน อาทิ ทฤษฎีการตั้งถิ่นฐาน กรอบความคิดและทฤษฎีเชิงภูมิศาสตร์ชุมชน ความเชื่อมโยงและให้อิทธิพลระหว่างวัฒนธรรมชุมชนหลักและวัฒนธรรมย่อยข้างเคียง ฯลฯ เมื่อใช้กรอบความคิดของการศึกษาวิจัยของนักวิชาการที่แตกต่างกันเป็นหลัก สามารถแบ่งนักวิชาการออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ นักวิชาการที่ใช้กรอบความคิดในเชิงประวัติศาสตร์และ

วัฒนธรรมท้องถิ่นมักจะเป็นนักวิชาการไทยและไท ถ้าเป็นนักวิชาการสายตรงในสาขาสถาปัตยกรรมและชุมชนซึ่งมีทั้งนักวิชาการไทย จีน และยุโรป จะเน้นกรอบความคิดทางด้านกายภาพของชุมชนที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมชุมชน ส่วนนักวิชาการญี่ปุ่น แคนาดา และนักวิชาการยุโรปบางคนจะเน้นกรอบความคิดเชิงพัฒนาและอนุรักษ์

จุดอ่อนของการศึกษาวิจัยในสาขาเมืองและชุมชน คือ ประเด็นของการศึกษาไม่ครบถ้วนตามศาสตร์ของสาขาวิชา ไม่มีการตั้งคำถามหรืออาจจะมีการตั้งคำถามแต่ไม่มีคำตอบ ขาดกรอบการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างไทในประเทศไทยกับไทนอกประเทศไทย ขาดการศึกษาเชิงพัฒนาและอนุรักษ์ ขาดการศึกษาเชื่อมโยงระหว่างอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

ถึงแม้ว่าการศึกษาวิจัยในสาขาเมืองและชุมชนในภาพรวมจะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในช่วงสี่ทศวรรษที่ผ่านมา แต่ความจำกัดในการศึกษาก็ยังมีอยู่ คือ นักวิชาการไทยที่สนใจศึกษาวิจัยเรื่องเมืองและชุมชนมักจะไม่ใช่นักวิชาการในสาขาวิชาโดยตรง ถึงแม้วิชาการด้านเมืองและชุมชนจะเป็นศาสตร์ที่ต้องอาศัยความรู้ในลักษณะสหวิทยาการก็ตาม แต่ควรเป็นสหวิทยาการในลักษณะที่นักวิชาการสายตรงเป็นแกนนำในการศึกษาวิจัยโดยประสานงานและร่วมมือกับนักวิชาการในสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ปรากฏการณ์ที่เกิดในประเทศไทย คือ มีนักวิชาการไทยสายตรงศึกษาวิจัยเรื่องเมืองและชุมชนน้อย เมื่อจะศึกษาวิจัยในเรื่องนี้จึงต้องอาศัยผลงานของนักวิชาการด้านอื่นๆ เป็นหลัก ทำให้ประเด็นในการศึกษาไม่ครบถ้วน ครอบคลุม และลึกซึ้งอย่างที่ควรจะเป็น

แนวทางการศึกษาวิจัยในอนาคต คือ สืบรวจข้อมูลเกี่ยวกับเมืองและชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเพิ่มเติมทั้งข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ศึกษาวิจัยในแนววิเคราะห์และเปรียบเทียบ ศึกษาวิจัยเชิงอนุรักษ์และพัฒนา และเป็นการศึกษาวิจัยแบบสหวิทยาการ ในชุดโครงการซึ่งมีนักวิชาการในสาขาเมืองและชุมชนทำงานร่วมกับนักวิชาการในสาขาวิชาอื่นๆ อาทิ นักประวัติศาสตร์ โบราณคดี มานุษยวิทยา ศิลปกรรม หัตถกรรม คติชนวิทยา และสถาปัตยกรรม ฯลฯ วิธีการนี้จะทำให้ศึกษาวิจัยได้ครบถ้วนสมบูรณ์ สามารถวิเคราะห์ตีความตอบคำถามได้ชัดเจน รวมถึงการคาดการณ์ในอนาคต

สาขาสถาปัตยกรรม งานศึกษาวิจัยเรื่องสถาปัตยกรรมไทหรืออาคารแบบไทที่ปรากฏในเอกสารซึ่งใช้เป็นข้อมูลในการประเมินสถานภาพแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ คือ วัง (ที่พำนักของเจ้านายรวมทั้งสิ่งก่อสร้างที่เป็นองค์ประกอบของวัง) วัด (ที่พำนักของสงฆ์และประกอบศาสนกิจ พิธีกรรมตามความเชื่อทางศาสนาและประเพณี) บ้าน (ที่อยู่อาศัยและสิ่งก่อสร้างที่เป็นองค์ประกอบของบ้าน เช่น ศาลารั่ว ประตู ฯลฯ) อาคารเบ็ดเตล็ด (อาคารประเภทอื่น เช่น ร้านค้า ยุ้งฉาง เถงนา ศาลประเภทต่างๆ ฯลฯ) การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมไท 4 กลุ่มดังกล่าวข้างต้น มีเนื้อหาสาระสำคัญครอบคลุม 5 ด้าน คือ ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม หรือการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ เน้นการกำหนดแบ่งอย่างงานสถาปัตยกรรมตามสมัยที่สร้างงานสถาปัตยกรรมนั้น ปรัชญา ความเชื่อ คตินิยม เป็นการศึกษาเพื่อค้นหาที่มาของความคิดในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรม รูปแบบงานสถาปัตย-

กรรม เป็นการศึกษาการออกแบบงานสถาปัตยกรรมซึ่งครอบคลุมเรื่องการวางแผน การ
จัดประโยชน์ใช้สอย ปฏิภูมิและรูปองค์ประกอบ โครงสร้าง วัสดุ วิธีการก่อสร้าง การ
ประดับตกแต่ง ฯลฯ การอนุรักษ์ เป็นการศึกษารายละเอียดของเนื้อหาด้านต่างๆ
ของงานสถาปัตยกรรมเพื่อประเมินคุณค่าและกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ การประยุกต์
รูปแบบ เป็นการศึกษารูปแบบงานสถาปัตยกรรมเพื่อเป็นความรู้พื้นฐานสำหรับการนำ
ไปประยุกต์ใช้ในงานออกแบบสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นใหม่ หรือการศึกษารูปแบบงาน
สถาปัตยกรรมที่แปรเปลี่ยนไปจากรูปแบบเดิม เอกสารที่สืบค้นได้มีทั้งสิ้น 212 รายการ
ซึ่งมากกว่าการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเมืองและชุมชน แนวทางการศึกษาที่สำคัญมี 4
แนวทาง คือ แนวที่ 1 การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ ผู้ศึกษาวิจัยให้ความสนใจกับ
อาคารที่สร้างขึ้นมานานมาแล้ว แต่ปัจจุบันอาจยังอยู่ในลักษณะสมบูรณ์หรือเหลือเพียงซาก
เช่น อาคารประเภทเจดีย์ที่มักก่อสร้างด้วยอิฐ ศิลาแลง หรือหิน การศึกษาจึงเน้นเรื่อง
ของอายุ รูปแบบ เพื่อการจัดกลุ่มแบบอย่างหรือช่วงสมัย งานศึกษาแนวนี้ต้องใช้หลักฐาน
ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีประกอบการวิเคราะห์ แนวที่ 2 การศึกษาแบบ
เจาะลึกเฉพาะกรณี เนื้อหาของการศึกษาวิจัยครอบคลุมเรื่องรูปแบบทางสถาปัตยกรรม
เป็นหลัก มีรายละเอียดด้านประวัติการสร้าง การจัดผัง ปฏิภูมิและรูปทรง วัสดุและวิธี-
การก่อสร้าง รวมทั้งประดับตกแต่ง รายละเอียดเหล่านี้มีความสำคัญต่อการประเมิน
คุณค่าด้านสุนทรียภาพ การศึกษาในแนวนี้ให้ความสำคัญในการสำรวจข้อมูลภาคสนาม
บันทึกรายละเอียดของอาคารประกอบภาพถ่ายหรือภาพถ่ายเส้น และมีการสังกัดอาคาร
เพื่อจัดทำแบบทางสถาปัตยกรรมด้วย แนวที่ 3 การศึกษาเชิงเปรียบเทียบใช้วิธีอิง
รูปแบบงานสถาปัตยกรรม 2 แบบอย่าง เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่าง
วิธีการศึกษาในแนวนี้ช่วยให้สามารถแยกแยะและค้นหาลักษณะเฉพาะของสถาปัตยกรรม
ตามแบบอย่างหรือสกุลช่างได้ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้เห็นลักษณะที่สืบทอดต่อกัน
มาจากต้นแบบและพัฒนาการที่ทำให้รูปแบบแปรเปลี่ยนไป แนวที่ 4 การศึกษาแนว
บริบทนิยม นักวิชาการที่ศึกษาวิจัยในแนวนี้มีความคิดว่างานสถาปัตยกรรมเป็นองค์
ประกอบหนึ่งของสภาพแวดล้อม ไม่สามารถแยกงานสถาปัตยกรรมออกจากสภาพแวดล้อม
ของกายภาพ เช่น ลานน้ำ ป่า เขา ฯลฯ รวมทั้งบริบททางสังคมและวิถีชีวิตได้ สภาพ
แวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดหรือหล่อรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม การศึกษา
มุ่งให้เห็นภาพรวมมากกว่าการเจาะลึก การกำหนดกรอบความคิดจึงไม่ได้อยู่ที่ตัว
อาคาร มุ่งเน้นเรื่องความสัมพันธ์กลมกลืนระหว่างวิถีชีวิตผู้คน ธรรมชาติแวดล้อม
และสถาปัตยกรรม การศึกษาตามแนวบริบทนิยมนี้มีการพัฒนาจนเป็นแนวทางที่เด่นชัดขึ้น
ในช่วงหลัง

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมที่สร้างสรรค์โดยคนไทยกลุ่มต่างๆ
มีระดับความลุ่มลึกต่างกัน เอกสารที่เป็นผลงานเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมไทยวน และ
ไทจีน มีจำนวนมากที่สุด การศึกษาส่วนใหญ่จำกัดความสำคัญอยู่ที่สถาปัตยกรรมวัดและ
บ้านเรือน การศึกษาด้านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมของเจดีย์ในดินแดนล้านนาคำเนิน
มาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนาน ประเด็นเนื้อหาที่มีการศึกษากันมากคือ รูปแบบ
ทางสถาปัตยกรรม โดยเฉพาะรูปแบบของบ้านเรือน ส่วนรูปแบบงานสถาปัตยกรรมวัด
การศึกษาค้นคว้าจำกัดอยู่ในอาคารบางประเภท เช่น อาคารประเภทวิหารของวัดไทยวน

ไทใหญ่ ไทลื้อ และไทจีนในล้านนา และอาคารประเภทลัทธิหรือโบสถ์ของวัดไทลาวในภาคอีสาน ฯลฯ ผลงานการศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารเบ็ดเตล็ดและวังแทบไม่มีเลย การศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับปรัชญา คตินิยม และความเชื่อมีอยู่ไม่มากนัก และจำกัดอยู่เฉพาะคนไทบางกลุ่ม เช่น ไทยวน และไทจีนในล้านนา ไทลาวในอีสาน ส่วนการศึกษาในประเด็นการอนุรักษ์ การประยุกต์ และการพัฒนารูปแบบงานสถาปัตยกรรมยังอยู่ในระยะเริ่มต้น การศึกษาในประเด็นสุดท้ายนี้มีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน เพราะรูปแบบงานที่พัฒนาขึ้นภายหลังนั้นล้มเหลวไม่ได้เกิดจากภูมิปัญญาของสกุลช่างไทท้องถิ่น หากแต่เกิดจากอิทธิพลของส่วนกลางทำให้เอกลักษณ์ของงานสถาปัตยกรรมที่เคยมีอยู่เลือนลางไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต คือ ศึกษาสถาปัตยกรรมวัดในภาพรวมให้ครอบคลุมอาคารทุกประเภทที่เป็นองค์ประกอบของวัด มิใช่ศึกษาเจาะลึกแต่ประเภทใดประเภทหนึ่ง เพราะองค์ประกอบเหล่านี้ส่งเสริมซึ่งกันและกัน ศึกษาสถาปัตยกรรมหลัก 3 ประเภท คือ วัด บ้าน อาคารเบ็ดเตล็ด ของชุมชนชาติพันธุ์ไทแต่ละกลุ่มไปพร้อมๆ กัน เพราะเป็นส่วนประกอบของชุมชน ในการศึกษาวิจัยควรกำหนดขอบเขตการศึกษาโดยใช้กลุ่มชาติพันธุ์แทนการกำหนดโดยพื้นที่ เช่น สถาปัตยกรรมแบบล้านนา แบบอีสาน แบบทักษิณ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะอาจมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมต่างกัน ถึงแม้จะอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกันก็ตาม ควรใช้แนวทางการศึกษาหลายแนวร่วมกันเพื่อให้ได้ผลงานที่มีเนื้อหาทั้งกว้างและลึก แต่การศึกษาวิจัยลักษณะนี้จะยากและซับซ้อนกว่าการศึกษาที่เน้นเฉพาะทาง โครงการวิจัยที่น่าจะดำเนินการได้เลย คือ โครงการสำรวจวัดอาคารที่มีคุณค่าด้านสถาปัตยกรรมไท และโครงการศึกษาวิจัยสถาปัตยกรรมชนชาติไทข้ามพรมแดน ซึ่งเป็นการมุ่งศึกษาสถาปัตยกรรมของคนไทกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ไทลื้อในประเทศไทย ลาว เวียดนาม จีน และพม่า เป็นต้น

สาขาศิลปกรรม ในการประเมินสถานภาพได้แบ่งผลงานการศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ จิตรกรรม งานเขียนภาพที่เป็น 2 มิติทุกประเภท เช่น ลายรดน้ำ ลายสัก ภาพเขียนบนฝาผนังอาคาร ฯลฯ ประติมากรรม งานฝีมือที่เป็น 3 มิติทุกประเภท เช่น รูปแกะสลักไม้ รูปแกะสลักหิน ลายปูนปั้น พระพุทธรูป ฯลฯ เนื้อหาหลักของการศึกษาวิจัยงานศิลปกรรมไทแบ่งออกได้เป็น 5 ด้าน คือ ประวัติความเป็นมาของงานศิลปกรรม ปรัชญาความเชื่อคตินิยมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างงานศิลปกรรม รูปแบบงานศิลปกรรมซึ่งมีลักษณะเฉพาะ การประเมินคุณค่าและรายละเอียดของงานศิลปกรรมเพื่อการอนุรักษ์ และความสัมพันธ์เกี่ยวข้องระหว่างงานศิลปกรรมกับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น สภาพแวดล้อม ฯลฯ การศึกษาวิจัยศิลปกรรมของชนชาติไทดังกล่าวมาแล้วใช้แนวทางการศึกษา 4 แนวทาง คือ การศึกษาเชิงประวัติ การศึกษาแบบเฉพาะกรณี การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ และการศึกษาแนวบริบทนิยม ผลงานที่ผ่านมาใช้แนวทางการศึกษาเชิงประวัติและแบบเฉพาะกรณีเป็นส่วนใหญ่ การศึกษาเปรียบเทียบและบริบทนิยมมีผลงานอยู่เป็นจำนวนน้อยมาก

ในช่วงระยะเวลาราว 4 ทศวรรษที่ผ่านมา การศึกษาวิจัยงานศิลปกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทมีพัฒนาการด้านต่างๆ ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน ผลการ

ศึกษามีปริมาณเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แต่ก็ยังเป็นเพียงผลงานที่เกี่ยวกับศิลปกรรมของกลุ่มไทยวน และไทจีนเท่านั้น ความลุ่มลึกของการศึกษางานจิตรกรรมและประติมากรรมก็มีมากขึ้นเช่นกัน

นักวิชาการไทยให้ความสนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องลักษณะรูปแบบของงานจิตรกรรมและประติมากรรมเป็นหลัก เนื้อหาด้านประวัติศาสตร์ ปรัชญาความเชื่อ การอนุรักษ์งานศิลปกรรม และเทคนิคการสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมมักจะเป็นประเด็นรองของการศึกษา

ข้อเสนอแนะการวิจัยในอนาคต คือ การศึกษาวิจัยงานศิลปกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทควมพยายามให้มีการศึกษาในแนวเดียวกันครบทุกกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งที่อยู่ในประเทศไทยและนอกประเทศไทย ปัจจุบันมีผลงานการศึกษาน้อยไม่มากนัก การจับประเด็นมาวิจัยอย่างลุ่มลึกจึงทำได้ยาก เป็นเรื่องเร่งด่วนที่จะต้องแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในส่วนที่ขาดตกบกพร่องเพื่อให้เห็นภาพของศิลปกรรมไทยชัดเจนยิ่งขึ้น การศึกษาแบบสหวิทยาการมีความจำเป็นและน่าได้รับการสนับสนุนเป็นพิเศษ เนื่องจากการศึกษาวิจัยงานศิลปกรรมต้องเผชิญกับหลักฐานข้อมูลหลายประเภท ความรู้เพียงแขนงเดียวอาจไม่เพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ตีความ การศึกษาวิจัยที่ผ่านมาบางครั้งเกิดความสับสนเพราะใช้พื้นที่เป็นเกณฑ์ในการศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มอาจอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน และบางกลุ่มก็อาจไม่ใช่คนไท หากไม่แยกให้ชัดเจนว่าศิลปกรรมใดเป็นของกลุ่มชาติพันธุ์จะทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนและสรุปผลผิดได้

สาขาหัตถกรรม ในการประเมินสถานภาพการศึกษาเรื่องหัตถกรรมไทผู้วิจัยได้แบ่งเอกสารที่ใช้เป็นข้อมูลในการประเมินออกเป็น 5 หมวด คือ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องโลหะ เครื่องจักสาน เครื่องไม้ ผ้าและหัตถกรรมที่เกี่ยวข้องกับผ้า ผลงานการศึกษาค้นคว้าด้านหัตถกรรมมีน้อยมากสืบค้นเอกสารสิ่งพิมพ์ได้เพียง 59 รายการ 50 เปอร์เซ็นต์เป็นหนังสือ 20 เปอร์เซ็นต์เป็นวิทยานิพนธ์และรายงานผลการวิจัย ที่เป็นบทความตีพิมพ์ในวารสารมีน้อยมากซึ่งต่างกับผลงานด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมซึ่งผลงานส่วนมากตีพิมพ์ในวารสาร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการเสนอรายงานการค้นคว้าต้องมีภาพประกอบเป็นจำนวนมาก

ประเภทของหัตถกรรมที่มีการศึกษาค้นคว้ากันมากที่สุด คือ ผ้าและหัตถกรรมที่เกี่ยวกับผ้า และมักจะเป็นเรื่องราวของผ้าที่เป็นงานฝีมือของคนไทในประเทศไทยมากกว่าของคนไทในประเทศไทยเพื่อนบ้าน ส่วนหัตถกรรมอีก 4 ประเภทมีการศึกษาค้นควำน้อยมากหรือเกือบไม่มีเลย เรื่องผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวได้รับความสนใจจากนักวิชาการมากที่สุด การศึกษาวิจัยจึงมีการพัฒนามากที่สุดไม่ว่าเป็นปริมาณของเอกสารการศึกษา การวิเคราะห์ตีความ เนื้อหาและความชัดเจนของการตอบประเด็นคำถามต่างๆ แนวความคิดที่ใช้ศึกษาค้นคว้ามีความหลากหลาย ที่นิยมใช้กันคือ แนวความคิดด้านกระบวนการผลิต ประวัติศาสตร์และโบราณคดี แบบแผนสิ่งทอ สุนทรียศาสตร์ ส่วนแนวความคิดด้านหัตถกรรมกับการพัฒนาแรงงาน และแนวความคิดในการเชื่อมโยงงานหัตถกรรมกับมิติทางวัฒนธรรมเป็นแนวความคิดใหม่ที่เพิ่งเริ่มมีการศึกษาวิธีการศึกษาค้นคว้าเรื่องหัตถกรรมใหม่ 4 วิธีการ คือ รวบรวมข้อมูลที่ปรากฏตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม

ศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้ ศึกษาเฉพาะกรณีคือตั้งประเด็นคำถามหลักเพื่อวิเคราะห์ โดยเลือกแหล่งหัตถกรรมเพียงแหล่งเดียว ประเด็นคำถามหลักที่นักวิชาการพยายามหาคำตอบ คือ ลักษณะงานหัตถกรรมที่ต้องการศึกษาเป็นอย่างไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น แต่เนื่องจากหัตถกรรมเกี่ยวเนื่องกับชีวิตประจำวันของคนในสังคมเป็นอย่างมาก จึงยังมีคำถามที่ต้องการคำตอบเพิ่มเติม เช่น หัตถกรรมแต่ละประเภทมีแนวโน้มจะคงอยู่หรือไม่ ควรคงอยู่ในลักษณะใด หากแปรเปลี่ยนจะเป็นรูปแบบใด ฯลฯ นักวิชาการไทยและนักวิชาการตะวันตกมีความสนใจเนื้อหาและมีวิธีการดำเนินการศึกษาวิจัยตามแนวคิดที่ต่างกัน นักวิชาการไทยเน้นแนวคิดทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอันเกี่ยวเนื่องกับการดำรงชีวิต ส่วนนักวิชาการตะวันตกเน้นแนวคิดทางศิลปะ สังคม และวัฒนธรรมที่ผ่านมา นักวิชาการศึกษาวิจัยแต่เรื่องที่เกี่ยวกับผ้าและเน้นเรื่องผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว น่าจะศึกษาวิจัยหัตถกรรมประเภทอื่น คือ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องโลหะ เครื่องจักสาน และเครื่องมือ ด้วย เพื่อให้เห็นภาพรวมของหัตถกรรมไทยชัดเจนยิ่งขึ้น และพยายามให้ครอบคลุมหัตถกรรมของคนไทยกลุ่มต่างๆ แนวทางการศึกษาวิจัยที่แหล่งทุนควรให้การสนับสนุนตามลำดับความจำเป็นเร่งด่วนน่าจะเป็นการอนุรักษ์คุณค่าของงานหัตถกรรมท้องถิ่น และการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ ตามลำดับ หัตถกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันเป็นสื่อกลางที่ทำให้เข้าใจภูมิปัญญาของกลุ่มชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งบ่งบอกความเจริญและอารยธรรมที่สืบเนื่องมายาวนานแต่อดีต ในการศึกษาวิจัยควรพิจารณาแหล่งที่ตั้งของหัตถกรรมนั้นตามลำดับความสำคัญก่อนหลังด้วย เพื่อความสมบูรณ์ของการวิเคราะห์และตอบคำถามที่เป็นประเด็นปัญหา นักวิชาการในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกันควรศึกษาวิจัยไปพร้อมๆ กัน

3.5 ระบบการเมืองการปกครอง

ผู้รับผิดชอบโครงการ รองศาสตราจารย์ ดร.สุภางค์ จันทวานิช

ในการประเมินสถานภาพไทยศึกษาเรื่องระบบการเมืองการปกครอง ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามและพยายามตอบคำถามต่อไปนี้ มีผลงานการศึกษาวิจัยอะไรบ้าง กรอบความคิดและวิธีการศึกษาของนักวิชาการที่แสดงให้เห็นในผลงานเป็นอย่างไร มีการรวบรวมเป็นเครือข่ายของนักวิชาการที่สนใจเรื่องระบบการเมืองการปกครองของชนชาติไทหรือไม่อย่างไร ระบบการเมืองการปกครองของคนไทยกลุ่มต่างๆ มีลักษณะร่วมและหรือต่างกันหรือไม่อย่างไร มีข้อมูลใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ระบบการเมืองการปกครองของคนไทยแต่ยังขาดการศึกษาค้นคว้าวิจัย เอกสารที่ใช้ในการประเมินสถานภาพได้คัดเลือกกลั่นกรองมา 78 รายการจากเอกสารที่สืบค้นได้ทั้งหมด นอกจากใช้เอกสารที่เขียนเป็นภาษาไทยและอังกฤษ ยังได้ใช้เอกสารที่เขียนเป็นภาษาฝรั่งเศสและจีนด้วย เอกสาร 78 รายการนี้ได้ถูกจำแนกและจัดเป็นหมวดหมู่ตามเนื้อหาว่าด้วยระบบการเมืองการปกครองของ ไทยอาหม ไทใหญ่ ไทลื้อ ลาว และไทดำ-ไทขาว ต่อจากนั้นก็คัดเลือกผลงานที่มีเนื้อหาโดยตรงมาวิเคราะห์โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือก คือ ความสอดคล้องและความเที่ยงตรงต่อการตอบประเด็นปัญหาหลักเชิงเนื้อหา ความหนักแน่นน่าเชื่อถือของกรอบความคิดและวิธีการศึกษา ความลุ่มลึกในการวิเคราะห์ตีความข้อมูลและสาระสำคัญของข้อค้นพบ ด้วยวิธีการนี้สามารถเลือกผลงานการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการเมืองการปกครองของคนไทได้ 40 รายการ เมื่อวิเคราะห์ผลงาน

แต่ละชั้นเสร็จแล้วจึงเปรียบเทียบกรอบความคิด แนวทาง และวิธีการศึกษานักวิชาการต่างประเทศ นักวิชาการไทย และนักวิชาการไท ขั้นตอนสุดท้ายคือการประเมินกระบวนการทัศน์โดยรวม สังเคราะห์ และพยายามสืบสร้าง(reconstruct) ระบบการเมืองการปกครองไท

จากการประมวลองค์ความรู้ ทำให้ทราบว่าผลงานเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของกลุ่มไทอาหมและไทลื้อมีความครอบคลุม สุ่มลึก และสมบูรณ์มากกว่ากลุ่มอื่นๆ เมื่อประเมินโดยใช้เกณฑ์ทุกด้านแล้วมีผลงานการศึกษาวิจัยที่อยู่ในระดับดีมาก 6 ชิ้น เป็นผลงานของนักวิชาการชาวต่างประเทศและของนักวิชาการไทยกลุ่มละ 3 ชิ้น ในการศึกษา นักวิชาการตะวันตก นักวิชาการไทย และนักวิชาการไท ใช้กรอบแนวคิดและวิธีการต่างกันออกไป นักวิชาการชาวตะวันตกเป็นกลุ่มบุกเบิก เริ่มศึกษาตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยมีวัตถุประสงค์ทางการเมืองเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้จึงมีความสนใจเป็นพิเศษในเรื่อง ภูมิศาสตร์ ทรัพยากร กลุ่มอำนาจ ชนชาติพันธุ์ต่างๆ และปัญหาการเมืองภายใน ใช้วิธีการสำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่ต้องการศึกษา นักวิชาการไทยมีแรงจูงใจในเรื่องความเป็นพี่น้องร่วมเชื้อสายไทและในเชิงวิชาการ นักค้นคว้ารุ่นเก๋านิยมเยียนถิ่นไทและจับบันทึกการเดินทาง ส่วนนักวิชาการรุ่นใหม่มีความสนใจเป็นสองแนว คือ แนวที่ 1 ศึกษาการเมืองการปกครองของไทยแต่ละกลุ่มเพื่อเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน แนวที่ 2 มุ่งวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ของระบบการเมืองการปกครองของรัฐไทกับของรัฐอื่นๆ ส่วนนักวิชาการไทเพิ่งเริ่มต้นตัวศึกษาค้นคว้าเรื่องเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองเพื่อความภูมิใจ เน้นการเก็บข้อมูลโดยการรวบรวมเอกสารที่เขียนเป็นภาษาพื้นเมือง จึงทำให้เกิดแหล่งข้อมูลที่สำคัญเพื่อการศึกษาวิจัยที่ลุ่มลึก จะศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีใดก็ตาม นักวิชาการทั้ง 3 กลุ่มก็สามารถช่วยให้ตอบคำถามหลักได้ว่าระบบการเมืองการปกครองไทมีลักษณะอย่างไร

การประมวล ประเมิน และวิเคราะห์เอกสารผลการศึกษาวิจัยทำให้ทราบถึงระบบการเมืองการปกครองของไทยอาหม ไทใหญ่ ไทลื้อ ลาว และไทดำ-ไทขาว อย่างไรก็ตาม เนื่องจากความไม่สมดุลและความลักลั่นของเอกสารที่ใช้เป็นข้อมูล การเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองของคนไท 5 กลุ่มจึงทำได้เพียงกำหนดกรอบกว้างๆ เกี่ยวกับรูปแบบการปกครองหรือโครงสร้างการปกครองของแต่ละกลุ่มเท่านั้น ส่วนประเด็นที่เป็นรายละเอียดจะแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณของข้อมูล

ไทอาหม ปกครองดินแดนอัสสัมอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 17-23 ได้สถาปนาอาณาจักรของตนขึ้น ปกครองด้วยระบอบกษัตริย์กึ่งระบอบขุนนาง มีระเบียบแบบแผนการจัดการปกครองที่ชัดเจนแน่นอน กับทั้งมีระบบควบคุมกำลังพลที่รัดกุม มีกฎระเบียบของสังคม สิทธิและอำนาจในการจัดการปกครองถูกจำกัดอยู่เฉพาะในบางกลุ่มตระกูล มีการถ่วงดุลอำนาจระหว่างกลุ่มผู้ปกครอง 2 ฝ่าย คือ ระหว่างกษัตริย์กับขุนนาง และระหว่างมูลนายกับไพร่ เมื่อเทียบกับชนชาติไทอื่นๆ ข้อมูลเรื่องการปกครองของไทยอาหมมีความชัดเจนค่อนข้างสูง เนื่องจากมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์

อักษรอาหมสืบทอดกันมาหลายยุคหลายสมัย รายละเอียดที่ยังขาดอยู่คือ เรื่องลัทธิหน้าที่ที่ชัดเจนและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ในโครงสร้าง ในอาณาบริเวณอันเป็นที่ตั้งหลักแหล่งของชาวไทใหญ่ คือ ภาคเหนือของพม่าซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับดินแดนในภาคตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีน มีหน่วยการปกครองอิสระในรูปของ "เมือง" อยู่เป็นจำนวนมาก แต่ละเมืองปกครองกันเองอย่างมีอิสระภายใต้โครงสร้างและแบบแผนการปกครองหลักเดียวกัน ส่วนข้อมูลที่เป็นรายละเอียดต่างๆ ยังขาดอยู่มาก การปกครองของชาวไทลื้อ ในสิบสองพันนา ก่อนหน้าที่จะถูกรัฐบาลจีนเข้ามาจัดรูปแบบการปกครองเป็นระบบการปกครองที่พัฒนาไปถึงระดับที่เป็นอาณาจักรสิบสองพันนาในอดีต เป็นสมาพันธ์รัฐขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกถึง 12 เมืองใหญ่ เมืองใหญ่นี้ยังมีเมืองเล็กอยู่ในการปกครองดูแลอีกทอดหนึ่ง ผู้นำของรัฐไทลื้อมีฐานะสูงส่งเป็นเจ้าของแผ่นดิน มีเจ้าอุปราชเป็นผู้ช่วย มีคณะเสนาบดี 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่มีหน้าที่ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับพระเจ้าแผ่นดินและฝ่ายที่ดูแลรับผิดชอบหัวเมืองต่างๆ มีเอกสารเกี่ยวกับการปกครองของลาว ก่อนสมัยอาณาจักรล้านช้างซึ่งตั้งขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 14 น้อยมาก ตำนานขุนบรมมีอิทธิพลด้านความคิดอย่างสูงต่อเอกสารประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญของลาว เป็นวรรณกรรมที่สร้างขึ้นอย่างมีจุดหมายทางการเมือง ตำนานขุนบรมให้ความรู้วาทะกรรมเป็นโอรสแห่งสวรรค์ มากด้วยบุญญาธิการ เกิดขึ้นมาเพื่อปกครองมนุษย์ จึงเป็นผู้มีสถานภาพสูงสุดในสังคม มีหน้าที่และบทบาทในการปกป้องคุ้มครองให้คุณให้โทษ อบรมสั่งสอนศีลธรรมจรรยา ฯลฯ กษัตริย์มีขุนนางเป็นผู้ช่วยในการปกครองและอื่นๆ ส่วนไพร่บ้านไทเมืองเป็นผู้ปฏิบัติตามกษัตริย์และขุนนาง มีหน้าที่ผลิตสิ่งอุปโภคบริโภคและบำรุงศาสนา เมื่อเกิดอาณาจักรล้านช้าง การปกครองจึงซับซ้อนขึ้นเพราะผู้นำของรัฐมีฐานะเป็นเจ้าฟ้า เจ้าฟ้ามียุพราชและขุนนางระดับสูงและระดับรองลดหลั่นกันลงมาช่วยรับผิดชอบดูแลด้านต่างๆ กลุ่มไทดำ-ไทขาว⁹ เคยอยู่ในอาณาจักรสิบสองจุไทซึ่งคาดว่าตั้งขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 14 ตามตำนานเมืองหม่วยในอาณาจักรสิบสองจุไท เจ้าเมืองแต่ละคนปกครองจุของตนเอง มีฐานะเท่าเทียมกัน มีบางระยะในประวัติศาสตร์ที่ชาวไทดำ-ไทขาวได้พัฒนารูปแบบการปกครองไปถึงระดับที่มีการรวมศูนย์เมืองทั้งหลายไว้ที่เมืองหลวงและมีผู้ปกครองระดับเจ้าฟ้า

ความรู้เกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองของไทอาหม ไทลื้อ ไทใหญ่ ลาว และไทดำ-ไทขาว ซึ่งเป็นคนไทที่เคยมีอาณาจักรมาก่อน ทำให้สามารถสรุปผลและจัดองค์ความรู้ใหม่ได้ องค์ความรู้ที่สืบสร้างหรือจัดรูปใหม่ประกอบด้วยเรื่องรูปแบบการปกครองโครงสร้างระบบบริหาร ชั้นทางสังคม ระบบศักดินา และวิวัฒนาการของรัฐไทดังนี้

⁹ ในงานวิจัยเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองของไท ผู้วิจัยได้รวมไทแดง ไทเมืองหวาด ไทเมืองเต็ก ไทฮ้อ ไว้ภายใต้กลุ่มไทดำ-ไทขาวด้วย ทั้งนี้เพราะถือว่าเป็นกลุ่มที่บรรพบุรุษเคยอยู่ในอาณาจักรสิบสองจุไท

รูปแบบการปกครอง ชนชาติไททั้ง 5 กลุ่มมีการปกครองแบบดั้งเดิม เป็น "บ้าน-เมือง" มาแต่คริสต์ศตวรรษที่ 6 ในลักษณะหลายบ้าน(หมู่บ้าน) รวมกันเป็นเมือง ต่อมากลุ่มไทอาหม ไทใหญ่ ไทลื้อ ลาว ได้พัฒนาการปกครองแบบบ้าน-เมืองขึ้นเป็นอาณาจักรซึ่งปรากฏชัดเจนในคริสต์ศตวรรษที่ 9-13 แต่ละอาณาจักรมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่เมืองหลวง แต่กลุ่มไทดำ-ไทขาวพัฒนาการปกครองถึงระดับเมืองเท่านั้น

โครงสร้างระบบบริหาร รัฐไททุกรัฐ(ยกเว้นไทดำ-ไทขาว) มีผู้นำรัฐเรียกว่า เจ้าฟ้า(ไทอาหม ไทใหญ่) หรือเจ้าแผ่นดิน(ไทลื้อ) หรือพระยา(ลาว) และมีขุนนางตำแหน่งต่างๆ ลดหลั่นกันลงไปตามลำดับดังนี้ กษัตริย์ ขุนนางที่เป็นเจ้า และข้าราชการที่เป็นสามัญชน มีการจัดระบบให้กลุ่มผู้ปกครองรัฐแต่ละระดับมีการควบคุมอำนาจกัน

ชั้นทางสังคม แบ่งออกเป็น 2 ชั้นใหญ่ คือ ผู้ปกครอง(มีตำแหน่งเป็นขุน ท้าว พระยา พญา เจ้า ฯลฯ) และผู้ถูกปกครองซึ่งเรียกว่า ไทเมือง(ไพร่ในการปกครองระดับเมือง) ในระดับอาณาจักรชนชั้นผู้ปกครองเป็นผู้ได้รับสิทธิพิเศษต่างๆ ส่วนชนชั้นผู้ถูกปกครองมีหน้าที่เป็นผู้ผลิต ในแต่ละกลุ่มจะมีอีกชนชั้นหนึ่งเรียกว่า ข้า(ข้า/สา) หรือซ้อย หรือปัว หรือปาว เป็นทาสรับใช้ พวกนี้มักจะเป็นชนเผ่าดั้งเดิมหลายหลากเผ่าพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร

ระบบศักดินาและการจัดการเรื่องที่ดิน มีระบบศักดินาแบบดั้งเดิมเป็นแนวทางในการจัดสรรทรัพยากรที่ดินและกำหนดสิทธิอำนาจหน้าที่ของคนในสังคม ผู้นำรัฐเป็นเจ้าของที่ดินทั้งหมด มีการจัดสรรให้ข้าราชการได้รับศักดินาเพื่อทำประโยชน์ในที่ดินลดหลั่นกันไปตามตำแหน่งและมีการจัดสรรที่ดินส่วนหนึ่งให้เป็นของกลางเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและเพื่อผู้ด้อยโอกาส ประชาชนต้องช่วยกันออกแรงผลิต มีนักวิชาการบางคนเรียกระบบนี้ว่า "ระบบคอมมิวนิสต์แบบศักดินา"

การก่อรูปของรัฐ ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 6-7 เริ่มมีรัฐไทเกิดขึ้น แต่รูปแบบการปกครองยังไม่ชัดเจนเพราะขาดข้อมูล เป็นการเลื่อนสถานะจากผู้นำชุมชนระดับเมืองและขยายอำนาจจนเป็นอาณาจักร ต่อมารัฐเหล่านี้ได้เสื่อมสลายไปกลับเป็นเมืองตามเดิม และเกิดรัฐไทอื่นขึ้นแทนที่เป็นอาณาจักรชัดเจนในคริสต์ศตวรรษที่ 13 ได้แก่ อาณาจักรอาหม(ไทอาหม) อาณาจักรเมือหลวง(ไทใหญ่) อาณาจักรสิบสองพันนา(ไทลื้อ) และอาณาจักรล้านช้าง(ลาว) และค่อยๆ ล่มสลายไปในราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในยุคล่าอาณานิคม ส่วนอาณาจักรสิบสองจุไท(ไทดำ-ไทขาว) เป็นการรวมกลุ่มของเมืองหรือจวนจำนวน 12-16 แห่งเข้าด้วยกันในรูปของสหพันธรัฐ ไม่มีผู้นำเป็นกษัตริย์ และไม่มีเมืองใดที่ถูกยกขึ้นเป็นเมืองหลวง

โจทย์วิจัยใหม่เพื่อการค้นคว้าในอนาคตควรเป็นเรื่องระบบกฎหมายระบบการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองดั้งเดิมที่มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและเมืองกับศูนย์กลางอำนาจการปกครอง กำหนดระยะเวลาที่แน่นอนในประวัติศาสตร์พัฒนาการของรัฐไท การบริหารจัดการที่ดินส่วนกลางเพื่อ

ประโยชน์ของส่วนรวมและผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เสนอแนะกลยุทธ์ การสนับสนุนการวิจัยคือ สร้างเครือข่ายการวิจัยเรื่องไทให้เข้มแข็งขึ้น เน้นการวิจัย ที่มีการรอบความคิดและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างชัดเจน เผยแพร่ข้อค้นพบสำคัญ เกี่ยวกับระบบการปกครองของชนชาติไทให้หน่วยงานอื่น เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ ฯลฯ ได้ใช้ประโยชน์

3.6 ระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศ

ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จาริต ดิงศภัทิย์

เอกสารการศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจและระบบนิเวศของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ที่สำรวจพบสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ งานเขียนประเภทสารคดีทั่วไป เช่น บันทึกการเดินทาง เป็นเอกสารประเภทบรรยายสิ่งที่ผู้เขียนได้เห็นจากการเดินทางท่องเที่ยวประกอบข้อสังเกตต่างๆ การศึกษาเฉพาะบริเวณ หรือกลุ่มชนอย่างเป็นระบบ มีระเบียบวิธีวิจัยที่ชัดเจน และมีการเก็บข้อมูลทั้งเอกสารและภาคสนาม การศึกษาประเภทนี้มักจะเป็นวิทยานิพนธ์ และการศึกษาประเภทรวบยอด ซึ่งมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากหลายแหล่งและประมวลผลเพื่อเสนอแนวทางการศึกษาใหม่

จากการสำรวจเอกสารพบว่ามีหลากหลายในด้านกรอบแนวคิดและ ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างระบบเศรษฐกิจการเมืองและระบบ นิเวศของกลุ่มชาติพันธุ์ไท แนวทางการศึกษาที่พบมี 3 แนวทางคือ แนวทางสำนัก เศรษฐศาสตร์การเมืองแนวประวัติศาสตร์ แนวทางการศึกษาแบบนักมานุษยวิทยา และ แนวทางการศึกษาเชิงเศรษฐศาสตร์พัฒนาการ ซึ่งเป็นการศึกษาเศรษฐกิจทั่วไป เพียง แต่เจาะจงกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท นักวิชาการที่ศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับเศรษฐกิจและระบบนิเวศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม โดยใช้ แนวคิดเป็นหลักดังนี้ นักวิชาการไทย มีแนวคิดวิถีการผลิตแบบเอเชียจากมุมมองของ หมู่บ้าน นักวิชาการเอเชีย มีผลงานที่สามารถเข้าถึงข้อมูลพื้นฐานและครอบคลุมหลาย ด้าน และนักวิชาการสากล กลุ่มนี้ไม่มีผลงานเฉพาะเจาะจง แต่ใช้แนวคิดเศรษฐศาสตร์ กระแสหลักเป็นพื้นฐาน

สาระสำคัญของข้อค้นพบจากการประเมินสถานภาพมีดังนี้ 1.) ชาติพันธุ์ไท ส่วนใหญ่มีระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตัวเอง เป็นชุมชนกสิกรรม คือ ทำการเพาะปลูกเป็นหลัก โดยเฉพาะการปลูกข้าว การตั้งถิ่นฐานมักจะอยู่ในที่ลุ่มมีน้ำท่วมเป็นเวลานาน จึง มักอยู่ตามที่ราบในหุบเขา การค้าขายและการอุตสาหกรรมมีน้อยมาก 2.) ระบบการ จัดการทรัพยากรที่สำคัญ คือ ระบบการถือครองที่ดินซึ่งเป็นการถือกรรมสิทธิ์รวมของ ชุมชน ไม่มีการให้กรรมสิทธิ์แก่บุคคล ชุมชนจะจัดสรรที่ดินให้บุคคลทำประโยชน์ 3.) ในระดับสังคมเมืองและรัฐมีเจ้าแผ่นดินเป็นเจ้าของที่ดินทั้งหมด และเจ้าแผ่นดินจัดสรร ที่ดินให้แก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชาชนมีหน้าที่เสียภาษีในรูปของผลผลิตหรือ แรงงาน 4.) ผลการผลิตอยู่ในระดับต่ำ คือ เพียงพอกับการยังชีพ มีผลผลิตส่วนเกิน เล็กน้อยเพื่อการค้าขายแลกเปลี่ยนในขอบเขตจำกัดและการเสียภาษี 5.) ในการผลิต

ใช้เทคโนโลยีแบบง่ายซึ่งพัฒนามาจากสิ่งที่หาได้ในท้องถิ่น 6.) การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศเป็นไปอย่างผสมผสานและมีผลกระทบน้อย 7.) การขยายตัวของการผลิตมีลักษณะแยกตัวออกไปสร้างระบบการผลิตในรูปแบบเดิม 8.) มีวิธีการผลิตแบบเอเชียซึ่งให้ความสำคัญกับปัจจัยทางวัฒนธรรม เน้นความพอใจของสมาชิกในชุมชนในการดำรงชีวิตแบบพหุมิติ

แนวทางการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทในเรื่องระบบเศรษฐกิจกับระบบนิเวศมีความใกล้เคียงกัน เพียงแต่แตกต่างในรายละเอียดของการกำหนดองค์ประกอบของเรื่องที่จะศึกษา และลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีลักษณะเป็นสากลอยู่มาก ความแตกต่างในรายละเอียดที่พบเนื่องมาจากการใช้กรอบทฤษฎีการวิเคราะห์ที่แตกต่างกันออกไป ผลงานการศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจและระบบนิเวศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลในการประเมินสถานภาพมีอยู่น้อยมาก การศึกษาเชิงประจักษ์ในสภาวะปัจจุบันของความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจและระบบนิเวศซึ่งมีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายกว่าการศึกษาแบบอื่นๆ แต่ถ้าจะให้ทราบถึงวิวัฒนาการของความสัมพันธ์นี้จะต้องใช้แนวทางและวิธีการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ แต่เป็นไปได้ไม่ได้เพราะข้อมูลมีจำกัดมาก และยังต้องเผชิญกับปัญหาการเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่เหมาะสมด้วย ผลงานการศึกษาที่นำมาวิเคราะห์อยู่ในระดับสูง เป็นผลงานที่มีมาตรฐานทางวิชาการ อย่างไรก็ตาม การศึกษาในแนวทางเศรษฐศาสตร์การเมืองเชิงประวัติศาสตร์อาจไม่ค่อยสร้างความมั่นใจ ทั้งนี้เพราะการเลือกผู้ให้ข้อมูลและการตีความข้อมูลที่ได้โดยมีเจตนาด้านการเมือง อาจทำให้มีผลต่อระเบียบวิธีของการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยกับชุมชนที่ไม่มีการบันทึกเรื่องราวเป็นลายลักษณ์อักษร คงต้องใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บอกเล่า (oral history) เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์มาใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้น ส่วนการวิเคราะห์ในรายละเอียดต้องอาศัยการศึกษาแบบสหสาขาวิชาระหว่างนักนิเวศวิทยาและนักเศรษฐศาสตร์ที่มีประสบการณ์ทำงานสนามในระดับชุมชน และคงต้องใช้วิธีการทางมานุษยวิทยา คือ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม

ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโจทย์สำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคต มีดังนี้

- 1.) เรื่องข้าว ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาพื้นบ้านเกี่ยวกับการปลูกข้าว ว่าสัมพันธ์กับลักษณะเฉพาะต่างๆ อย่างไร
- 2.) เรื่องพันธุ์พืช ศึกษาการรู้จักชนิดหรือพันธุ์ การใช้ประโยชน์จากพืชชนิดต่างๆ นอกเหนือจากพืชอาหาร โดยเฉพาะด้านสมุนไพร
- 3.) เรื่องการจัดระบบการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากร ควรศึกษาเรื่องระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมชาวไทในแหล่งต่างๆ ที่อยู่นอกประเทศไทย ว่ามีการกำหนดอย่างไร
- 4.) เรื่องการอนุรักษ์ระบบนิเวศ แนวคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มต่างๆ มีความน่าสนใจว่ามีอะไรที่จะเป็นลักษณะร่วมกันในด้านการอนุรักษ์หรือไม่ และอย่างไร

ถ้าจะมีการศึกษาต่อไปในอนาคต ควรจะเน้นที่การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทนอกประเทศไทยเนื่องจากเป็นชนกลุ่มน้อย จึงพยายามรักษาวัฒนธรรมของตนไว้เป็นอย่างดีแตกต่างจากคนไทยในประเทศไทยซึ่งสามารถปรับตัวสู่ความเป็นไทยได้อย่างรวดเร็ว

3.7 ภาษาและภาษาศาสตร์ (1)

ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์

การประเมินสถานภาพไทศึกษาหัวข้อภาษาและภาษาศาสตร์ (1)

ครอบคลุมเนื้อหาสาระ 7 ด้าน ดังนี้คือ การกระจายของภาษาไท-กะได และแผนที่ภาษาพจนานุกรมและรายการคำศัพท์ แบบเรียนและคู่มือการเรียนภาษา ภาษากวีวรรณกรรม การศึกษาแนวนิรุกติศาสตร์ การศึกษาแนวภาษาศาสตร์เปรียบเทียบและเชิงประวัติ ประวัติและพัฒนาการของอักษรไท

มีผลการค้นคว้าวิจัยด้านภาษาและภาษาศาสตร์ไท-กะได ใน 7 ด้าน ดังกล่าวข้างต้นเป็นจำนวนมากและครอบคลุมภาษาที่พูดโดยกลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได หลายกลุ่มที่อยู่ในประเทศไทย พม่า อินเดีย ลาว เวียดนาม และจีน อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์มุมมองและกรอบความคิดสามารถจำแนกออกได้เป็น 4 กลุ่ม คือ 1.) กลุ่มที่มองภาษาไท-กะได ในลักษณะภาษาชายขอบและเป็นภาษาของกลุ่มชนที่ล้าหลัง ผลงานในยุคบุกเบิกไม่ว่าจะเป็นพจนานุกรมหรือไวยากรณ์มักจะเขียนขึ้นมาด้วยทัศนคติความเชื่อและกรอบความคิดนี้ 2.) กลุ่มที่มีความเห็นว่าการศึกษาเรื่องกำเนิดและการแพร่กระจายของภาษาไท-กะได จะตอบคำถามได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได ประมาณ 70 กว่ากลุ่มที่สำรวจพบน่าจะพูดภาษาดั้งเดิมเดียวกัน นักภาษาศาสตร์เชิงประวัติและเปรียบเทียบส่วนใหญ่จึงพยายามสืบสร้างเพื่อหาลักษณะของภาษาดั้งเดิมว่าเป็นอย่างไร มีการสร้างแผนภูมิต้นไม้เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ทางเชื้อสาย(genetic relationship) ของภาษาต่างๆ ที่อยู่ในตระกูลภาษาไท-กะได การแพร่กระจาย(distribution) ของกลุ่มชนที่พูดภาษาไท-กะได สะท้อนให้เห็นถิ่นกำเนิดและการอพยพโยกย้าย 3.) กลุ่มย่อยเอกวิชาที่ศึกษาวิจัยภาษาแต่เพียงอย่างเดียวเพื่อสืบย้อนกลับไปสู่ภาษาดั้งเดิม และกลุ่มย่อยสหวิทยาการประกอบด้วยนักวิชาการในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม ภาษาและวรรณกรรม ศึกษาร่วมกัน โดยนำความรู้เกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมที่เคยมีปฏิสัมพันธ์กันมาพิจารณาในการวิเคราะห์ตีความด้วย และ 4.) กลุ่มที่ศึกษาวิจัยโดยใช้มุมมองของคนในหรือผู้ที่ป็นเจ้าของภาษาและวัฒนธรรมเป็นผู้ศึกษาเอง โดยผู้วิจัยพยายามเข้าร่วมกิจกรรม สอบถามความรู้สึกนึกคิด ผลงานที่ได้จึงเกิดจากการวิเคราะห์ตีความร่วมกันของคนนอก(นักวิชาการ) และคนใน(ปราชญ์พื้นบ้านผู้ป็นเจ้าของภาษาและวัฒนธรรม)

จากการประมวล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ ผลงานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาษาและภาษาศาสตร์ไท-กะได ทำให้สามารถสรุปภาพรวมได้ดังนี้ 1.) มุ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับการกระจายและถิ่นที่อยู่ของกลุ่มชนที่พูดภาษาไท-กะได ที่นำเสนอในรูปการบรรยายและรูปแผนที่ภาษาอยู่เป็นจำนวนมาก ผลการศึกษาส่วนใหญ่ทำโดยนักวิชาการ

ชาวตะวันตก และเป็นการแบ่งส่วนศึกษาตามพื้นที่ซึ่งเป็นเขตอาณานิคม เช่น นักวิชาการอังกฤษเน้นการศึกษาภาษาไทยที่พูดในประเทศพม่าและอินเดีย ส่วนนักวิชาการฝรั่งเศสเน้นการศึกษาภาษาไทยที่พูดในประเทศลาวและเวียดนาม เป็นต้น นักวิชาการไทยและนักวิชาการท้องถิ่นเพิ่งเริ่มมีบทบาทในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเมื่อประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา แต่ด้วยเหตุผลทางการเมืองการปกครอง การสำรวจและการทำแผนที่ภาษาในหลายบริเวณที่มีคนไท-กะได อาศัยอยู่ยังทำไม่ได้ 2.) ถึงแม้จะมีรายการคำศัพท์และพจนานุกรมอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมภาษาไทย-กะได ซึ่งมีความสำคัญ นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องความแตกต่างของระบบการใช้อักษรแทนเสียง 3.) คู่มือและแบบเรียนภาษาที่จัดทำขึ้นมุ่งเน้นวัตถุประสงค์และประโยชน์เฉพาะด้าน เช่น ด้านการเมือง มิได้เกิดขึ้นด้วยเหตุผลทางวิชาการ ยังมีภาษาไทย-กะได อีกเป็นจำนวนมากที่ไม่มีพจนานุกรมและแบบเรียนเพื่อให้นักวิชาการในศาสตร์ต่างๆ ได้ใช้ประกอบการศึกษาวิจัยอย่างลุ่มลึกในเรื่องต่างๆ 4.) การศึกษาวรรณกรรมของกลุ่มชนที่พูดภาษาไทย-กะได ยังมีข้อจำกัด นักวิชาการที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาไม่สามารถศึกษาโดยตรงด้วยตนเองได้ ต้องผ่านการแปล ผลงานด้านนี้จึงมีอยู่น้อยมาก และที่มีอยู่ก็มักจะเป็นภาษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกับภาษาไทย 5.) การศึกษาด้านนิรุกติศาสตร์เพื่อพยายามสืบค้นความหมายของคำและความสัมพันธ์ระหว่างภาษามีมากในอดีต แต่ด้วยนักนิรุกติศาสตร์ต้องรู้หลายภาษาและสามารถอ่านจารึกโบราณได้ และต้องใช้เวลาในการศึกษาค้นคว้ายาวนาน ผลงานด้านนี้จึงน้อยลง 6.) ผลงานการศึกษาวิจัยโดยใช้กรอบความคิดทางภาษาศาสตร์เปรียบเทียบและเชิงประวัติเพื่อสืบสร้างภาษาไทย-กะไดดั้งเดิม การแบ่งกลุ่มภาษาเป็นสาขาย่อยโดยใช้ลักษณะร่วมทางภาษาศาสตร์อันเกิดจากการกลายเสียงอย่างมีระบบเป็นหลัก และการหาความสัมพันธ์ของภาษาตระกูลไท-กะได กับภาษาตระกูลอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถึงจะมีผลการศึกษาอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย แต่ก็ยังมีข้อโต้แย้งถกเถียงกัน และส่วนใหญ่เป็นผลการวิจัยของนักวิชาการชาวตะวันตก นักวิชาการไทยและนักวิชาการจีนเริ่มมีบทบาทมากขึ้นในระยะหลัง 7.) การศึกษาด้านประวัติและพัฒนาการของอักษรไทยค่อนข้างสมบูรณ์ แต่การศึกษาในทำนองเดียวกันสำหรับอักษรที่คนไทกลุ่มอื่นๆ ใช้ เช่น อักษรไทดำ อักษรไทขาว อักษรไทแดง อักษรไทลื้อ อักษรไทซิ่น ฯลฯ ยังมีเป็นจำนวนน้อยด้วยข้อจำกัดทางวิชาการและข้อมูล

เป็นที่น่าสังเกตว่านักวิชาการไทยที่สนใจเรื่องไทศึกษาส่วนใหญ่ยังมีบทบาทในการสร้างสรรค์งานวิชาการเกี่ยวกับภาษาและภาษาศาสตร์ 7 ด้าน ดังกล่าวข้างต้น น้อยมาก และยังไม่มีการออกแบบโนทัศน์ แนวคิด และทฤษฎีเป็นของตนเอง¹⁰ ส่วนข้อเสนอ

¹⁰ ในเรื่องนี้ผู้เขียนคิดว่าด้วยความเป็นสากลของวิชาภาษาศาสตร์ซึ่งมีแนวคิดทฤษฎีให้เลือกใช้เป็นจำนวนมากแล้ว นักภาษาและนักภาษาศาสตร์ไทยคงยังไม่จำเป็นต้องสร้างขึ้นใหม่ ขอให้เข้าใจแนวคิดทฤษฎีที่มีอยู่อย่างทะลุปรุโปร่งและสามารถเลือกมาใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเพื่อการวิเคราะห์เรื่องที่กำลังศึกษาวิจัยก็นับว่าดีมากแล้ว การด่วนสร้างทฤษฎีโดยที่ยังไม่มีประสบการณ์หรือรู้แจ้งจะเป็นผลเสียมากกว่าผลดีต่อวงวิชาการ และผลงานที่ผลิตออกมาอาจไม่ได้รับการยอมรับและไม่สามารถเผยแพร่

แนะนำสำหรับการวิจัยในอนาคต คือ 1.) สร้างศูนย์โทศึกษาซึ่งเป็นที่รวมเอกสารผลงานด้านโทศึกษา จัดตั้งเครือข่ายโทศึกษาร่วมกับมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ควบคู่กับการสร้างนักวิจัยภาษาและภาษาศาสตร์ไทยระดับมืออาชีพที่มีความรู้เชิงสหวิทยาการ รู้ภาษาท้องถิ่นต่างๆ และรู้ภาษาประจำชาติของประเทศที่คนไทยตั้งถิ่นฐาน สามารถเดินทางออกไปทำวิจัยภาคสนามระยะยาวได้ 2.) เก็บรวบรวม เรียบเรียง และจัดทำพจนานุกรมภาษาไท-กะได ที่ยังไม่เคยมีผู้จัดทำมาก่อน 3.) เก็บรวบรวมวรรณกรรมลายลักษณ์และวรรณกรรมมุขปาฐะที่กำลังจะสูญหายหมดไป เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการค้นคว้าวิจัยที่ลุ่มลึกต่อไป 4.) จัดทำตำรา คู่มือ และแบบเรียนภาษาเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยของนักวิชาการในสาขาวิชาอื่นๆ 5.) จัดทำแผนที่ภาษาไท-กะได จากข้อมูลที่ทันสมัยน่าเชื่อถือเพื่อเป็นประโยชน์ต่อคนทั่วไปที่สนใจเรื่องโทศึกษา และเป็นเครื่องมือในการวิจัยของนักวิชาการ 6.) วิจัยภาษาไท-กะไดแนวภาษาศาสตร์อย่างลุ่มลึกโดยใช้แนวคิดทฤษฎีทางภาษาเปรียบเทียบและเชิงประวัติที่เป็นสากล ผลงานมีคุณภาพสูงเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ สามารถนำผลการวิจัยไปเสนอในการประชุมนานาชาติและตีพิมพ์เผยแพร่ในต่างประเทศได้

ข้อเสนอแนะ 1-5 เป็นการศึกษาและผลิตผลงานวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อคนทั่วไปและนักวิชาการในสาขาวิชาอื่นที่จะใช้เป็นความรู้พื้นฐานในการวิจัยเรื่องโทศึกษาอย่างลุ่มลึกต่อไป ส่วนข้อเสนอแนะสุดท้ายเพื่อความเจริญก้าวหน้าของภาษาศาสตร์ภาษาไท-กะได ซึ่งมีความจำเป็นเช่นกัน หากนักภาษาศาสตร์ไทยต้องการให้ผลงานเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ เป็นการไปถึงดวงดาวทางวิชาการ

3.8 ภาษาศาสตร์ (2)

ผู้รับผิดชอบโครงการ รองศาสตราจารย์ ดร.นันทนา รณเกียรติ

เนื้อหาและขอบเขตการประเมินสถานภาพครอบคลุมผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาษาศาสตร์ภาษาตระกูลไท-กะได 5 หัวข้อ คือ เสียง(สัทศาสตร์และสัทวิทยา) คำและประโยค(ระบบหน่วยคำและวากยสัมพันธ์) ความหมาย(อรรถศาสตร์ภาษาในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมและภาษากับการสื่อสาร เมื่อสืบค้นข้อมูลและรวบรวมข้อมูลเอกสารผลการศึกษได้เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้จำแนกเอกสารในแต่ละหัวข้อออกเป็นหมวดหมู่ดังนี้ เสียง การศึกษาระบบเสียงที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาภาษาทั้งระบบ การศึกษาระบบเสียงโดยเฉพาะ การศึกษาสัทลักษณะของเสียงเฉพาะเรื่อง (เช่น พยัญชนะ หรือสระ หรือวรรณยุกต์ ฯลฯ) การศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงของภาษาใดภาษาหนึ่งที่พูดในคนละท้องถิ่นกัน การแบ่งสาขาและสาขาย่อยของภาษาโดยใช้วรรณยุกต์เป็นเกณฑ์ การศึกษาเปรียบเทียบเสียงในภาษาปัจจุบันเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มภาษาหรือสืบสร้างเสียงในภาษาดั้งเดิม คำและประโยค การ

ในระดับนานาชาติ ถ้านักภาษาและภาษาศาสตร์ไทยคนใดจะคิดสร้างทฤษฎีใหม่ ควรผลิตผลงานให้ได้ระดับมาตรฐานสากลและเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติเสียก่อน คนอื่นจะได้แน่ใจได้ว่าเป็นผู้รู้จริง

ศึกษาระบบไวยากรณ์ทั้งระบบ การศึกษาลักษณะเฉพาะบางประการในระดับคำหรือประโยค ความหมาย การศึกษาความหมายของคำหรือความหมายของระดับคำ การศึกษาความหมายที่เป็นลักษณะเฉพาะในบางภาษา(เช่น สำนวน ลักษณะนาม) การศึกษาความหมายที่สัมพันธ์กับเรื่องเสียง ความหมายกับวัฒนธรรม ฯลฯ ภาษาในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม-ภาษากับการสื่อสาร การศึกษาเกี่ยวกับการใช้ภาษา การศึกษาเรื่องภาษาและวัฒนธรรม และการศึกษาเรื่องการแปรของภาษาตามปัจจัยสังคม

เสียง ผลการประมวลผลงานชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเสียงและระบบเสียงในภาษาไทยมีมากที่สุด(47 ภาษา) ตามด้วยการศึกษาด้านคำและประโยค(23 ภาษา) ภาษาในบริบทสังคมวัฒนธรรมและเพื่อการสื่อสาร(15 ภาษา) และด้านความหมาย(11 ภาษา) มีการศึกษาวิจัยภาษาไทยสาขาตะวันตกเฉียงใต้มากที่สุดในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเสียงและระบบเสียง นักภาษาศาสตร์ชาวตะวันตกและตะวันออกศึกษาวิจัยเรื่องเสียงและระบบเสียงในภาษาไทย-กะไดใช้แนวทาง วิธีการ กรอบความคิดและทฤษฎีอย่างเดียวกัน¹¹ ไม่มีข้อแตกต่างที่เป็นเอกลักษณ์เด่นของกลุ่ม นอกจากว่านักภาษาศาสตร์ชาวตะวันตกมีแนวโน้มจะเลือกประเด็นปัญหา มาศึกษาและมีการวิเคราะห์ตีความที่ลุ่มลึกกว่านักภาษาศาสตร์ชาวตะวันออกซึ่งมักจะนิยมแนวบรรยายและพรรณนา(descriptive) และใช้เครื่องมือวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของเสียงในภาษาน้อยกว่า ผลงานที่เป็นวิทยานิพนธ์ที่เขียนโดยนิสิตนักศึกษาไทยส่วนใหญ่จะเป็นการวิเคราะห์หาหน่วยเสียงตามทฤษฎีหน่วยเสียง(Phonemics) และนำเสนอออกมาในรูปแบบเดียวกัน ไม่ค่อยมีลักษณะแปลกใหม่เชิงสร้างสรรค์ มักจะติกรอบตนเองให้ศึกษาเฉพาะประเด็นที่คนอื่นเคยศึกษามาก่อนแล้วเพียงแต่ใช้ข้อมูลที่เป็นภาษาต่างออกไปเท่านั้น หรือไม่ก็ศึกษาในแนวกว้างจึงขาดความลุ่มลึก นักภาษาศาสตร์ไทยนิยมศึกษาภาษาไทยสาขาตะวันตกเฉียงใต้ที่พูดในประเทศไทย นักภาษาศาสตร์

¹¹ วิชาภาษาศาสตร์ (Linguistics) หรือวิทยาศาสตร์ทางภาษา(linguistic science) มีกรอบความคิด ทฤษฎี และวิธีการศึกษาที่เป็นสากลหลายแนว นักภาษาศาสตร์ทุกชาติทุกภาษาต้องใช้แนวคิดทฤษฎีและวิธีการที่เป็นมาตรฐานสากลเดียวกันในการวิเคราะห์ตีความข้อมูลภาษาด้านต่างๆ และหรือพิสูจน์สมมติฐานบางประการ ไม่มีสิ่งที่เรียกว่า "เป็นจารีตแบบไทยๆ" การพิสูจน์สมมติฐานและเสนอข้อโต้แย้งจะต้องอิงแนวคิดของทฤษฎีแบบใดแบบหนึ่ง จะต้องดำเนินการหรือเสนอความคิดเห็นโดยมีกรอบมโนทัศน์รองรับ มิใช่อยากจะเสนอความคิดเห็นอะไรก็เสนอได้ตามใจชอบ จะสรุปข้อค้นพบได้ก็ต่อเมื่อมีหลักฐานซึ่งเป็นข้อมูลภาษามากเพียงพอและน่าเชื่อถือ สาขาวิชาภาษาศาสตร์แบ่งออกเป็นสาขาย่อยและแขนงอีกมากมาย คนทั่วไปมักสับสนและไม่แยกแยะระหว่าง "ภาษา" กับ "ภาษาศาสตร์" วิชาภาษาศาสตร์ในฐานะที่เป็นศาสตร์ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มรูปแบบ เมื่อปลายสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ในประเทศไทยเริ่มมีการเปิดสอนเต็มหลักสูตรเมื่อประมาณ 25 ปีมาแล้วเอง ในการศึกษาวิจัยนักภาษาศาสตร์เน้นการวิเคราะห์ภาษาที่ผู้พูดยังมีชีวิตอยู่ เพราะสามารถเก็บข้อมูลภาษาพูดที่ใช้ในชีวิตประจำวันได้ การเก็บข้อมูลภาษาเขียนจากเอกสารมาวิเคราะห์ก็ทำได้เช่นกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละแขนงของวิชาภาษาศาสตร์

จีนศึกษาภาษาในสาขาไท ก้า-ส่วย กะได และกลุ่มภาษาที่ยังไม่มีข้อมูลยืนยันแน่ชัดซึ่งพูดในประเทศจีน ผู้บุกเบิกและยังคงศึกษาวิจัยภาษาตระกูลไท-กะไดอย่างกว้างขวางและลุ่มลึกเป็นนักภาษาศาสตร์ชาวตะวันตก ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยเรื่องเสียงในอนาคตคือ กรอบความคิดทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาควรรักษาเสียงด้านกลศาสตร์ (Acoustic Phonetics) และโสตศาสตร์ (Auditory phonetics) ให้มากขึ้น ในการวิเคราะห์ระเบียบเสียงควรใช้ทฤษฎีอื่นๆ บ้าง อาทิ Prosodic Analysis, Generative Phonology และ Autosegmental Phonology ฯลฯ ภาษาที่ยังไม่มีผลงานการค้นคว้าวิจัยซึ่งควรรักษาส่วนใหญ่มักจะเป็นภาษาตระกูลไท-กะไดที่พูดในประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีการปกครองแบบสังคมนิยม การเดินทางเข้าไปทำภาคสนามไม่ได้เปิดเสรีจึงยากแก่การศึกษาค้นคว้าวิจัย ส่วนหัวข้อการวิจัยที่ควรทำ คือ การวิเคราะห์เสียงซ้อนหรือหน่วยเสียงพิเศษ (suprasegmental features) เช่น วรรณยุกต์ (tones) จังหวะในการพูด (speech rhythm) ท่วงเสียง (intonation) ฯลฯ นอกจากนี้ยังควรศึกษาลักษณะความแตกต่างของเสียงในภาษาอันเนื่องมาจากปัจจัยทางสังคม เช่น เพศ อายุ ถิ่นที่อยู่ ระดับการศึกษา สถานะทางเศรษฐกิจ ฯลฯ เพราะธรรมชาติของภาษานั้นไม่หยุดนิ่ง มีการแปรและเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์ระหว่างพยางค์ขั้นต้น กับระดับเสียงสูงต่ำซึ่งวิวัฒนาการมาเป็นวรรณยุกต์ในภาษามีเสียงวรรณยุกต์ (tone language) ก็เป็นประเด็นที่น่าสนใจควรศึกษาเปรียบเทียบเสียงเพื่อหาเกณฑ์ในการจำแนกสาขาย่อยและกลุ่มภาษาให้ละเอียดมากขึ้นอีกก็เป็นความจำเป็นเร่งด่วน

คำและประโยค การศึกษาเรื่องระบบหน่วยคำและวากยสัมพันธ์ในภาษาไทยส่วนใหญ่ใช้แนวคิดทฤษฎีไวยากรณ์โครงสร้าง (Structural Grammar) ซึ่งมุ่งวิเคราะห์รูปภาษาที่ปรากฏ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาซึ่งพูดภาษาไทนั้นๆ เป็นภาษาแม่ อาจเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษา (เพศหญิงหรือเพศชาย) 1 คน หรือมากกว่า 1 คน เกณฑ์การคัดเลือกผู้บอกภาษาเป็นไปตามเกณฑ์การวิจัยภาษาศาสตร์ภาคสนาม มีงานศึกษาบางชิ้นเท่านั้นที่ใช้ข้อมูลภาษาจากเอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น นิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน พจนานุกรม ฯลฯ ในการนำเสนอผลการศึกษามีทั้งแบบบรรยายลักษณะเด่นทางวากยสัมพันธ์ (syntax) ของภาษาใดภาษาหนึ่ง และศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของคำ วลี หรือประโยคในภาษาตั้งแต่ 2 ภาษาขึ้นไป ประเด็นที่นิยมศึกษาอาจเป็นระบบไวยากรณ์ที่เป็นภาพรวมของทั้งระบบ เช่น ระบบคำ (ประเภทของหน่วยคำ โครงสร้างคำ การสร้างคำ หมวดคำ) วลีและประโยค (ประเภทของวลี การเรียงคำในวลี การเรียงคำในประโยค รูปประโยค ชนิดของประโยค ฯลฯ) นอกจากศึกษาระบบที่เป็นภาพรวมแล้ว ยังศึกษาลักษณะเฉพาะบางประการของภาษา อาทิ คำลักษณนาม คำซ้ำ คำซ้อน คำประสม คำลงท้าย การจำแนกคำ โครงสร้างกริยาเรียง ส่วนประกอบประเภทเสริมประโยค ส่วนเสริมท้าย คำกริยาและคุณศัพท์ คำขยายกริยา ฯลฯ ผลงานส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเพื่อให้เห็นลักษณะทางไวยากรณ์ทั่วไปของภาษา เป็นงานวิจัยขั้นพื้นฐาน ใช้แนวคิดทฤษฎีค่อนข้างตรงไป

ตรงมา จะยึดกรอบที่ใช้เป็นแนวคิดอย่างเคร่งครัด งานที่มีการนำทฤษฎีหลายทฤษฎีมาบูรณาการใช้ร่วมกันมีน้อยมากกล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาแนวกว้าง ไม่มีความลุ่มลึก เน้นการพรรณนา

การศึกษาในระดับคำและประโยคในภาษากลุ่มไทโดยเฉพาะอย่างยิ่งไทตะวันตกเฉียงใต้พบมากที่สุด กลุ่มกะตองลงมา ส่วนอีก 2 กลุ่มที่เหลือเกือบไม่มีการศึกษาวิจัยเลย ในประเทศไทยมีการศึกษาด้านคำและประโยคในภาษาไทยวน (ไทยถิ่นเหนือหรือคำเมือง) กับภาษาลาวถิ่นต่างๆ มากที่สุด นักภาษาศาสตร์ไทยนิยมใช้ทฤษฎีไวยากรณ์โครงสร้างเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ส่วนนักภาษาศาสตร์ต่างชาติใช้ทฤษฎีและแนวคิดของไวยากรณ์แทกมิมิกส์(Tagmemics) มีการใช้ทฤษฎีไวยากรณ์การกและทฤษฎีอรรถศาสตร์เพิ่มพูนบ้าง ข้อมูลการศึกษาเรื่องคำและประโยคยังมีน้อยเมื่อเทียบกับการศึกษาเรื่องเสียง เอกสารที่สืบค้นได้มีประมาณ 70 ชิ้น เท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงขาดความรู้พื้นฐานที่จะช่วยให้เห็นประเด็นปัญหามาดังเป็นโจทย์วิจัยหรือเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยที่ลุ่มลึก นักภาษาศาสตร์ชาวตะวันตกไม่ค่อยสนใจศึกษาเรื่องคำและประโยคในภาษาไทย-กะได อาจเป็นเพราะต้องเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้เวลานานและเข้าไปถึงแหล่งข้อมูลได้ยาก นอกจากภาษาไทย-กะไดที่จะต้องเก็บข้อมูลแล้ว ผู้ที่จะเก็บข้อมูลภาคสนามต้องรู้ภาษาประจำชาติ(national language) ของประเทศที่จะไปเก็บข้อมูลด้วย ผลงานส่วนใหญ่ที่ผลิตในประเทศไทยเป็นวิทยานิพนธ์

หัวข้อและโจทย์วิจัยตามลำดับความจำเป็นเร่งด่วน ได้แก่ ศึกษาภาษาที่ไม่เคยมีใครศึกษามาก่อนทั้งระบบ เพื่อให้ทราบข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาเชิงลุ่มลึกต่อไป ศึกษาลักษณะบางประการที่เป็นลักษณะเด่นของภาษาตระกูลไท-กะได อาทิ คำประสม คำซ้ำ-คำซ้อน ลักษณะนาม การเรียงคำ กริยาเรียง/กริยาต่อเนื่อง การณ์-ลักษณะ หน่วยเสริมท้าย ฯลฯ ศึกษาในระดับข้อความ(discourse) ซึ่งเป็นการพิจารณาภาษาในสถานการณ์ที่มีการใช้ภาษาจริงในระดับสูงกว่าประโยค เช่น การละ(ellipsis) การใช้รูปแทน(zero-form) การอ้างอิง(reference) ศึกษาเปรียบเทียบภาษาในสาขาเดียวกันในระดับคำและประโยคโดยใช้วิธีการทางภาษาศาสตร์เปรียบเทียบเพื่อสืบสร้างลักษณะดั้งเดิม หรือเปรียบเทียบเพื่อการจัดประเภทตามลักษณะภาษา(typology) หรือการหาลักษณะอันเป็นสากลของภาษา

ความหมาย งานส่วนใหญ่เป็นการศึกษาโดยใช้ทฤษฎีภาษาศาสตร์โครงสร้างอธิบายความหมายตามโครงสร้างหรือรูปแบบที่ปรากฏ มีการนำเสนอแนวพรรณนามากกว่าการพิสูจน์ข้อสมมติฐาน ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์มักจะเก็บจากเอกสารสิ่งพิมพ์ประเภทพจนานุกรม รายการคำซึ่งเป็นภาคผนวกในวิทยานิพนธ์ ฯลฯ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหมายของการใช้คำจำแนกตามอายุของผู้บอกภาษาพอมิบ้าง มีการศึกษาความหมายในระดับคำมาก เช่น ความหมายของคำซ้ำโดยวิเคราะห์ความหมายจากรูปแบบหรือโครงสร้างเป็นเกณฑ์ หน้าที่ทางไวยากรณ์และรูปแบบของการสร้างคำ ความหมายของสำนวน ความหมายของลักษณะนาม ความสัมพันธ์ของคำศัพท์ในภาษา

เดียวกัน แต่พูดต่างถิ่นกัน ความสัมพันธ์ระหว่างความหมายกับเสียง ความหมายกับชาติพันธุ์ ความหมายกับวัฒนธรรม จัดหมวดคำทางไวยากรณ์ โดยอาศัยความหมายเป็นเกณฑ์ การแปรความหมายของการใช้คำที่สัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ ทางสังคม การศึกษาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นการอธิบายภาษาในลักษณะทั่วไป เป็นงานวิจัยที่ปูพื้นฐานในแนวกว้าง ประเด็นที่นำมาศึกษามักเป็นประเด็นเดิมหรือหัวข้อเดิม ต่างกันที่ข้อมูลซึ่งเป็นคนละภาษา ชาติความหลากหลายของมุมมอง เกิดความซ้ำซ้อนไม่มีข้อค้นพบใหม่ ควรศึกษาเรื่องของความหมายในภาษาไทสาขาอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ผู้พูดเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศเพื่อนบ้าน

ประเด็นการวิจัยที่เสนอแนะตามลำดับความจำเป็นเร่งด่วน คือ ความหมายของถ้อยคำสำนวนในภาษาไทยกลุ่มต่างๆ เพราะการใช้ถ้อยคำสำนวนในภาษาเป็นส่วนที่เปลี่ยนแปลงง่าย ทั้งนี้เนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและการแพร่ขยายของวัฒนธรรม ความหมายของศัพท์ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของความหมายที่สัมพันธ์กับการใช้ศัพท์ การศึกษาเรื่องความหมายในแนวภาษาศาสตร์เปรียบเทียบและเชิงประวัติซึ่งจะทำให้เห็นความสัมพันธ์ทางเชื้อสายของภาษา

ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรม-ภาษากับการสื่อสาร งานศึกษาวิจัยที่ค้นหาได้มีความหลากหลาย งานหลายชิ้นเป็นการศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้ภาษาของคนในชุมชน และเป็นการแสดงแนวคิดที่ว่าในภาวะหลายภาษา ผู้พูดต้องเลือกภาษาพูดให้เหมาะสมกับผู้พูดโดยพิจารณาปัจจัยต่างๆ ทางด้านสังคม มีการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อภาษาถิ่นของตนและภาษาถิ่นอื่นๆ มีการศึกษาภาษาในฐานะที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพทางสังคม โลกทัศน์ และวัฒนธรรมของชุมชนที่พูดภาษานั้น การศึกษาเกี่ยวกับการใช้ภาษา ได้แก่ การใช้คำสรรพนาม คำเรียกญาติ การใช้ภาษาในสังคมหลายหลากภาษาซึ่งทำให้เกิดสภาวะ "การสลับเปลี่ยนภาษา" และทัศนคติของคนในชุมชนต่อภาษา ฯลฯ การศึกษาเรื่องความเกี่ยวข้องของภาษาและวัฒนธรรม ได้แก่ ชื่อหมู่บ้านและตำบลที่มีความหมายสะท้อนให้เห็นสภาพแวดล้อมและความเชื่อของชุมชน คำเรียกสีและการรับรู้สีของคนไทย การวิเคราะห์วัฒนธรรมจากภาษาในผญาและภาษิต การนับวันและปีแบบดั้งเดิมของคนไทยบางกลุ่ม ฯลฯ การศึกษาการแปรของภาษาตามปัจจัยทางสังคมทั้งด้านเสียงและคำ เป็นต้น วิธีการศึกษาภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรมมักจะต้องเก็บข้อมูลภาคสนามและใช้ผู้บอกภาษาจำนวนมาก มีการตั้งประเด็นคำถามและสมมติฐานการวิจัยอย่างละเอียด และเสนอผลโดยใช้สถิติและแผนภูมิรูปแบบต่างๆ ประกอบ เมื่อเทียบกับการศึกษาเรื่องเสียงและคำ อาจกล่าวได้ว่ามีผลงานวิจัยด้านภาษากับสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทน้อยมาก เอกสารภาษาไทยและอังกฤษ (ทั้งที่เขียนโดยนักภาษาศาสตร์ไทยและนักภาษาศาสตร์ชาวตะวันตก) สามารถค้นหาได้เพียง 39 ชิ้น งานที่พบส่วนใหญ่เป็นเรื่องของภาษาไทยที่พูดในประเทศไทย คือ ภาษาลาว(ไทยถิ่นอีสาน) ไทยวน(ไทยถิ่นเหนือ) ผู้ไท พวน ไทลื้อ แสก ส่วนภาษาไทยนอกประเทศไทยที่มีการศึกษาวิจัยในแนวภาษาศาสตร์สังคมและภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ คือ ภาษาลาว(สปป.ลาว) ไทดำ จ้วงใต้ จ้วงเหนือ ปูเปี้ยว ปูหย่าง เก้อหล่าว และ

ละจี ผลการศึกษาวิจัยนอกจากเพิ่มพูนองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับภาษาไทยแล้ว ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นถึงความหลากหลาย ความแตกต่างอันเนื่องมาจากการแปรของภาษาเดียวกันที่พูดในถิ่นเดียวกัน และอาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาษาในกาลต่อมา ผลงานส่วนใหญ่เป็นการวิเคราะห์ภาษาไทยสาขาตะวันตกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาลาวทั้งที่พูดในประเทศไทยและใน สปป.ลาว ผลการศึกษายังให้เห็นว่าภาษาไทยที่พูดโดยชนกลุ่มน้อยได้รับอิทธิพลจากภาษาประจำชาติและภาษาที่ชนส่วนใหญ่นิยมใช้ ปรากฏการณ์นี้เป็นเหตุให้ผู้พูดภาษาที่มีอายุน้อยรับเอาเสียงและคำในภาษาที่พูดโดยคนส่วนใหญ่มาใช้ทั้งโดยเจตนาและโดยไม่รู้ตัว

หัวข้อและประเด็นคำถามซึ่งควรมีการศึกษาวิจัยในอนาคต ได้แก่ การแปรของภาษาอันเนื่องมาจากปัจจัยทางสังคม เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา วัจน-ลีลา สถานที่ บริบทภาษา ฯลฯ ภาวะสองภาษา/สองภาษาถิ่น และภาวะหลายภาษา ซึ่งทำให้ผู้พูดต้องเลือกภาษา(language choice) ปรากฏการณ์การสลับภาษา(code switching) การปนภาษา(code mixing) ฯลฯ ทักษะของผู้พูดภาษาต่อภาษาของตนเองและภาษาอื่นที่ใช้ติดต่อสื่อสาร ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนภาษาไทยทั้งในและนอกประเทศไทยเกิดการคำจุนภาษา(language maintenance) การเปลี่ยนภาษา(language shift) ความจงรักภักดีต่อภาษา(language loyalty) สถานภาพของภาษาไทยที่เป็นภาษาชนกลุ่มน้อยในประเทศเพื่อนบ้าน โลกทัศน์และวัฒนธรรมที่สะท้อนจากภาษาไทย ในการวิจัยหัวข้อและประเด็นดังกล่าวข้างต้นควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยด้านภาษาศาสตร์สังคม(Sociolinguistics) และภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์(Ethnolinguistics) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาเชิงปริมาณ(quantitative)

3.9 โบราณคดี

ผู้รับผิดชอบโครงการ อาจารย์ ดร.รัศมี ชูทรงเดช

ในการประเมินสถานภาพไทยศึกษาด้านโบราณคดี ผู้วิจัยได้ใช้เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานโบราณคดีที่สัมพันธ์กับเรื่อง "ไท" ในขอบเขตพื้นที่ 4 เขต จำนวน 190 รายการ เป็นเอกสารภาษาไทย 117 รายการ และเอกสารภาษาอังกฤษ 73 รายการ พื้นที่ศึกษา 4 เขต ได้แก่ เขตประเทศไทยปัจจุบัน(เขต 1) เขตภูมิศาสตร์ภาษาไทย(เขต 2) เขตใต้ประเทศไทยลงไปจนถึงหมู่เกาะในมาเลเซีย อินโดเนเซีย บรูไน ฟิลิปปินส์(เขต 3) และเขตตอนบนที่ติดต่อกับประเทศไทยปัจจุบันและเขตภูมิศาสตร์ภาษาไทย คือ จีน เวียดนาม ลาว กัมพูชา พม่า(เขต 4) หลักฐานทางโบราณคดีที่มีนักวิชาการนำมาใช้อ้างอิงประกอบการวิเคราะห์ตีความเกี่ยวกับเรื่องของคนไทย ประกอบด้วย 1.) ชาติพันธุ์จากโครงกระดูกแบบมองโกลอยด์ได้ 2.) รูปแบบการฝังศพในหม้อไห 3.) พิธีกรรมการขุดฟันและถอนฟันหน้า 4.) ขวานหินขัดแบบมีบ่า 5.) หม้อสามขา 6.) ลวดลายแบบสาธุหน้-ศาลานายบนภาชนะดินเผาและเครื่องประดับสำริด 7.) ศิลปะถ้ำ 8.) กลองมโหระทึกสำริด 9.) หินทุบเปลือกไม้เพื่อทำผ้า 10.) การปลูกข้าว 11.) ดัมบูแบบลิง-ลิง-โอ จากการใช้หลักฐานทางโบราณคดี

ข้างต้น ได้มีการเสนอแนวคิดทฤษฎีเรื่องคนไทยและกลุ่มชาติพันธุ์ที่เกี่ยวข้องกับคนไทยในด้านพลวัตวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทั้ง 4 เขตเป็น 4 แนวคิดทฤษฎี คือ แนวคิดทฤษฎีการแพร่กระจายวัฒนธรรมและประชากรอันเนื่องมาจากการอพยพเคลื่อนย้ายจากเหนือลงใต้ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแพร่กระจายวัฒนธรรมและประชากรอันเนื่องมาจากการอพยพเคลื่อนย้ายจากตะวันตกไปตะวันออก แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมระหว่างภาคพื้นทวีปและหมู่เกาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีการเคลื่อนไหวสลับสับเปลี่ยนกันไปมาระหว่างการให้และรับ ไม่มีเขตพื้นที่ใดผูกขาดการเป็นผู้ให้และผู้รับเพียงอย่างเดียว และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างสรรค์วัฒนธรรมขึ้นเอง ของกลุ่มชนที่ถือกำเนิดบนดินแดนในเขตพื้นที่นั้นๆ ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์แล้วสืบทอดมาจนปัจจุบัน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีทั้ง 4 นี้โดยพิจารณาจากประเด็นคำถามตามระเบียบวิธีการทางโบราณคดีและหลักฐานทางโบราณคดีที่นำมาอ้างอิง ผลการวิเคราะห์สรุปได้เป็น 6 ประเด็น คือ 1.) นักวิชาการชาวตะวันตกมักใช้แนวทางการศึกษาแบบประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ทำให้เกิดแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและประชากรจากบริเวณที่มีอารยธรรมสูงไปสู่พื้นที่อื่นๆ ดังนั้นความเจริญทุกอย่างที่เกิดขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มักเป็นผลจากการรับจากภายนอกทั้งสิ้น การวิเคราะห์ตีความส่วนใหญ่อาศัยการจำแนกทางชาติพันธุ์วิทยาเข้ามาสัมพันธ์กับรูปแบบของโบราณวัตถุบางประเภท 2.) แนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการท้องถิ่น จะใช้แนวทางการศึกษาแบบประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเช่นกัน แต่มีความเป็นชาตินิยม ทำให้เกิดแนวคิดทฤษฎีการปะทะสังสรรค์หรือแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างภาคพื้นทวีปและหมู่เกาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างสรรค์วัฒนธรรมขึ้นเอง ด้วยแนวคิดนี้จึงมีความพยายามอธิบายการเกิดของวัฒนธรรมที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ ว่าเกิดขึ้นอย่างไร เพราะอะไร มีพัฒนาการอย่างไร และเกี่ยวข้องกับคนในปัจจุบันอย่างไร 3.) นักวิชาการชาวตะวันตกจะมองชาติพันธุ์ไทในมุมมองกว้างว่าเคลื่อนย้ายมาจากทางเหนือ(ประเทศจีน) แล้วมาตั้งถิ่นฐานและแต่งงานกับชนพื้นเมืองดั้งเดิม ส่วนนักวิชาการท้องถิ่น(นักวิชาการไทย จ้วง เวียดนาม ฯลฯ) เชื่อว่าคนไทนั้นอยู่ในประเทศไทย มณฑลกว่างสี และประเทศเวียดนามมาแต่ดั้งเดิมแล้ว 4.) การเสนอแนวคิดทฤษฎีส่วนใหญ่มักเป็นผลที่สรุปจากการเก็บข้อมูลทางโบราณคดีภาคสนามในพื้นที่ที่นักโบราณคดีผู้เสนอทฤษฎีทำงาน ไม่มีการตั้งโจทย์การวิจัยหรือสมมติฐานเกี่ยวกับไทด้านโบราณคดีเพื่อพิสูจน์หรือหาคำตอบด้วยวิธีการทางโบราณคดี 5.) การวิเคราะห์ตีความส่วนใหญ่ไม่มีหลักฐานรองรับหนักแน่นเพียงพอ ทั้งนี้เพราะไม่มีการศึกษาครบถ้วนตามระเบียบวิธีทางโบราณคดี ได้แก่ การสำรวจ ขุดค้น และวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการ มักจะใช้ข้อมูลซึ่งเป็นผลการสำรวจ-ขุดค้นของผู้อื่น และบางกรณีไม่มีการตรวจสอบแหล่งที่มาของโบราณวัตถุหรือจารึกโบราณที่สัมพันธ์กับแหล่งโบราณคดี 6.) นอกจากหลักฐานทางโบราณคดี 11 ประเภทดังกล่าวข้างต้น ผู้เสนอแนวคิดทฤษฎีบางคนได้นำหลักฐานประเภทอื่นๆ มาเสนอเพิ่มเติมควบคู่กันไปด้วย อาทิ

หลักฐานทางภาษา โบราณวัตถุอื่น คือ ลูกปัด ขวานหินแบบโพนินเนียน โดยอ้างอิง
ขึ้นมาลอยๆ ไม่มีการขยายความ เป็นต้น

เพื่อให้การประเมินสถานภาพไทยศึกษาด้านโบราณคดีสามารถนำไปสู่
การวิจัยในอนาคต ผู้วิจัยได้เสนอแนะหลักฐานอีก 5 ประเภท ที่ควรนำมาใช้พิจารณา
ในการหาความสัมพันธ์กับเขตพื้นที่ทั้ง 4 เขต คือ 1.) ขวานหินขัดแบบจงอยปากนก
2.) จี๋หอยรูปสัตว์สองหัว 3.) รูปจำลองคนในเรือขุด 4.) โลหกรรมสำริดที่มีปริมาณ
ดินสูง 5.) จารึกที่แสดงอักษร-ภาษาโบราณ

การสังเคราะห์การนำหลักฐานแต่ละประเภทมาใช้สร้างแนวคิดทฤษฎี
เกี่ยวกับเรื่อง "ไท" และเรื่องความสัมพันธ์ของคนหรือวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ 4 เขต
พบว่าหลักฐานแต่ละประเภทมีน้ำหนักในฐานะตัวบ่งชี้เรื่องราวได้ไม่เท่ากัน หลักฐาน
บางประเภทต้องการการตีความในด้านลึกและกว้างกว่าที่เป็นอยู่ หลักฐานบางประเภท
อาจจะใช้ตามลำพังไม่ได้ ควรใช้ร่วมกับหลักฐานประเภทอื่นๆ การศึกษาเรื่องใหม่
ประเด็นหลักที่จะต้องสร้างความกระจ่างก่อน คือ การค้นหาจุดกำเนิด การแพร่กระจาย
ตามลำดับก่อนหลัง และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ หน้าที่ เทคโนโลยีการผลิตในแหล่งที่
ไม่ใช่ต้นกำเนิด ของหลักฐาน 16 ประเภทดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้เพราะพื้นที่ทั้ง 4
เขต มีข้อมูลซึ่งแสดงแนวโน้มว่าคนไทยเคยผ่าน เคยอยู่ และยังอยู่ นอกจากนี้กลุ่มชาติ
พันธุ์อื่นๆ ที่ไม่ใช่ไทก็อยู่ในถิ่นเดียวกันด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ 4 เขตต่างให้อิทธิพล
ในการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกันมาเป็นเวลายาวนาน ดังนั้นการที่จะ
แยกแยะให้เห็นชัดเจนว่าวัฒนธรรมใดเป็นของคนไทยมาแต่เดิม จำเป็นต้องทราบว่า
วัฒนธรรมใดบ้างที่เป็นของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นมาตั้งแต่ดั้งเดิม

เท่าที่ผ่านมา ไม่มีนักโบราณคดีไทยและต่างชาติศึกษาวิจัยเรื่องไทด้าน
โบราณคดีโดยตรง จึงยังไม่มีผลการวิจัยอย่างมีระบบตามระเบียบวิธีการทาง
โบราณคดี โดยตั้งโจทย์การวิจัยเพื่อแสวงหาคำตอบที่ลุ่มลึก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหา
เชิงมานุษยวิทยาโบราณคดีมิใช่แนวทางหลักของการศึกษาโบราณคดีในประเทศไทย
การวิจัยส่วนใหญ่ใช้วิธีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบของโบราณวัตถุที่มีลักษณะเด่นเป็น
หลัก ขาดการวิเคราะห์ตรวจสอบหลักฐานอื่นๆ และสรุปผลทั้งหมดเข้าด้วยกันอย่าง
ละเอียด ไม่มีการเชื่อมโยงและศึกษาเปรียบเทียบหลักฐานทางโบราณคดีตามลำดับ
เวลาและสถานที่ ไม่มีการวิเคราะห์โครงกระดูกที่ได้จากการขุดค้นในแหล่งโบราณคดี
ในประเทศไทยและเขตภูมิศาสตร์ภาษาไทยอย่างละเอียดและเป็นระบบโดยนักโบราณคดี
ท้องถิ่น ไม่มีการศึกษาจารึกโบราณที่มีข้อความหรือเนื้อหาเกี่ยวกับคนไทยอย่างลุ่มลึก
การเสนอแนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของคนไทยมีความเข้มข้นใน
การนำเสนอต่างกัน และบางครั้งไม่ได้พูดถึงคนไทยโดยตรง เพียงแต่พูดถึงคนไทยใน
ฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของภาพรวมของคนในภาคพื้นทวีปและหมู่เกาะเอเชียตะวันออกเฉียง
ใต้เท่านั้น การศึกษาและหลักฐานทางโบราณคดีในปัจจุบันยังไม่หนักแน่นพอที่จะ
เป็นเครื่องบ่งชี้วัฒนธรรมที่ร่วมกันของคนไท เนื่องจากขาดหลักฐานทางโบราณคดีใน
เขตภูมิศาสตร์ภาษาไทย(เขต 2) ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการศึกษาค้นคว้า มีรายงาน

ผลการวิจัยน้อยชิ้นมากที่มีรายงานสมบูรณ์โดยให้รายละเอียดเชิงคุณภาพและปริมาณของโบราณวัตถุทุกประเภท ความผันแปรของหลักฐานทางโบราณคดีมีผลต่อความถูกต้องหรือผิดพลาดของแนวคิดทฤษฎี อาทิ การค้นพบหลักฐานเพิ่มมากขึ้นจากการปฏิบัติงานโบราณคดีในทุกๆ ปี พัฒนาการของกระบวนการและวิธีการวิเคราะห์หลักฐาน เช่น การกำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์ การวิเคราะห์ด้วยวิธีตรวจสอบ DNA เป็นต้น

ข้อเสนอแนะแนวทางและทิศทางการวิจัยในอนาคต คือ ค้นหาจุดกำเนิดของหลักฐานประเภทต่างๆ การแพร่กระจายตามลำดับก่อนหลัง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ หน้าที่ เทคโนโลยีการผลิตในแหล่งที่ไม่ใช่ต้นกำเนิด เพื่อจะได้แยกแยะได้ว่าวัฒนธรรมใดเป็นของคนไทยมาตั้งแต่ดั้งเดิม และวัฒนธรรมใดเป็นของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นมาตั้งแต่ดั้งเดิมเช่นกัน เพื่อให้ได้คำตอบที่แน่นอน ควรต้องดำเนินการดังนี้ 1.) สืบสาวภาคสนามในเขตภูมิศาสตร์ภาษาไทย(เขต 2) ที่เป็นหลักฐานในพิพจน์ต่าง ๆ หรือแหล่งโบราณคดีที่พบในพื้นที่นั้นๆ 2.) เน้นการวิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดีในเขตภูมิศาสตร์ภาษาไทยตามลำดับเวลาตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์จนถึงพุทธศตวรรษที่ 20 ก่อนการสร้างตัวแบบวิจัย(model) เกี่ยวกับโบราณคดีของไทย 3.) กำหนดค่าอายุทางวิทยาศาสตร์ของแหล่งโบราณคดีที่มีการค้นพบที่สำคัญในเขตภูมิศาสตร์ภาษาไทยอย่างเร่งด่วน เพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการศึกษาเปรียบเทียบและควบคุมเรื่องลำดับเวลาศึกษาเปรียบเทียบโครงกระดูกคนที่ขุดค้นได้ในประเทศไทยทั้งหมดตามลำดับเวลาและสถานที่ แล้วนำไปเปรียบเทียบกับโครงกระดูกที่ขุดพบในเขตภูมิศาสตร์ภาษาไทย เพื่อตรวจสอบประเด็นเรื่องลักษณะทางกายภาพหรือพันธุกรรมของคนไทย

การศึกษาวิจัยในอนาคต สิ่งที่ต้องดำเนินการคือ 1.) สืบสาวภาคสนามในพื้นที่เขตภูมิศาสตร์ภาษาไทย ควรเลือกสำรวจพื้นที่เวียดนามตอนเหนือ มณฑลกวางสี และหม่ากอน 2.) ใช้หลักฐานทางโบราณคดีทุกประเภท(11 ประเภทที่ใช้กันแพร่หลาย และอีก 5 ประเภทที่เสนอแนะใหม่) มาตีความหมายก่อนการกำหนดแนวคิดและสมมติฐานที่จะใช้เป็นแนวทางในการแสวงหาคำตอบ 3.) กำหนดเขตภูมิศาสตร์การศึกษาเรื่องไทที่นักวิชาการด้านโบราณคดีและนักวิชาการในสาขาวิชาอื่น เช่น นักภาษาศาสตร์ นักอ่านภาษาในจารึกโบราณ และนักประวัติศาสตร์ที่สนใจเรื่องราวของคนและชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ฯลฯ สามารถยอมรับได้ และสามารถดำเนินการค้นคว้าร่วมกันอย่างจริงจัง 4.) สร้างแผนที่และตารางเปรียบเทียบแจกแจงหลักฐานต่างๆ อย่างสมบูรณ์เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดทิศทางการวิจัยเรื่องไทศึกษาด้านต่างๆ ในอนาคต

3.10 ประวัติศาสตร์

ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัตนพร เศรษฐกุล

ในการประเมินสถานภาพไทศึกษาด้านประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยได้จำกัดขอบเขตและเน้นการศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่สำรวจพบว่ามีงานศึกษาวิจัยที่ลึกซึ้ง 4 กลุ่ม คือ ไทใหญ่ (ไทหลวง-ไทขิ่น-ไทเมา-ไทเหนือ) ไทลื้อ ไทอาหม

ไทยวน (ล้านนา) กลุ่มชาติพันธุ์ไทเหล่านี้มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน เคยมีสถานภาพเป็นอาณาจักรหรือรัฐอิสระ มีวัฒนธรรมความเจริญของตนเอง มีอักษรเขียนภาษาและบันทึกเรื่องราวของตนเองมาหลายร้อยปี ด้วยเหตุนี้จึงมีผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางประวัติศาสตร์เป็นเอกเทศ ต่างกับไทกลุ่มอื่นๆ ที่เป็นแต่เพียงไทกลุ่มเล็กๆ หรือกลุ่มที่อยู่ภายใต้การปกครองของชาติอื่น นอกจากใช้กลุ่มชาติพันธุ์ไทเป็นหลักในการกำหนดขอบเขตการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารผลการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยยังได้ใช้ประเทศที่คนไทย 4 กลุ่มดังกล่าวข้างต้นตั้งถิ่นฐานอยู่ในปัจจุบันประกอบการกำหนดขอบเขตของการประเมินสถานภาพด้วย โดยแบ่งพื้นที่การศึกษาออกเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ไทในประเทศพม่า ประวัติศาสตร์ไทในประเทศจีน ประวัติศาสตร์ไทในประเทศอินเดีย และประวัติศาสตร์ไทในประเทศไทย

การศึกษาประวัติศาสตร์ไทในประเทศพม่า มีคนไทยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ไทตั้งถิ่นฐานอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศพม่าที่มีอาณาเขตติดต่อกับจีนหลายกลุ่ม คือ ไทหลวง(ลาเซียว) ไทชิน(เชียงตุง) ไทลื้อ(ยอง) ไทเหนือ(เมอ) ไทคำตี้(ถิ่นคำตี้ไหลง รัฐคะฉิ่น) ซึ่งมักจะถูกเรียกรวมกันว่า ไทใหญ่ หมายถึงประชากรไทในรัฐชาน งานศึกษาประวัติศาสตร์ไทใหญ่จะอยู่ในรูปของตำนาน เรื่องเล่า นิทานพื้นบ้าน และพงศาวดารที่เป็นบันทึกเรื่องราวของชนชั้นปกครอง การเขียนประวัติศาสตร์ไทใหญ่โดยชาวตะวันตก(อังกฤษ) เริ่มขึ้นตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ผู้ที่เขียนคือผู้ที่เดินทางมาประเทศพม่าในฐานะข้าราชการ นักสำรวจ หมอสอนศาสนา วัตถุประสงค์ในการศึกษานั้นผลทางด้านการเมือง คือ อังกฤษต้องการทราบภูมิหลังเกี่ยวกับบ้านเมืองที่ตนปกครอง เขตแดนและสภาพทางยุทธศาสตร์ และเน้นผลทางด้านเศรษฐกิจ คือ การขยายตลาดออกไปสู่ดินแดนจีนตอนใน ในการศึกษาได้ใช้เอกสารที่เขียนเป็นภาษาพื้นเมืองโดยขาดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมจารีตประเพณีของท้องถิ่น เป็นเหตุให้มีการตีความผิดๆ อยู่มาก หลังจากที่พม่าได้เอกราชแล้ว การเขียนประวัติศาสตร์ไทใหญ่ในช่วงความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างพม่ากับไทใหญ่ จึงปรากฏออกมาในรูปของการปลุกระดมความรักชาติและรักเชื้อชาติของตนมากกว่าการศึกษาอย่างถ่องแท้เป็นวิชาการ การเขียนประวัติศาสตร์ของปัญญาชนไทใหญ่เองยังอยู่ในลักษณะของการเรียบเรียงข้อมูล ไม่มีการพิสูจน์หลักฐานหรือประเมินคุณค่าของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ผลงานศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์ไทใหญ่ออกมาในรูปของประวัติศาสตร์การเมือง ไม่ได้ให้ความสนใจพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคม

การศึกษาประวัติศาสตร์ไทในประเทศจีน แม้จีนจะได้รับผลกระทบที่รุนแรงจากการขยายอำนาจของลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกสู่เอเชียซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของตน แต่การศึกษาประวัติศาสตร์ไทในประเทศจีนไม่ได้รับผลกระทบเท่าการศึกษาประวัติศาสตร์ไทในประเทศอินเดียและพม่า ทั้งนี้เพราะคนไทยตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณตอนในของประเทศจีนซึ่งเดินทางเข้าไปถึงได้ยาก ชาวตะวันตกส่วนใหญ่ที่มีโอกาสเข้าไปสัมผัสกับคนไทยเป็นพวกหมอสอนศาสนาหังแคทอลิกและโปรเตสแตนต์ ดังนั้นงานศึกษาเกี่ยวกับคนไทย

ในจีนระยะแรกๆ จึงเป็นงานด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นการบรรยายรูปร่างลักษณะ และชีวิตความเป็นอยู่ทั่วไป และสะท้อนให้เห็นทัศนคติทางลบ นักประวัติศาสตร์จีน ไม่ได้มองประวัติศาสตร์ไทยเป็นอิสระจากประวัติศาสตร์จีน เนื่องจากทัศนะทางการเมือง ที่ต้องการเน้นความเป็นเอกภาพแห่งชาติ ประวัติศาสตร์ไทยถูกศึกษาจากมุมมองของจีน เน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองที่เหนือกว่าทางวัฒนธรรมและอำนาจกับเมืองขึ้นที่ ล้าหลังและอ่อนแอ นักประวัติศาสตร์ไทยบางกลุ่มยังคงศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในมุมมอง และมิติของความเป็นไทยจริงๆ คนไทยในประเทศจีนขาดความรู้ในประวัติศาสตร์ ของตนเองโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ในขณะที่เดียวกันวัฒนธรรมไทยก็ถูกปรับเปลี่ยนให้เป็น จีนมากขึ้น ในเมืองใหญ่ๆ คนรุ่นใหม่ไม่สามารถอ่านอักษรไทยได้ เช่น อักษรไทลื้อ อักษรไทเหนือ ฯลฯ คนไทยในจีนไม่ได้ถูกบีบคั้นจนเกิดความรู้สึกเชื้อชาตินิยมอย่างรุนแรง นโยบายยอมรับชนกลุ่มน้อยหรือชนชาติส่วนน้อยของจีนและใช้วัฒนธรรมของชนกลุ่ม น้อยเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ(ธุรกิจการท่องเที่ยว) มีการแบ่งผลประโยชน์อย่าง ยุติธรรม คนไทยในจีนจึงไม่มีความรู้สึกต่อต้านและเก็บกด จึงไม่มีแรงบันดาลใจที่จะ เขียนประวัติศาสตร์ของตนเอง

การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในประเทศอินเดีย ในรัฐอัสสัมของ อินเดียมีคนไทยอยู่ 6 กลุ่ม คือ ไทยอาหม ไทยคำตี้ ไทยคำยาง ไทย้ายตน ไทย่าเก ไททรง(ตฺรง) งานศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในอินเดียมีเป็นจำนวนมาก มีการศึกษาประวัติ ศาสตร์ไทยอาหมซึ่งเป็นชนชั้นปกครองเดิมตั้งแต่อังกฤษเข้าไปปกครอง ต่อมาจึงมีการ ศึกษาเรื่องไทกลุ่มอื่นๆ การศึกษามีทั้งแง่ประวัติศาสตร์โดยตรงและเป็นส่วนหนึ่งของงาน ศึกษาด้านมานุษยวิทยา อังกฤษเน้นประโยชน์ของการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในแง่ การเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจเป็นสำคัญ การปกครองของอังกฤษในอัสสัมมีส่วน อย่างมากในการพัฒนาการศึกษา อัสสัมจึงมีนักวิชาการจำนวนมากที่ศึกษาประวัติศาสตร์ ของตนเอง แม้ว่าจะไม่ใช่การศึกษาในบริบทของไทยอย่างแท้จริง ประวัติศาสตร์ของ คนไทยในอัสสัมมักเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์อัสสัม ที่เห็นได้ชัดเจน คือ มีการยกย่อง หรือเน้นความสำคัญของวัฒนธรรมฮินดูมากกว่าการศึกษาวัฒนธรรมไทยให้ถ่องแท้ ปัจจัย สำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในอินเดีย คือ ความรู้สึกเรื่องเชื้อชาติ นิยม ความรู้สึกที่ว่าตนเองถูกชาติที่ปกครองเอาเปรียบ การศึกษาทางประวัติศาสตร์ มีความสำคัญเพราะในอินเดียหลังประกาศเอกราชจากอังกฤษชนกลุ่มน้อยต่างๆ รวมทั้ง คนไทยได้พยายามรวมตัวกันเพื่อรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็น น้าหนึ่งใจเดียวกัน ช่วยให้มีพลังและอำนาจต่อรองในการที่จะรักษาผลประโยชน์ทาง การเมืองและเศรษฐกิจของกลุ่มตน

การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในประเทศไทย การสืบค้นเอกสาร เกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในประเทศไทยสามารถทำได้อย่างสะดวกและ ละเอียดยิ่งกว่าประวัติศาสตร์ไทยนอกประเทศ และการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยใน ประเทศไทยก็ได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบมาอย่างต่อเนื่อง การศึกษาเน้นวัตถุประสงค์ ทางวิชาการและใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ มีความพยายามที่จะขจัดอคติต่างๆ

ไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ถูกต้องทางประวัติศาสตร์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ มีผลงานการศึกษาวิจัยค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นวิทยานิพนธ์ ผลงานเหล่านี้แสดงความแตกต่างของแนวทางการศึกษาอย่างชัดเจนจึงสามารถแบ่งประเภทของงานศึกษาได้เป็นประวัติศาสตร์การเมือง ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์สังคม การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยวน(คนเมืองล้านนา) ได้รับความสนใจอย่างมาก เนื่องจากอาณาจักรล้านนาเป็นอาณาจักรสำคัญในอดีต มีวัฒนธรรมความเจริญที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีแหล่งข้อมูลพื้นเมืองที่มีปริมาณมาก มีการเขียนประวัติศาสตร์มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 20 ปัจจุบันการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยวนไม่ควรอยู่ในระดับรวบรวมองค์ความรู้ ทั้งนี้เพราะมีข้อมูลมากเพียงพอ ที่ผ่านมามีการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและประวัติศาสตร์สังคมค่อนข้างน้อย ผลงานการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่เป็นประวัติศาสตร์การเมือง การศึกษาเกือบทั้งหมดมักจะเริ่มด้วยการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้น วิธีการแก้ไขปัญหาและผลที่เกิดขึ้นในทางการเมือง จึงไม่มีความแตกต่างกันในมุมมอง วิธีการศึกษา และประเด็นสำคัญของการศึกษา จะต่างกันแต่ในเรื่องขอบเขตและระยะเวลาเท่านั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่ค่อยมีการเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลท้องถิ่นหรือข้อมูลจากต่างประเทศซึ่งเป็นข้อมูลร่วมสมัยกัน ทั้งๆ ที่เอกสารต่างประเทศในหัวข้อเดียวกันมีเป็นจำนวนมาก เช่น เอกสารรัฐบาลอังกฤษ เอกสารรัฐบาลฝรั่งเศส เอกสารที่เขียนโดยนักท่องเที่ยวนักสำรวจ และหมอสอนศาสนา ฯลฯ

ภาพรวมของการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในปัจจุบัน คือ ภาพของความกระจัดกระจายของการศึกษา การศึกษาประวัติศาสตร์เฉพาะกลุ่มหรือความสัมพันธ์กับบางกลุ่ม ยังไม่มีการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยโดยรวม โดยเริ่มด้วยตำนาน พงศาวดารนิทานและเรื่องที่น่าเสนอความเป็นมาของคนไทยกลุ่มต่างๆ การสร้างและพัฒนาชุมชนจนกระทั่งเป็นบ้าน เมือง และรัฐไทหรืออาณาจักรไทที่มีรูปแบบและโครงสร้างทางการเมืองการปกครองและระบบสังคม ความสัมพันธ์ของอาณาจักรไทกับอาณาจักรขนาดใหญ่อย่างพม่าและรัฐไท ตลอดจนการสถาปนาอำนาจและการล่มสลายของรัฐไท กลุ่มนักวิชาการที่จะดำเนินการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในลักษณะข้างต้นจะต้องมีความรู้อย่างดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของคนไทยกลุ่มต่างๆ สามารถอ่านเอกสารที่เขียนเป็นภาษาไทยได้ ความได้เปรียบทางภาษาจะทำให้การศึกษาดำเนินไปได้อย่างสะดวกและมีข้อผิดพลาดน้อย ผู้วิจัยได้พบจากการประเมินสถานภาพงานศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในประเทศต่างๆ มีลักษณะและคุณภาพที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับมาตรฐานการศึกษาประวัติศาสตร์ของประเทศและสภาพการณ์ภายในประเทศนั้นๆ เช่น นักวิชาการชาวตะวันตกและญี่ปุ่นจะมีความรู้ที่เป็นระบบ มีประเด็นคำถามและหัวข้อการศึกษาชัดเจน มีความพยายามที่จะกำจัดอคติทางวิชาการ ฯลฯ สภาพและปัจจัยทางการเมืองมีส่วนในการกำหนดรูปแบบ ขอบเขต และเนื้อหาของการศึกษา

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์อย่างลึกซึ้งที่ควรสนับสนุนในลักษณะชุดโครงการ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ไทยโดยรวมดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ประวัติ-

ศาสตร์เศรษฐกิจไทย และประวัติศาสตร์สังคมไทย ในการวิเคราะห์ตีความควรนำข้อมูล เอกสารทุกประเภทมาเปรียบเทียบกันและมีการเก็บข้อมูลภาคสนามประกอบด้วยเพื่อแก้ปัญหาความจำกัดในการใช้ข้อมูลซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย

3.11 กำเนิดไท¹²

ผู้รับผิดชอบโครงการ นางสาววิไลลักษณ์ เมฆารัตน์

การสำรวจผลงานที่ศึกษาเรื่องกำเนิดไทได้ศึกษางานที่ครอบคลุมระยะเวลายาวนานมากคือ ประมาณ 2,000-3,000 ปี ขอบเขตพื้นที่ที่ศึกษาเรื่องของกำเนิดไทเป็นบริเวณที่กว้างมากและประเภทของข้อมูลหลักฐานในการศึกษาจำแนกออกเป็นประเภทต่างๆ คือ หลักฐานทางโบราณคดี ข้อมูลหลักฐานด้านวิทยาศาสตร์ชีวภาพ คือ การสำรวจเรื่องกลุ่มเลือด (โลหิตวิทยา) ลักษณะโครโมโซมกระดูก DNA ภาษาศาสตร์ ฯลฯ ล้วนแต่ได้นำเข้ามาใช้เป็นหลักฐานในการศึกษาเรื่องกำเนิดไททั้งสิ้น

เท่าที่ผ่านมามีงานที่ศึกษาด้านกำเนิดไทเป็นจำนวนมาก อาจกล่าวได้ว่า "กำเนิดไท" เป็นอีกหัวข้อหนึ่งในกระแสความสนใจของนักวิชาการ และเป็นที่น่าสนใจแก่นักวิชาการที่เขียนงานด้านดังกล่าวเป็นนักวิชาการจากหลายสาขาวิชา

จากการสำรวจองค์ความรู้ด้านกำเนิดไท สรุปได้ว่า คำถามหลักในการศึกษามีคำถามเดียวคือ "คนไทยอยู่ที่ไหน" จากคำถามนี้จึงเกิดการแตกหัวข้อของการศึกษาออกเป็นประเด็นต่างๆ เช่น การศึกษาพื้นที่หรือบริเวณที่มีคนไทอาศัยอยู่ การอพยพของคนไท เรื่องอาณาจักรน่านเจ้า ฯลฯ ล้วนแต่เป็นประเด็นที่มีการศึกษากันไว้เพื่อนำไปสู่คำตอบว่า "คนไทยอยู่ที่ไหน" นั่นเอง

ประเด็นที่ควรได้รับการพิจารณาในการศึกษาต่อไปในอนาคต ได้แก่ 1.) เรื่องน่านเจ้า เป็นเรื่องที่มีนักวิชาการศึกษาและเสนอความคิดเห็นไว้มากมาย นับเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ที่จะศึกษาต่อไปเพื่อตอบคำถามว่าแนวคิดที่นักวิชาการต่างก็เสนอไว้นั้นเป็นจริงหรือไม่ อย่างไร 2.) การจัดระเบียบข้อมูล ในการศึกษาควรใช้วิธีการเก็บข้อมูลผ่านกระบวนการศึกษาบางประการ เช่น ดูนิกายกำเนิดของชนชาติไทร่วมกับงานที่ศึกษาเกี่ยวกับถิ่นกำเนิดไทโดยรวม เพื่อดูว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทมีประเด็นสำคัญกับการตอบคำถามเกี่ยวกับถิ่นกำเนิดหรือไม่ 3.) กลุ่มข้อมูลที่ควรได้นำมาใช้ในการศึกษา

¹² การประเมินสถานภาพไทศึกษาหัวข้อ "กำเนิดไท" มีปัญหามาตลอดการดำเนินงานชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษา ทั้งนี้เพราะมีปัจจัยต่างๆ ซึ่งเป็นตัวแปรหลายประการ ผู้ประสานงานไม่ได้รับทั้งร่างรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ซึ่งใช้เป็นเอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยเมื่อวันที่ 18-19 มิถุนายน 2541 และรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ที่แก้ไขปรับปรุงแล้วซึ่งผู้รับผิดชอบโครงการย่อยทุกโครงการต้องส่งให้ผู้ประสานงานภายในวันที่ 24 กรกฎาคม 2541 เนื่องจากในสัญญาให้ทุนของ สกว. ระบุว่าชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษาจะต้องส่งผลงานทั้งหมดให้ สกว. ภายในวันที่ 31 กรกฎาคม 2541 ผู้ประสานงานจึงต้องสรุปผลการประเมินสถานภาพเรื่อง "กำเนิดไท" ตามข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปบันทึกเสียงระหว่างผู้วิจัยเสนอผลงานเท่านั้น ไม่มีโอกาสได้อ่านรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการประเมินภาพรวมองค์ความรู้

ถิ่นกำเนิดไท คือ ข้อมูลภาคสนาม เช่น ข้อมูลภาคสนามทางภาษาศาสตร์ ก็นำมาใช้ได้
4.) การศึกษาเรื่องกำเนิดไทควรมีความยืดหยุ่นได้ เพราะชนชาติไทไม่ได้อยู่อย่าง
โดดเดี่ยว แต่มีการปะทะสังสรรค์กันระหว่างกลุ่ม

4. วิเคราะห์และสังเคราะห์ภาพรวมไทศึกษา

4.1 แนวทางการวิเคราะห์และสังเคราะห์ภาพรวม

ในการวิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ไทศึกษา
ผู้เขียนได้ใช้ข้อมูลที่ประมวลได้จากหลายทางและมองไทศึกษาด้วยสายตาของคนที่อยู่
นอกวงการไทศึกษาในประเทศไทย ในการนำเสนอได้พยายามป้องกันมิให้มโนคติทั้งทาง
บวกและทางลบ ผลสรุปที่นำมาเรียบเรียงเป็นข้อเสนอในรายงานนี้มีได้เป็นมุมมองที่
เป็นจินตนาการของนักคิด เป็นแต่เพียงการสังเคราะห์ที่มีข้อมูลซึ่งวิเคราะห์ตีความแล้ว
รองรับ ที่มาของความรู้ของผู้เขียนมีดังนี้

- รายงานการประชุมระดมความคิด 4 ครั้ง และรายงานผลการประชุม
รายงานความก้าวหน้า 3 ครั้ง
- ร่างรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของโครงการที่ส่งภายในเวลาที่
กำหนด
- ข้อเสนอแนะของผู้ร่วมโครงการและผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมประชุมรายงาน
ความก้าวหน้า 3 ครั้ง
- ความรู้และประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เขียนในฐานะผู้สนใจติดตามความ
เคลื่อนไหวของวงการไทศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ และมี
จุดยืนในการมองคนไท(ไท-กะได)ว่าเป็นกลุ่มชนที่อยู่กระจัดกระจาย
ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ร่วมกับกลุ่มชนอื่นๆ ที่พูดภาษาต่างตระกูลกัน
และอาจมีวัฒนธรรมต่างกัน¹³ แต่การตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างกระจัดกระจาย
ในปัจจุบันนั้นมีการแจกแจงหรือการกระจาย(distribution)ที่มีรูปแบบ
และสามารถอธิบายได้

ผู้เขียนจะนำเสนอภาพรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับไทศึกษาในประเด็นใหญ่ซึ่ง
สามารถมองเห็นได้ชัดเจนตามลำดับดังนี้ หลังผลักดันที่ก่อให้เกิดไทศึกษาในอดีต-ปัจจุบัน
การรับรู้เรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ไทของนักวิชาการไทย แนวทางการศึกษาเรื่องไท การรวม
และการแบ่งกลุ่มการศึกษาเรื่องไท วิธีการศึกษาและรูปแบบการนำเสนอผลการศึกษา
สรุปองค์ความรู้โดยรวม

¹³ กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาต่างตระกูลกันจะมีประวัติความเป็นมา ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม
เหมือนกัน-ต่างกันหรือไม่อย่างไร คงจะต้องมีการพิสูจน์ประเด็นปัญหาต่างๆ โดยใช้หลักฐานที่แน่น
นาเชื่อถือ(solid evidence) และวิธีการในศาสตร์ของแต่ละสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง การถกเถียง
โต้แย้งโดยใช้แต่เพียงความคิดและการคาดเดาคงจะไม่ช่วยให้ได้คำตอบที่ถูกต้อง

4.2 พลังผลักดันที่ก่อให้เกิดไทศึกษาในอดีต-ปัจจุบัน

การศึกษาเรื่องไทหรือไทศึกษามีไข่ของใหม่ หากจะย้อนอดีตก็สามารถไปได้ไกลถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 สมัยเมื่อชาตินิยมอำนาจทางตะวันตก คือ อังกฤษ และฝรั่งเศส ออกล่าอาณานิคมในเอเชีย จุดประสงค์ของการศึกษาก็เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางกายภาพหรือภูมิประเทศ การดำเนินชีวิต ประวัติความเป็นมา ภาษาสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชนหลายหลากเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในอาณาบริเวณที่อังกฤษและฝรั่งเศสต้องการได้ไว้ในความปกครอง ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลทางการเมืองและเศรษฐกิจการค้าเป็นสำคัญ ผลพวงที่ตามมาก็คือ นักผจญภัย นักสำรวจ หมอสอนศาสนา และนักวิชาการของทั้ง 2 ชาตินิยมอำนาจ ได้รับอาณิสงส์จากนโยบายของรัฐบาลตนให้มีโอกาสได้เดินทางมาศึกษาค้นคว้าเรื่องต่างๆ รวมทั้งกลุ่มชนที่อยู่ในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แผ่นดินใหญ่ กลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลไทหลายกลุ่มจึงถูกค้นพบและศึกษาในฐานะที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของอาณาบริเวณที่ชาติตะวันตกต้องการได้ข้อมูลเมื่อชนชั้นปกครองของประเทศไทยหรือประเทศสยามได้ตระหนักถึงแนวทางของชาติตะวันตก เพื่อการอยู่รอดของชาติก็ได้มีการปรับเปลี่ยนระบบการปกครองให้สอดคล้องกับกระแสความเป็นไปในสมัยนั้น ในเรื่องของชนกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในอาณาเขตประเทศสยามก่อนที่จะมีการแบ่งและยกดินแดนบางส่วนให้อังกฤษและฝรั่งเศสไปก็ได้รับความสนใจและศึกษาค้นคว้าโดยคนไทย ตัวอย่างเช่น งานของพระยาประชาภิจักรจักร (2462)

นโยบายการจัดการเกี่ยวกับกลุ่มชนหลายหลากวัฒนธรรมของชาติตะวันตกที่มาปกครองประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับของไทยในอดีตต่างกัน ชาติตะวันตกเน้นการแบ่งแยกเพื่อความสะดวกในการปกครองของตน ส่วนไทยเน้นการผสมกลมกลืนคือ พยายามให้ทุกกลุ่มชนรวมทั้งคนไทที่อยู่ในประเทศไทยกลายเป็นไทยโดยเร็วที่สุดด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การจัดระบบการศึกษาและการใช้ภาษาไทยเป็นสื่อในการเรียนการสอน เป็นการช่วยปลูกฝังค่านิยมบางประการให้กับเด็ก เป็นต้น เมื่อการล่าอาณานิคมหรือจักรวรรดินิยมค่อยๆ สลายตัวและหมดสิ้นไป และยุคสมัยแห่งการปลดปล่อยได้เริ่มขึ้น แนวโน้มและกระแสสังคมนิยมก็ก่อตัวขึ้น กลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศจีนตอนใต้ได้รับความสนใจเป็นพิเศษจากเหมา เจ๋อตง ทั้งนี้เพราะเป็นฐานกำลังที่สำคัญ ชนกลุ่มน้อยรวมทั้งชนชาติไต(Dai Nationality) และชนชาติจ้วง (Zhuang Nationality) เริ่มมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น นโยบายของผู้นำประเทศถึงแม้จะด้วยเหตุผลทางจิตวิทยาการเมืองการทหารก็ตาม เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าเรื่องชนชาติส่วนน้อยขึ้นในประเทศจีน มีการจัดตั้งสถาบันชนชาติส่วนน้อย(Institute of Nationalities) ขึ้นหลายแห่ง ประวัติศาสตร์ ภาษา สังคม และวัฒนธรรมชุมชนกลายเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมยกย่องและศึกษาค้นคว้ากันอย่างกว้างขวางด้วยวิธีการและการชี้แนะของนักวิชาการโซเวียตรัฐเซีย คนไทและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับทางเชื้อสายกับคนไทด้วยเกณฑ์ทางภาษาศาสตร์ก็ได้รับความสนใจเช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในประเทศจีน อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าการศึกษาเรื่องชนชาติส่วนน้อยในประเทศจีน ไม่ว่าจะเป็นด้านใดหรือ

ประเด็นคำถามใด ในบทสรุปตอนท้ายนักวิชาการก็จะต้องกล่าวอะไรบางอย่างเพื่อแสดงให้รัฐบาลจีนเห็นว่าไม่ได้ถกนอกกริต ทั้งๆ ที่บางครั้งบทสรุปมิได้ไปทางเดียวกับเนื้อหาหรือข้อค้นพบที่น่าเสนอไว้ในตอนต้น กระแสความสนใจในประเทศจีนมีส่วนผลักดันให้นักวิชาการในประเทศเพื่อนบ้านของจีนสนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องของวัฒนธรรมชุมชนมากขึ้น ตัวอย่างเช่น งานของจิตร ภูมิศักดิ์(2524)¹⁴ ส่วนประเทศอเมริกาซึ่งเป็นผู้นำของอีกค่ายหนึ่งก็ได้ให้ความสนใจเรื่องชนกลุ่มน้อยเช่นกัน แต่อาจจะกระทำอย่างเจียมๆ และแนบเนียนกว่า ด้วยนโยบายบางประการของรัฐบาลอเมริกันอีกเช่นกัน นักประวัติศาสตร์ นักภาษาศาสตร์ นักมานุษยวิทยา และนักสังคมวิทยา ที่สนใจเรื่องของกลุ่มชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็มีโอกาสได้รับการสนับสนุนเงินทุนให้มาค้นคว้าวิจัยตลอดจนการเผยแพร่ผลงานวิจัย มีการสร้างองค์กร เครือข่าย และโครงการต่างๆ ให้นักวิชาการอเมริกันได้ทำงานร่วมกับนักวิชาการท้องถิ่น นอกจากนี้ยังให้ทุนนักวิชาการท้องถิ่นไปศึกษาต่อในต่างประเทศ¹⁵

เมื่อฝ่ายปลดปล่อยได้รับชัยชนะและอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ลดน้อยถอยลงตามลำดับ ปรากฏการณ์ใหม่ก็ได้เริ่มขึ้นทีละน้อยเพื่อการพัฒนาและฟื้นฟูประเทศที่มีระบบการเมืองการปกครองแบบสังคมนิยมโดยใช้เรื่องของเศรษฐกิจเป็นตัวนำ วิถีหาเงินเข้าประเทศที่ง่ายและรวดเร็วที่สุด คือ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อดึงเงินจากต่างประเทศเข้าสู่ประเทศ และส่งคนออกไปศึกษาในต่างประเทศด้วยทุนจากต่างประเทศ จีนเป็นประเทศเพื่อนบ้านของไทยประเทศแรกที่เริ่มขายภาษาและวัฒนธรรมของชนชาติส่วนน้อย ผู้นำประเทศต่างๆ รวมทั้งผู้นำของประเทศไทยได้รับเชิญให้ไปเยี่ยมเยียนจีนอย่างเป็นทางการ ติดตามมาด้วยนักธุรกิจ

14 Professor William J. Gedney นักภาษาศาสตร์ชาวอเมริกันซึ่งเป็นผู้รู้เกี่ยวกับภาษาตระกูลไทดีที่สุดคนหนึ่ง และภริยาเคยเล่าให้ผู้เขียนฟังว่า จิตร ภูมิศักดิ์ สมัยที่เป็นนิสิตคณะอักษรศาสตร์ได้พักอาศัยอยู่ที่บ้าน ช่วยทำงานเป็นผู้ช่วยวิจัยของ Gedney ซึ่งชอบสะสมหนังสือมาก ผู้เขียนคิดว่าความใฝ่รู้และรักการค้นคว้าของจิตร ประกอบกับโอกาสที่ได้ใกล้ชิดทำงานร่วมกับ Gedney โดยมีห้องสมุดอยู่ในบ้าน คือ มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อ ช่วยให้จิตรมีความคิดและมุมมองที่แตกต่างจากสิ่งที่เรียนและสอนกันในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในขณะนั้น อันเป็นเหตุให้จิตรและ Gedney ได้รับความเดือดร้อน โดยโดนข้อหา "กระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์" จากสันติบาลไทย และ Gedney ถูกเชิญให้ออกนอกประเทศ เท่าที่รู้จักและพบกันหลายครั้งทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศ ผู้เขียนไม่เคยสังเกตเห็นความเป็นคอมมิวนิสต์ของ Gedney แต่อย่างใด

15 ตัวอย่างเช่นโครงการวิจัยภาษาไทยและภาษาพื้นเมืองถิ่นต่างๆ ในประเทศไทย (The Indigenous Languages of Thailand Research Project, ILTRP) ของสถาบันศูนย์ภาษาอังกฤษ(The Central Institute of English Language, CIEL) ซึ่งทำการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับภาษาไทยและภาษาชนกลุ่มน้อยอื่นทั้งในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน สถาบันนี้เป็นความร่วมมือของรัฐบาลไทยกับมูลนิธิฟอร์ด(Ford Foundation) เดิมสังกัดอยู่กับสภาการศึกษา ต่อมาย้ายมาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย หลังจากมูลนิธิฟอร์ดได้สนับสนุนด้านงบประมาณและผู้เชี่ยวชาญ

และนักวิชาการ¹⁶ ต่อจากจีนก็เป็นประเทศเวียดนาม ลาว และพม่า เป็นเหตุให้นักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศได้มีโอกาสไปเยือนถิ่นไทในประเทศเพื่อนบ้าน และเกิดโครงการขึ้นหลายประเภท อาทิ โครงการแลกเปลี่ยนทางวิชาการ โครงการร่วมมือด้านการวิจัย ฯลฯ

ไทศึกษาหรือการศึกษาวิจัยเรื่องไทอย่างเฉพาะเจาะจง มิใช่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาเรื่องชนกลุ่มน้อย ได้เริ่มและพัฒนาอย่างรวดเร็วในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา¹⁷ (2530-2540) หน่วยงานที่เป็นพลังผลักดันสำคัญที่ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหว คือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) จะด้วยเจตนารมณ์ใดก็ตามแต่ นโยบายและงบประมาณสนับสนุนการศึกษาด้าน "วัฒนธรรมชนชาติไท" ของ

อยู่ประมาณ 10 ปี(2510-2520) ก็ยุติความช่วยเหลือ ทบวงมหาวิทยาลัยจึงได้โอน CIEL ให้ไปอยู่กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้เขียนเป็นนักวิชาการรุ่นเยาว์คนหนึ่งในสมัยนั้นที่ถูกผู้เชี่ยวชาญที่ทำงานให้กับมูลนิธิฟอร์ด คือ Dr. Richard B. Noss และ Mr. Jimmy G. Harris ขอตัวมาร่วมงานและมูลนิธิฟอร์ดให้ทุนไปศึกษาสัทศาสตร์(Phonetics) ต่อที่สหราชอาณาจักร(United Kingdom) ขณะนั้นผู้เขียนคิดว่านักวิชาการอเมริกันส่วนมากเพียงจួយโอกาสให้ตัวเองได้งานทำมากกว่าจะคำนึงถึงการทำงานเพื่อลัทธิความเชื่อด้านการเมือง เพื่อนร่วมงานคนหนึ่งของผู้เขียนซึ่งเป็นคนไทลื้อก็ลงสมัครรับเลือกตั้ง สส. เชียงราย ในนามพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย ขณะทำงานก็ใช้เวลาส่วนหนึ่งยุยงส่งเสริมพวกผู้บอกภาษาชนกลุ่มน้อยที่ทำงานให้กับโครงการ ILTRP จัดตั้ง "สหภาพส่วยแห่งประเทศไทย" เป็นต้น (ต่อมาเพื่อนร่วมงานคนนี้ได้อพยพไปทำธุรกิจและอยู่ถาวรในอเมริกา) เป็นที่น่าสังเกตว่าทุกคนรับเงินจากมูลนิธิฟอร์ดแต่ก็ไม่ได้เห็นได้แสดงความจงรักภักดีต่อประเทศเจ้าของเงิน ผู้เขียนไม่ทราบเหมือนกันว่าเจตนารมณ์ของรัฐบาลอเมริกันได้รับผลทางบวกหรือไม่ ผู้เขียนทำตัวเป็นผู้ดูที่ดี มิได้เข้าร่วมกระบวนการของฝ่ายใดทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะไม่ฝักใฝ่เรื่องการเมือง ใช้เวลาและเงินของมูลนิธิฟอร์ดทำงานวิชาการอย่างเดียว ส่วน ดร. วิไลวรรณ ชนิษฐานันท์ ซึ่งเป็นอาจารย์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้รับทุนจากมูลนิธิฟอร์ดให้ไปทำวิจัยเกี่ยวกับภาษาไทอาหม ไทพ่าเก้ที่แคว้นอัสสัม ในช่วงนั้นมีข่าวลือหนาหูว่านักภาษาศาสตร์อเมริกันส่วนใหญ่เป็น C. I. A.

16 ระหว่างปี 2523-2524 รัฐบาลจีนได้ส่งอาจารย์และเจ้าหน้าที่ของสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาไทยมาศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาตรีที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในกลุ่มนิสิตจีนมีคนหนึ่งชื่อ เหมิง หวัน เปียว เป็นคนจ้วงได้จากเต๋อเป่าหรือ "ก๊อโน" (คนไท) เป็นครั้งแรกที่ผู้เขียนได้มีโอกาสศึกษาภาษาไทสาขากลาง(Central Tai) ต่อมาในเดือนสิงหาคม 2525 ผู้เขียนได้ไปร่วมประชุม The International Conference on Sino-Tibetan Languages and Linguistics ซึ่งจัดที่กรุงปักกิ่ง ในการประชุมครั้งนี้ได้พบกับท่านเจ้าหม่อมคำลือ พระเจ้าแผ่นดินองค์สุดท้ายของอาณาจักรสิบสองพันนา และนักวิชาการจีนอีกหลายคน ที่ศึกษาค้นคว้าภาษา ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมไท(ไท-กะได) ท่านเจ้าหม่อมถามผู้เขียนว่า "มีคนไทยมาประชุมจักใด" ผู้เขียนก็เลยตอบไปว่า "มาตัวเดียว" เมื่อการประชุมสิ้นสุดลงพวกนักภาษาศาสตร์ที่เชี่ยวชาญด้านภาษาศาสตร์ภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งรวมทั้งภาษาตระกูลไท-กะไดด้วย ก็พากันไปเที่ยวยูนนาน ท่านเจ้าหม่อมได้ช่วยประสานงานให้พวกเราได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกับนักวิชาการที่เป็นชนชาติส่วนน้อย ผู้เขียนจำได้ว่านักภาษาศาสตร์ที่ไปยูนนานด้วยกันคราวนั้นมี Professor William J. Gedney, Dr. Paul K. Benedict, Professor John F. Hartmann

สวช. ช่วยให้ไทศึกษาในประเทศไทยเจริญงอกงามอย่างรวดเร็ว มีผลงานทั้งที่ตีพิมพ์
อย่างเป็นทางการ(published) และเอกสารประกอบการประชุมระดับชาติหลายครั้ง
ซึ่งสนับสนุนโดย สวช. ช่วยให้นักวิชาการและประชาชนทั่วไปที่สนใจ เรื่องไทศึกษาได้ใช้
ประโยชน์และชื่นชม กลุ่มนักวิชาการของสถาบันระดับอุดมศึกษาทั่วประเทศชานรับและ
ร่วมมืออย่างแข็งขัน (ดูตัวอย่างผลงานในหนังสือ การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท
จัดพิมพ์โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2538) มีการแต่งตั้งอนุกรรมการ
ศึกษาวิจัยวัฒนธรรมชนชาติไท มีสำนักคิดเกิดขึ้นหลายสำนัก ฯลฯ (ดูรายละเอียดใน
บทความเรื่อง "สามทศวรรษไทศึกษา กับไทยศึกษา : การศึกษาเปรียบเทียบสังคมและ
วัฒนธรรมไทย" ของ สมพงษ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์ 2539 หน้า 179-213) นายพยุ่งศักดิ์
จันทร์สุรินทร์ เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้กำหนดแนวคิด
ในการศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท ไว้ดังนี้

การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท เป็นการศึกษาวิถีการดำรงชีวิต การ
ปรับตัวและการพัฒนาของชาวไทกลุ่มต่างๆ ที่มีความแตกต่างกันไปตามเงื่อนไข
ของระบบนิเวศวิทยา สังคม การเมือง และเศรษฐกิจ แต่มีภาษาพูดที่
มีความสัมพันธ์ทางเชื้อสาย นับรวมถึงแต่กลุ่มไทใหญ่ในประเทศจีน พม่า และ
ไทย กลุ่มไทลื้อในประเทศจีน พม่า ไทย และลาว กลุ่มไทลาวในประเทศ
ไทยและลาว กลุ่มไทดำและไทขาวในประเทศเวียดนามและจีน กลุ่มไท
อาหมในประเทศอินเดีย และกลุ่มจ้วงในประเทศจีน พม่าและไทย¹⁷ วิธีการ
ศึกษามุ่งอธิบายพัฒนาการทางสังคมและศึกษาเปรียบเทียบแบบสหวิทยาการ
และพหุวิทยาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมชนชาติไท
และส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยน และการร่วมมือทางวิชาการและบุคลากร
กับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ประเทศไทยเป็นแหล่งกลางการศึกษาวัฒนธรรม
ชนชาติไท

(พยุ่งศักดิ์ จันทร์สุรินทร์ 2538)

แนวคิดในการศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไทดังกล่าวข้างต้นซึ่งถือได้ว่าเป็น
การกำหนดนโยบายโดยนัยของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ มีส่วนกระตุ้น
การรับรู้เรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ไทของนักวิชาการไทยซึ่งจะเสนอในตอนต่อไป ส่วนแนวคิด
ของโครงการการศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท ที่สนองแนวคิดในการศึกษาวัฒนธรรม

Professor Gérard Diffloth, Professor Stanley Starosta, Professor Jerold
A. Edmondson ฯลฯ ในขณะนั้นผู้เขียนกำลังทำวิจัยเกี่ยวกับภาษามอญและญ้อ(ชาวนน) โดยได้
รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิโตโยต้าที่โตเกียวก็เลยไปรวมกลุ่มกับ Diffloth ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้าน
ภาษาศาสตร์ภาษาตระกูลมอญ-เขมร เก็บข้อมูลภาษาว่า จึงไม่มีโอกาสพบปะสังสรรค์กับกลุ่มที่ศึกษา
ค้นคว้าเรื่องไท-กะได สิ่งที่ได้รู้ได้เห็นจากการไปประชุมที่ประเทศจีนในครั้งนั้นเป็นแรงบันดาลใจ
ให้ผู้เขียนติดตามความก้าวหน้าของการศึกษาเรื่องไทมาโดยตลอด ทั้งนี้เพราะความรู้เรื่องไท-กะได
ช่วยให้ผู้เขียนเห็นภาพความสัมพันธ์ของกลุ่มชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ไทยของ สวช. โปรดดูรายละเอียดในบทความของฉัตรทิพย์ นาถสุภา ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือ *การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท* (2538)

การประชุมไทยศึกษานานาชาติ(The International Conference on Thai Studies)ที่ผ่านมาทั้ง 6 ครั้ง ก็เป็นแรงกระตุ้นที่ดีสำหรับไทศึกษา ในการประชุมนี้ "ไทศึกษา" ถือว่าเป็นส่วนหรือภาคหนึ่งของ "ไทยศึกษา" เวทีนี้จะเป็นเวทีที่ดีมากสำหรับนักวิชาการไทยและนักวิชาการชาวต่างชาติที่ศึกษาเรื่องไทยและไทที่จะได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานของตนและแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่น หากผู้เข้าร่วมประชุมสามารถใช้เวลาเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการให้มากขึ้น

การเปิดสอนหลักสูตรประเภทไทยศึกษา ไทยคดีศึกษา ล้านนาคดีศึกษา ฯลฯ ระดับบัณฑิตศึกษาในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง ช่วยให้มีผลงานวิจัยประเภทวิทยานิพนธ์เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น โครงการประเมินสถานภาพไทศึกษาด้านคติชาวบ้านและวรรณกรรม ได้พบว่าม้งงานวิจัยประเภทวิทยานิพนธ์ถึง 100 ชิ้น ซึ่งมากกว่าผลงานวิจัยประเภทอื่นๆ ที่ทำโดยอาจารย์และนักวิชาการ คือ ประมาณร้อยละ 50 ของผลงานที่สืบค้นเอกสารได้

4.3 การรับรู้เรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ไทของนักวิชาการไทย

เมื่อจัดประชุมระดมความคิดครั้งแรกในวันศุกร์ที่ 15 พฤศจิกายน 2539 สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นผู้จัดประชุมให้กับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ได้ให้ชื่อหัวข้อการประชุมว่า "การวิจัยเอกสารเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได" มีนักวิชาการในสาขาวิชาต่างๆ มาร่วมประชุมประมาณ 35 ท่าน เรื่องที่แสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวางก็คือ การวิจัยเรื่องไทไม่ควรจำกัดเฉพาะข้อมูลที่เป็นเอกสารที่เป็นผลการศึกษาวิจัย ควรคำนึงถึงข้อมูลปฐมภูมิที่บันทึกไว้เป็นภาษาไทยโดยใช้อักษรไทยของคนไทกลุ่มต่างๆ รวมทั้งข้อมูลที่เก็บจากการทำภาคสนามด้วย และคำว่า "ไท-กะได" นั้นเป็นการเรียกชื่อตระกูลภาษาและการจำแนกกลุ่มคนไทกับกลุ่มชนอื่นที่มีความสัมพันธ์กับคนไทโดยใช้เกณฑ์ทางภาษาศาสตร์ การจำแนกแบบนี้ นักวิชาการในสาขาวิชาอื่นคงจะยอมรับได้ยาก เพราะความเหมือนความต่างทางภาษาไม่ได้หมายความว่าจะเป็นกลุ่มเดียวกันหรือกลุ่มต่างกัน หากใช้ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเกณฑ์ในการจำแนกกลุ่ม มีตัวอย่างให้เห็นว่าพวกข่าที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรเปลี่ยนมาพูดภาษาตระกูลไทก็มี ต่อมาได้มีการประชุมระดมความคิดอีก 3 ครั้ง และในที่สุดได้ตกลงกันว่าให้ใช้ชื่อ "ประเมินสถานภาพไทศึกษา" และวงเล็บคำว่า "ไท-กะได" กำกับไว้ในข้อกำหนดหลักของโครงการ (TOR)ว่า "ไท" หมายถึง "ไท-กะได" ซึ่งมีประมาณ 70 กว่ากลุ่ม การเปิดให้กว้าง

17 เท่าที่ผู้เขียนทราบ ไม่มีจ้วงในประเทศไทย นอกจากพวกแสดที่จังหวัดนครพนมซึ่งพูดภาษาไทสาขาเหนือ(Northern Tai) เช่นเดียวกับพวกภูไท(จ้วงเหนือ)ในประเทศจีน ซึ่งอาจจะพออนุมานว่ามีความสัมพันธ์ทางภาษาใกล้ชิดกับจ้วงมากกว่าคนไทกลุ่มอื่นๆ ที่อยู่ในประเทศไทยและประเทศพม่า)

ไว้จะเป็นประโยชน์ต่อนักวิจัยเองเมื่อเสนอโครงการขอรับทุนอุดหนุนวิจัยจาก สกว. ในอนาคตภายหลังจากที่ชุดโครงการประเมินสถานภาพไทยศึกษาได้เสร็จสมบูรณ์แล้ว ส่วนเอกสารที่จะนำมาใช้เป็นข้อมูลประเมินสถานภาพนั้นขอให้จำกัดแต่เพียงเอกสารที่เป็นผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยเท่านั้น

จากการประชุมภายในที่ผ่านมาทั้งหมด 7 ครั้งก่อนเสนอรายงานผลการวิจัยต่อสาธารณชนในวันที่ 18-19 มิถุนายน 2541 ผู้เขียนได้ตระหนักว่าการรับรู้และการยอมรับการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ไทยของนักวิชาการในสาขาวิชาต่างๆ ไม่เท่ากัน และนักวิชาการบางกลุ่มถึงกับมีความเชื่อว่าคงจำแนกไม่ได้อันเนื่องมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ ปะทะสังสรรค์ และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทั้งที่เป็นไทและไม่ใช่ไทมาช้านานแล้ว ด้วยเกณฑ์ทางภาษาศาสตร์ซึ่งมีกรอบความคิดทฤษฎีและวิธีการที่แน่นอนเป็นสากล ช่วยให้นักภาษาศาสตร์จำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ไทออกจากกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่ไท(ถึงแม้ในบางกรณีจะเปลี่ยนมาพูดภาษาไทยแล้วก็ตาม เช่น กรณีของพวกจาเม่าหลื้ที่เกาะไหหลำซึ่งเป็นกลุ่มมอญโครเนเซียนที่เปลี่ยนมาพูดภาษาหลื้ซึ่งเป็นภาษาในตระกูลไท-กะได ฯลฯ) และสามารถแยกสาขาและสาขาย่อยภายในตระกูลเดียวกันลงไปได้อีก จากการประเมินสถานภาพของโครงการภาษาและภาษาศาสตร์ (1) และ (2) จะเห็นได้ว่ามีคนไท-กะไดประมาณ 70 กว่ากลุ่มเท่าที่สำรวจพบในปัจจุบัน และมีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับภาษาตระกูลไท-กะไดถึง 47 ภาษาเป็นอย่างน้อย การศึกษาเปรียบเทียบภาษาเหล่านี้ด้วยวิธีการที่ใช้กันเป็นสากลทำให้สามารถสืบสร้างภาษาไทยดั้งเดิม(ประมาณ 2,000-3,000 ปี)ได้ในระดับหนึ่ง และขณะนี้ก็มีนักภาษาศาสตร์จำนวนหนึ่งกำลังพยายามศึกษาความสัมพันธ์ทางเชื้อสายของกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลไท-กะได ณ จุดเวลาในอดีต(time depth)ที่ลึกกว่า 2,000-3,000 ปี ส่วนนักวิชาการในสาขาวิชาอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิชาการไทย จะด้วยเหตุผลใดยังไม่ทราบแน่ชัดจะจำกัดการศึกษาค้นคว้าวิจัยเฉพาะบางกลุ่ม คือ ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทอาหม ไทยวน ลาว ไทดำ ไทขาว จ้วง ไทซิ่น ถ้าจะอนุญาตให้เดาผู้เขียนก็คงจะเดาว่าเหตุที่มีผลงานการศึกษาวิจัยเรื่องของคนไท 9 กลุ่มดังกล่าวข้างต้นเป็นจำนวนมากก็เพราะด้วยเหตุผล 4 ประการ คือ *ประการแรก* เนื่องมาจากนโยบายโดยนัยและแผนดำเนินงานส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา "วัฒนธรรมชนชาติไท" ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ *ประการที่สอง* นักวิชาการไทยที่ศึกษาค้นคว้าเรื่องไทนิยมศึกษาจากเอกสารเป็นหลัก กลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 9 กลุ่มมีอักษรเขียนภาษาของตนทำให้สามารถบันทึกเรื่องราวต่างๆ ได้ จึงมีเอกสารชั้นต้นที่ใช้เป็นข้อมูลในการทำวิจัยเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังเป็นชนชาติไทที่เคยมีรัฐหรืออาณาจักรของตนเองมาก่อน ย่อมแสดงว่ามีความเจริญมี "วัฒนธรรม" ตามคำจำกัดความของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ การศึกษาค้นคว้าเรื่องของคนไทกลุ่มอื่นๆ นอกเหนือจากนั้นจะต้องใช้ข้อมูลที่เก็บจากภาคสนามเป็นหลัก งานวิจัยภาคสนามต้องใช้เวลาและงบประมาณมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำวิจัยภาคสนามในประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมิใช่เพียงแค่เวลาและงบประมาณเท่านั้นยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่เป็นตัวแปรสำคัญในการ

ดำเนินโครงการด้วย *ประการที่สาม* นักวิชาการชาวตะวันตกและนักวิชาการญี่ปุ่นในสาขาวิชาต่างๆ รับรู้และยอมรับการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้เกณฑ์ทางภาษาศาสตร์เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการศึกษาวิจัยเรื่องไทมามากกว่านักวิชาการไทย ตัวอย่างเช่น บรรณานุกรมของ Shigeharu Tanabe เรื่อง *Religious Traditions among Tai Ethnic Groups: A Selected Bibliography* (1991) ในบรรณานุกรมเล่มนี้ ทานาเบ้ได้รวบรวมรายชื่อเอกสารไว้ประมาณ 2,700 รายการ และได้กล่าวถึงงานเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทถึง 21 กลุ่ม *ประการที่สี่* นักวิชาการในสาขาวิชาอื่นไม่ทราบแนวคิด ทฤษฎี และวิธีศึกษาค้นคว้าวิจัยทางภาษาศาสตร์ และมักจะสับสนระหว่างเรื่องของ "ภาษา" กับ "ภาษาศาสตร์" เป็นเหตุให้เกิดความเข้าใจผิดในหลายเรื่อง ด้วยเหตุนี้นักภาษาศาสตร์จึงแยกตัวออกจากกลุ่มไทศึกษาที่เป็นแกนนำในประเทศไทย หรือไม่ก็เลิกทำการศึกษาวิจัยทางภาษาศาสตร์ไปเลยถ้าต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ปรัชญาการเช่นนี้ช่วยชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างวงวิชาการไทศึกษาของไทยกับของตะวันตกซึ่งมีสมาคมนักตะวันออกศึกษาเป็นกลไกให้นักวิชาการในสาขาวิชาต่างๆ ที่สนใจภูมิภาคศึกษาเดียวกันสามารถพบปะแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กัน จึงเอื้อต่อการรับรู้และการยอมรับข้อค้นพบของนักวิชาการในศาสตร์อื่น

เป็นที่น่าสังเกตว่าในการเสนอผลงานศึกษาวิจัยเรื่องไท ความหมายและขอบเขตของการกำหนดกลุ่มจะแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น ไทใหญ่อาจหมายถึงไทหลวงหรือไทหลวงเพียงกลุ่มเดียว หรืออาจหมายรวมทั้งไทหลวง(เมืองลาเซียว) ไทเหนือ(เมืองเมา) ไทชิน(เมืองเชียงตุง) ไทคำตี้(ถิ่นคำตี้หลวงรัฐคะฉิ่น) หรือคนไททุกกลุ่มในประเทศพม่า ยกเว้นไทลื้อ นอกจากรวมไทหลายกลุ่มเป็นกลุ่มเดียวกันแล้ว ในบางกรณีจะแยกไทกลุ่มเดียวกันออกจากกัน เช่น พวกยองซึ่งเป็นคนไทลื้อจากเมืองยองในประเทศพม่าจะถูกกำหนดให้เป็นคนละกลุ่มกับไทลื้อ ส่วนลาวโซ่งซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับพวกไทดำกลับถูกกำหนดให้อยู่กับกลุ่มลาว ไทขาวในอำเภอจินผิงมณฑลยูนนานถูกเรียกว่าไทน้ำเลยกลายเป็นคนละกลุ่มกับไทขาวในเวียดนามเหนือ คนไทหลายกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนามที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาวก็ถูกเรียกรวมกันว่าเป็นไทดำหรือไม่ก็ไทขาว¹⁸ ผู้เขียนมีความเห็นว่านักวิชาการควรมีความชัดเจนในเรื่องประเภทนี้ก่อนเริ่มต้นศึกษาวิจัย ไม่ว่าผู้ศึกษาวิจัยนั้นจะสังกัดสำนักคิดใด เหรียญ 5 บาทกับเหรียญ 10 บาท มีลักษณะต่างกัน ควรเลือกหยิบให้ถูกต้องก่อนที่จะนำมาเพ่งพินิจพิจารณา เหรียญทั้ง 2 ชนิดมีทั้งด้านหัวและด้านก้อยซึ่งเทียบได้กับแนวคิดหรือมุมมองที่ต่างกัน คงจะมีปัญหาถ้าผู้วิเคราะห์คนหนึ่งเลือกเหรียญ 5 บาทมามองด้านหัว และอีกคนหนึ่งหยิบเหรียญ 10 บาทมามองด้านก้อย แล้วเถียงกันว่าสิ่งที่ตัวเองเห็นนั้นถูกต้องและดีกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง

¹⁸ มีการณตัวอย่างกรณีหนึ่งซึ่งดูเหมือนเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ผู้เขียนคิดว่ามีความสำคัญต่อไทศึกษามีนักวิชาการชาวเวียดนามเชื้อสายไท(Thai)ท่านหนึ่งที่ได้รับเชิญไปบรรยายและทำงานร่วมกับนัก

4.4 แนวทางการศึกษาเรื่องไท

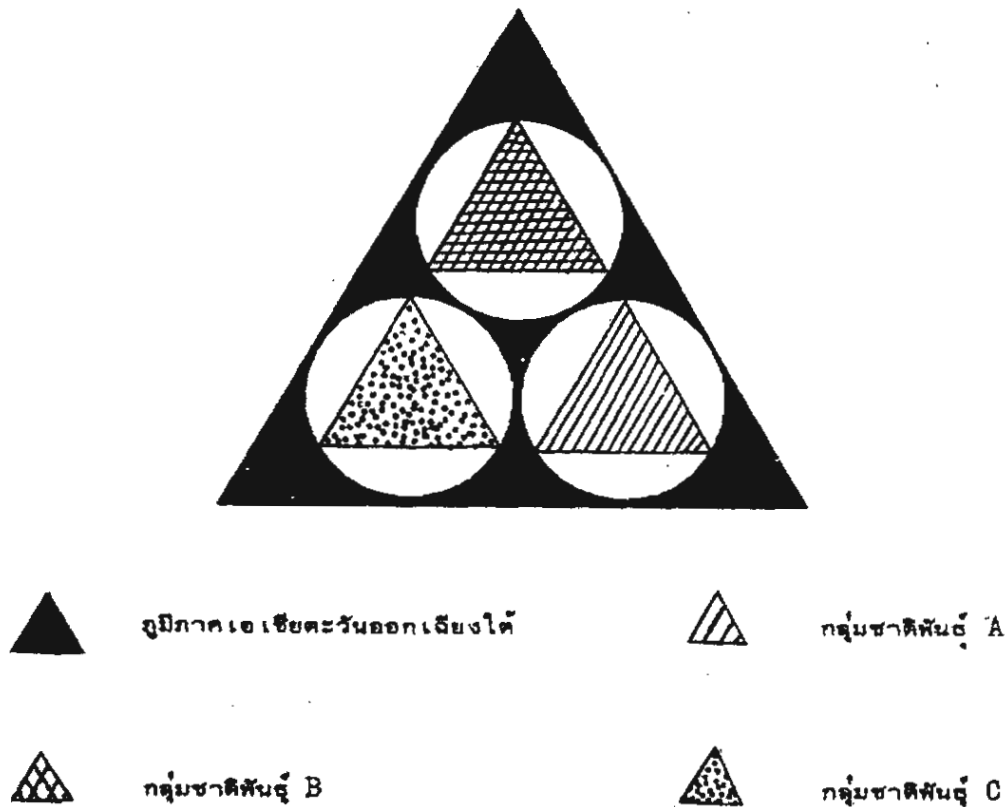
จากการอ่านเอกสารที่เป็นผลการประเมินองค์ความรู้ไทศึกษาแต่ละด้าน และจากการสังเกตของผู้เขียนเมื่อมีส่วนร่วมในการประชุมเกี่ยวกับไทศึกษาหลายครั้ง พอลจะสรุปได้ว่านักวิชาการที่ศึกษาค้นคว้าเรื่องไทมีแนวคิด มุมมอง และวิธีการศึกษา เรื่องไทที่อาจแบ่งออกเป็น 2 แนวใหญ่ๆ คือ แนวที่ 1 ศึกษาประวัติศาสตร์ ภาษา สังคมและวัฒนธรรมของชนชาติไทแต่ละกลุ่มอย่างละเอียดลุ่มลึก แล้วนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบกันเพื่อวิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ความเป็นไทอันเป็นจุดร่วมที่สกัดได้จากความเหมือนและความต่างของชนชาติไทหลายกลุ่ม แนวที่ 2 เนื่องจากการปะทะสังสรรค์ ปฏิสัมพันธ์ ผสมผสานแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเวลาช้านานมาแล้ว การศึกษาเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ไททีละกลุ่มจึงไม่น่าจะเป็นไปได้ คงจะต้องมองภาพรวมว่าเกิดอะไรขึ้น คนไทมีปฏิสัมพันธ์กับชนกลุ่มอื่นที่อยู่รอบข้างอย่างไร อะไรเป็นปัจจัยให้เกิดปรากฏการณ์เช่นนั้น จะใช้เกณฑ์อะไรกำหนดความเป็นกลุ่มหรือไม่ใช้กลุ่มเดียวกัน กลุ่มชนนี้มีความเชื่อความรู้สึกลึกที่เจือปนด้วยอคติทางบวกและหรือทางลบกับกลุ่มชนนั้นหรือไม่อย่างไร มากน้อย คล้ายคลึงหรือแตกต่างกันเพียงใด ฯลฯ ผู้เขียนคิดว่าจะใช้มุมมองหรือแนวทางใดเป็นพื้นฐานในการตั้งสมมติฐานเพื่อการพิสูจน์ข้อเท็จจริงและเสนอข้อค้นพบก็ได้ทั้งนั้น ขอให้มียุทธวิธีที่แน่นอนและวิธีดำเนินการที่ชัดเจนเป็นขั้นตอนที่สามารถประเมินความน่าเชื่อถือของข้อค้นพบได้

สมมติว่าภาพต่อไปนี้เป็นภาพที่แสดงความจริงบางประการที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รูปสามเหลี่ยมใหญ่ คือ ลักษณะเด่นเฉพาะ (areal features) ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ วงกลม 3 วง คือ กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ สามเหลี่ยมภายในวงกลมคือ ลักษณะเด่นเฉพาะที่เป็นแก่นของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละ

วิชาการชาวต่างประเทศรวมทั้งนักวิชาการไทยบ่อยมาก ท่านมีชื่อว่า ดร.หว่างเหลียง หรือ ฮวง เหลียง แต่เรานิยมเรียกกันว่าอาจารย์เหลียงเพื่อความสะดวกปาก อาจารย์เหลียงเคยบอกใครๆ ว่าเป็นไทขาว และทุกคนก็เชื่อเพราะว่าเป็นนักวิชาการเวียดนามเชื้อสายไท เมื่อผู้เขียนได้มีโอกาสเก็บข้อมูลกับอาจารย์เหลียง และมารดาของอาจารย์เหลียงที่เดินทางมาจากเมืองเต๋ก ผู้เขียนจึงทราบว่าอาจารย์เหลียงเป็นไทแดงที่ได้รับอิทธิพลไทดำ เพราะเมืองเต๋กอยู่ตอนเหนือสุดของอาณาบริเวณซึ่งเป็นถิ่นของไทแดง กล่าวได้ว่าเป็นเขตรอยต่อ(transitional area) ระหว่างไทดำกับไทแดง เมื่อกลุ่มไทเมืองเต๋กไม่ใช่ไทดำเพราะพูดภาษาต่างกัน ไม่มีหนังสือ "ความโตเมือง" และมีความเชื่อตลอดจนพิธีกรรมต่างออกไปจากกลุ่มไทดำ ไทเมืองเต๋กก็เลยต้องเป็นไทขาวตามการจัดของทางการเวียดนาม ต่อมาเมื่อมีคนถามคำถามอย่างเดียวกันว่าอาจารย์เหลียงเป็นไทอะไร อาจารย์เหลียงจะตอบว่า "ผมเคยคิดว่าเป็นไทขาว แต่อาจารย์ธีระพันธ์บอกว่าผมเป็นไทแดง ผมคงจะเป็นไทแดงละมัง" (จากการบอกเล่าของ รศ. ดร. ประคอง นิมนานเหมินท์) เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2541 ภายหลังมีนักวิชาการไปสำรวจภาคสนามที่จังหวัดทัญหว่า ซึ่งเป็นถิ่นไทแดง และได้พาอาจารย์เหลียงไปด้วย อาจารย์เหลียงชักจะเชื่อว่าบรรพบุรุษเป็นไทแดงจริง เพราะความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมของคนไทแดงที่จังหวัดทัญหว่า คล้ายคลึงกับของไทเมืองเต๋ก(จากการบอกเล่าของ รศ. สมิตร์ ปิติพัฒน์ เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2541)

กลุ่ม ซึ่งสามารถบ่งบอกความเป็นกลุ่มได้ไม่มากนักน้อย ส่วนที่เหลือ คือ การผสม-
ผสานแลกเปลี่ยนอันเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ทั้งในระดับกลุ่มและระดับภูมิภาค

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

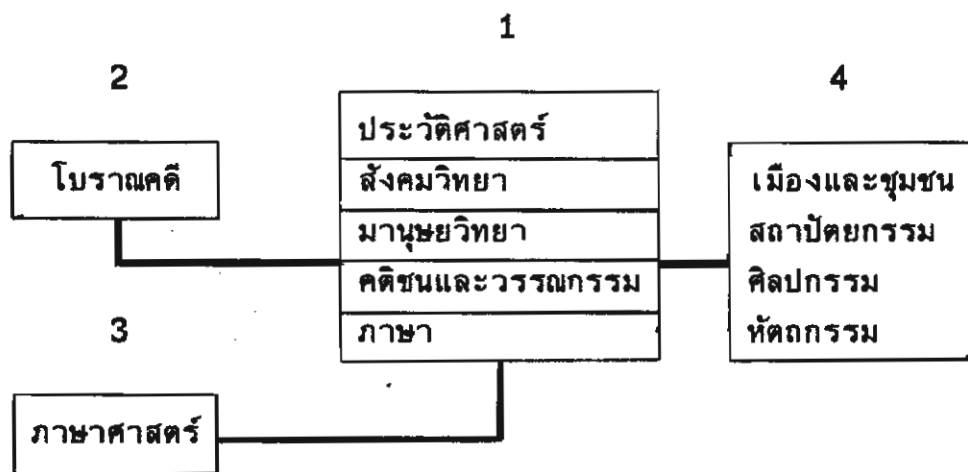
ในการมองและค้นหาคำตอบจากภาพข้างต้นผู้มองอาจเริ่มจากสามเหลี่ยมใหญ่ซึ่งเป็นภาพรวมก่อน ต่อจากนั้นจึงค่อยๆ เจาะลึกในรายละเอียดให้เห็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในภาพ หรือในทางตรงกันข้ามเริ่มมองที่วงกลมแต่ละวงกลมก่อน แล้วจึงนำมาเปรียบเทียบให้เห็นความเหมือนความต่าง ถ้าความเหมือนนั้นสามารถพิสูจน์ได้ว่าไม่ได้เป็นสิ่งขอยืมกัน ร่วมกันยืมหรือต่างคนต่างยืมจากผู้ให้เดียวกันหรือแลกเปลี่ยนกัน ก็อาจสรุปได้ว่าเป็นสิ่งดั้งเดิมที่ยังหลงเหลืออยู่พอให้ได้ใช้สืบสร้าง(reconstruct) สิ่งที่เป็นหรือมีอยู่ตั้งแต่สมัยอดีตกาล ในการวิเคราะห์ตีความข้อมูลเพื่อหาคำตอบจะต้องนึกถึงระบบโครงสร้าง และรูปแบบเป็นสำคัญ หลักฐานที่ใช้ในการพิสูจน์จะต้องหนักแน่นน่าเชื่อถือ มิใช่เห็นอะไรเพียงเล็กน้อยผิวเผินก็สรุปว่าเป็นดังที่คิด นักวิชาการด้วยกันสามารถแยกแยะได้ว่าอะไรควรเชื่ออะไรไม่ควรเชื่อ แต่สาธารณชนมิใช่เช่นนั้น สาธารณชนค่อนข้างมีความพร้อมที่จะเชื่อนักวิชาการ จึงต้องระวังในจุดนี้ให้มาก สรุปก็คือแนวคิดทั้ง 2 แนวมีคุณค่าและสามารถให้คำตอบได้ ควรใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาวิจัยเรื่องของกลุ่มชาติ

พันธุ์ไทและความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่ไม่ใช่ไทอย่างคู่ขนานกันไป ทั้งนี้เพราะสามารถตั้งโจทย์และประเด็นคำถามเพื่อหาคำตอบได้เช่นกัน ถ้าเริ่มโต้แย้งกันตั้งแต่แนวคิดและมุมมองคงไม่เป็นการสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะใช้มุมมองใดเป็นหลักในการศึกษาวิจัย นักวิชาการจะต้องตระหนักว่าแต่ละมุมมองต่างก็มีกรอบโมทัศน์ ทฤษฎี และวิธีการ เป็นแนวทางในการวิจัย

4.5 การรวมและการแบ่งกลุ่มการศึกษาเรื่องไท

การประเมินสถานภาพไทศึกษา 10 ด้านดังสรุปผลไว้ในตอนที่ 3 ของรายงานนี้สะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาเรื่องไทในประเทศไทยแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มตามสาขาวิชาดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การรวมและการแบ่งกลุ่มตามสาขาวิชา

กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยนักวิชาการจาก 5 สาขาวิชา คือ ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ภาษา คติชนวิทยาและวรรณกรรม กลุ่มนี้เป็นแกนนำของไทศึกษาในประเทศไทย ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชนชาติไท ทั้งในและนอกประเทศ ตลอดจนการจัดประชุมทั้งระดับชาติและนานาชาติ ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ผลงานที่ปรากฏมีลักษณะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน "วัฒนธรรมชนชาติไท วัฒนธรรมชุมชน ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรม" เป็นแก่นหรือกุญแจสำคัญของการศึกษา นักภาษาช่วยปริวรรตหรือถ่ายอักษรจากภาษาไทย เช่น ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทอาหม ฯลฯ เป็นภาษาไทย หรือแปลเอกสารที่เขียนเป็นภาษาไทยโดยทำงานร่วมกับนักวิชาการไทซึ่งเป็นเจ้าของภาษา เพื่อให้นักวิชาการในสาขาวิชาอื่นๆ ที่ร่วมงานกันได้ใช้เป็นข้อมูล นักวิชาการในกลุ่มนี้มักจะใช้เอกสารอ้างอิงเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหัวข้อการศึกษาวิจัย ในกลุ่มที่ 1 นี้ สามารถแบ่งออกได้น้อยเป็น 2 ค่าย ค่ายแรกใช้วิธีการศึกษาวิจัยเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ละกลุ่มโดยเน้นกลุ่มที่เคยมีรัฐหรืออาณาจักรในอดีต โดยมีเป้าหมายในอนาคตคือการเปรียบเทียบองค์ความรู้ให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับลักษณะ รูปแบบ โครงสร้าง และระบบที่เป็นเอกลักษณ์ของชนชาติไทแต่ดั้งเดิม เป็นการโยงภาพปัจจุบันสู่ภาพในอดีต ค่ายนี้ทำงานกันอย่างจริงจัง มีผลงานเผยแพร่

แพร่อย่างสม่ำเสมอ อาจเรียกได้ว่าเป็นค่าย "นักคิดและทำ" อีกค่ายหนึ่งเป็นค่าย "นักคิดและพูด" ค่ายนี้ถนัดทางด้านวิพากษ์วิจารณ์ผลงานของค่ายแรก มักจะชูประเด็นเรื่องคำจำกัดความของ "ethnic identity" ปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และการผสมผสานแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ฯลฯ เน้นการศึกษาที่มีรอบความคิดและทฤษฎีเป็นพื้นฐาน แต่ไม่ค่อยมีผลงานของค่ายนี้ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมมากนัก อาจเป็นเพราะยังหาประเด็นปัญหาหรือโจทย์วิจัยที่เหมาะสมต่อการวิเคราะห์ตรวจสอบอย่างลุ่มลึกไม่ค่อยได้

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่ค่อนข้างเอกเทศ นักวิชาการด้านโบราณคดีที่ใช้โบราณวัตถุและโครงกระดูกที่ขุดค้นได้ในเขตโบราณคดีต่างๆ เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ตีความและสรุปแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องของคนในอดีต ซึ่งจะใช่หรือไม่ใช่คนไทยก็ยังไม่ทราบแน่ชัด เพราะหลักฐานที่มียังไม่หนักแน่นเพียงพอ ความรู้เรื่องไทเป็นเพียงผลพลอยได้ มิใช่เป็นประเด็นหลักหรือแก่นของการศึกษาค้นคว้า นักโบราณคดีบางคนได้ใช้หลักฐานทางภาษา (จารึกโบราณ) และแนวคิดทางมานุษยวิทยาเป็นหลักฐานประกอบการวิเคราะห์ตีความข้อมูลทางโบราณคดี อย่างไรก็ตาม ไม่มีนักโบราณคดีไทยและนักโบราณคดีชาวต่างประเทศศึกษาวิจัยเรื่องของคนไทด้านโบราณคดีโดยตรง จึงยังไม่มีมีการดำเนินการวิจัยอย่างมีระบบตามระเบียบวิธีการทางโบราณคดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาเชิงมานุษยวิทยาโบราณคดีมิใช่แนวทางหลักของการศึกษาโบราณคดีในประเทศไทย และการที่จะพิสูจน์ให้เห็นอย่างแน่ชัดว่าโครงกระดูกในดินเป็นชนกลุ่มเดียวกับที่มีชีวิตอยู่บนดินหรือไม่เป็นเรื่องยาก เทคนิค และวิธีการตรวจสอบทาง DNA อาจจะช่วยให้ได้คำตอบที่มั่นใจขึ้น แต่ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงมาก

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่ศึกษาวิจัยภาษาตระกูลไท-กะไดตามแนวภาษาศาสตร์โดยเอกเทศ มีผลงานการศึกษาค้นคว้าเป็นจำนวนมากครอบคลุมถึง 47 กลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากมีแนวคิดกรอบมโนทัศน์ ทฤษฎี และวิธีการที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยอย่างชัดเจนและเป็นสากล นั่นคือนักภาษาศาสตร์มีเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพให้เลือกใช้ได้มากเพียงพอ ถ้าสามารถเลือกใช้เครื่องมือได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับเรื่องที่ศึกษา การศึกษาภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ก็ไม่มีปัญหา นักภาษาศาสตร์ไม่ต้องเสียเวลาโต้เถียงกันด้วยเรื่องแนวทางหรือมุมมอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภายในสาขาวิชาภาษาศาสตร์มีแขนงวิชามากมาย อาทิ ภาษาศาสตร์เปรียบเทียบและเชิงประวัติ ภาษาศาสตร์สังคม ภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ ฯลฯ จะศึกษาทีละภาษาหรือทีละกลุ่มภาษาแล้วนำมาเปรียบเทียบกันเพื่อสืบสร้างภาษาดั้งเดิมก็ได้ หรือจะมองในแง่ปฏิสัมพันธ์ ผสมผสาน แลกเปลี่ยนทางภาษาในสังคมหลากหลายภาษา(Multilingual society)ก็ได้ มีแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการวิเคราะห์ตีความทั้ง 2 แนวทาง นักภาษาศาสตร์สามารถศึกษาวิจัยภาษาในตระกูลไท-กะไดได้โดยไม่ต้องไปร่วมกับกลุ่มที่ 1 ซึ่งเป็นแกนนำของไทยศึกษาในประเทศไทย มีสนามระดับนานาชาติให้เสนอผลงานวิจัยหลายสนามทุกปี(annually) อาทิ The International Conference on Sino-Tibetan Languages and Linguistics, The

Annual Meeting of the Southeast Asian Linguistics Society" เป็นต้น ด้วยเหตุนี้นักภาษาศาสตร์ที่ศึกษาวิจัยภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ไม่จำเป็นต้องเข้าร่วมประชุมเสนอผลงานในการประชุม The International Conference on Thai Studies ซึ่งจัดทุก 3 ปี มีแหล่งตีพิมพ์ผลงานที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษ และสามารถสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาษาศาสตร์ภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ระหว่างกลุ่มสมาชิกทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต นักภาษาศาสตร์ได้อาศัยผลงานของกลุ่มที่ 1 เป็นข้อมูลในการเตรียมงานและการออกแบบงานวิจัย(research design) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานวิจัยสนาม

กลุ่มที่ 4 นักวิชาการในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม(จิตรกรรม และประติมากรรม) และหัตถกรรมเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่สนใจเรื่องไทยศึกษา แต่ไม่ได้อยู่ในกระแสหลักของไทยศึกษาในประเทศไทย การศึกษาค้นคว้าวิจัยของกลุ่มที่ 4 มุ่งเน้นการอนุรักษ์และการพัฒนา สามารถนำผลไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและธุรกิจอุตสาหกรรมด้านอื่นๆ ได้โดยตรงและมากกว่าผลงานของกลุ่มที่ 1-3 เป็นที่น่าเสียดายว่านักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านเมืองและชุมชนมักจะไม่สนใจเรื่องไทย นักวิชาการที่ศึกษาค้นคว้าด้านสถาปัตยกรรมไทยจึงต้องพึ่งข้อมูลที่พอจะหาได้จากผลงานของนักวิชาการกลุ่มที่ 1 แต่ก็ก็เป็นข้อมูลที่มีลักษณะเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย(fragments) นับว่าเป็นจุดอ่อนที่จะต้องพิจารณาแก้ไข ผลงานของกลุ่มที่ 4 เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ มีผู้ใช้(users)เป็นจำนวนมากทั้งภาครัฐและเอกชน อย่างไรก็ตาม ผลงานที่ปรากฏจะเป็นเรื่องสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ไทลื้อ ไทขิ่น(ไทเขิน) และลาวเป็นส่วนใหญ่ ที่เป็นเช่นนี้เพราะเนื่องจากนิยมใช้พื้นที่หรือภูมิภาคของประเทศไทย เช่น ล้านนา อีสาน ฯลฯ เป็นพื้นฐานในการกำหนดขอบเขตการค้นคว้าวิจัย ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในยุคโลกาภิวัตน์ทำให้โครงสร้างและรูปแบบของงานศิลปะเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และของเก่าดั้งเดิมซึ่งมีคุณค่าและเหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพของเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประโยชน์ใช้สอยในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทกำลังจะสูญหายหมดไป แต่งานค้นคว้าวิจัยด้านนี้กลับมีน้อยและไม่เข้มข้นทางวิชาการเพียงพอ จึงน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง

นอกจากผลงานของนักวิชาการ 4 กลุ่มดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีผลงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและเอื้อประโยชน์ต่อไทยศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม อาทิ การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เครื่องแต่งกายสตรีชนเผ่าไท-กะได ของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการวิจัยภาษาและเครื่องแต่งกายสตรีชนเผ่าไท-กะได ดำเนินการโดย รศ. ดร. ปราณี กุลละวณิชย์ และ รศ. ดร. อีระพันธ์ เหลืองทองคำ ในช่วงปี 2535-2538 เพื่อร่วมเฉลิมฉลองเนื่องในวโรกาสสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเจริญพระชนมายุครบ 60 พรรษา โครงการวิจัยเพื่อสร้างดัชนีชี้ความเป็นไททางพันธุกรรมซึ่งมีนักวิชาการในสาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ เทคนิคการแพทย์ มานุษยวิทยากายภาพ และภาษาศาสตร์ร่วมงานกัน โดยการประสาน

งานของ ศ.ดร.ถาวร วัชรากัย โครงการสร้างแผนที่ชุมชนโบราณในประเทศไทย โดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศของ ผศ.ทิวา ศุภจรรยา และ รศ.ผ่องศรี จันทาว นอกจากนี้ยังมี WEBSITES ไทยศึกษาให้สืบค้นข้อมูลทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอีกเป็นจำนวนมากไม่น้อย ถึงจะไม่ลุ่มลึกแต่ก็เป็นประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้เพิ่งเริ่มสนใจเรื่องไทยศึกษา Newsletter ของโครงการ The Thailand-Yunnan Project, Australian National University ก็ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับไทยศึกษาที่เป็นประโยชน์มาก นอกจากนี้ก็มีผลงานของคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารภาษาจีน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เป็นต้น

4.6 วิธีการศึกษาและรูปแบบการนำเสนอผลการศึกษา

ผลงานการศึกษาค้นคว้าเรื่องไทจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ โดยใช้เกณฑ์ทางวิธีการศึกษาและรูปแบบการนำเสนอผลการศึกษา คือ ประเภทแรก ผลงานที่เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูล(data-oriented) และนำเสนอในลักษณะพรรณนา มิได้เริ่มต้นที่ประเด็นปัญหาที่จะนำมาเป็นพื้นฐานในการตั้งสมมติฐานเพื่อการพิสูจน์ให้เห็นข้อเท็จจริงหรือตอบคำถามใดๆ งานประเภทนี้เป็นการสำรวจและบุกเบิกแสวงหาความรู้ใหม่ บันทึกการเดินทางและประสบการณ์เยือนถิ่นไทของนักวิชาการ ในฐานะนักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม งานรวบรวมเอกสารเก่าประเภทใบลาน สมุดข่อย ที่มีเนื้อหาด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ตำรายา นิทานพื้นบ้าน ตำนานสร้างบ้านสร้างเมือง ฯลฯ เอกสารที่เป็นบันทึกการสัมภาษณ์คนไทกลุ่มต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นภูมิปัญญา ความเชื่อ และความรู้สึกนึกคิด ซึ่งสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมไท งานปริวรรตหรืองานถ่ายอักษรเอกสารที่เขียนด้วยอักษรไทเป็นอักษรไทยประกอบคำอธิบายและจัดทำดัชนีค้นคำและค้นเรื่อง งานประเภทบรรณานุกรม บรรณนิทัศน์ ฐานข้อมูล รายงานผลการประเมินสถานภาพ ฯลฯ งานประเภทนี้มักจะถูกมองว่าเป็นงานศึกษาค้นคว้าที่ไม่ลุ่มลึก แต่มีประโยชน์มาก นักวิชาการในสาขาวิชาต่างๆ ที่ค้นคว้าวิจัยเรื่องไทสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นหรือใช้ประกอบการวิเคราะห์ตีความประเด็นใดประเด็นหนึ่งโดยเฉพาะ และบุคคลทั่วไปที่สนใจเรื่องไทศึกษาก็อ่านเพื่อความรู้ความบันเทิงได้ ประเภทที่ 2 ผลงานที่เน้นข้อค้นพบหรือตอบคำถามที่ได้จากการวิเคราะห์อย่างลุ่มลึกด้วยแนวคิด กรอบมโนทัศน์ ทฤษฎี และระเบียบวิธีวิจัยที่เป็นมาตรฐานในแต่ละศาสตร์ ผลงานประเภทนี้มีคุณค่าทางวิชาการสูงแต่ไม่ค่อยเอื้อประโยชน์ต่อส่วนรวม ยากต่อนักวิชาการต่างสาขาวิชาและบุคคลทั่วไปจะเข้าใจและนำข้อค้นพบไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ การนำเสนอมีลักษณะเป็นทางการและ technical ผู้อ่านจะต้องมีพื้นความรู้ค่อนข้างมากถึงจะติดตามข้อโต้แย้งถกเถียงต่างๆ ได้ ผลงานประเภทนี้มีศักดิ์ศรีและมักจะได้รับ การประเมินคุณค่าทางวิชาการสูงถึงแม้จะมีประโยชน์น้อย

ผู้เขียนมีความเห็นว่างานทั้ง 2 ประเภทดังกล่าวข้างต้นมีจุดเด่นจุดด้อย และคุณค่าเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาเช่นประเทศไทย นักวิชา-

การมีความชอบ ความถนัด และจุดยืนต่างกัน ควรมีโอกาสได้เลือกวิถีทางการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่เหมาะสมกับปัจเจกบุคคลหรือคณะบุคคล จะผลิตผลงานประเภทแรกหรือหลังก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความพร้อม เวลา งบประมาณ และสภาพการณ์อื่นๆ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นตัวแปรสำคัญที่ต้องคำนึงถึง ดังนั้นการประเมินคุณค่า(merit) ของข้อเสนอโครงการและผลงานเมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว จะต้องเหมาะสมและไม่มีอคติ วิธีการศึกษาค้นคว้าในแต่ละประเภท จะเป็นประเภทเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือประเภทเน้นข้อค้นพบและตอบคำถามย่อมมีแนวทาง ย่อมมีวิธีการศึกษา ตลอดจนรูปแบบการนำเสนอต่างกัน นักวิชาการจะต้องรู้และแน่ใจว่าตนเองกำลังทำอะไรอยู่ ส่วนหน่วยงานและผู้ประเมินผลงานจะต้องใช้เกณฑ์ที่ยุติธรรม การนำเกณฑ์การตัดสินผลงานประเภทที่สองไปใช้กับงานประเภทที่หนึ่งหรือในทางกลับกันคงไม่เป็นธรรม และอาจเป็นไปได้ด้วยซ้ำ ดังนั้นจึงควรจัดทำเกณฑ์เป็น 2 ชุดเพื่อใช้ประเมินคุณค่าของข้อเสนอโครงการและผลงานขั้นสุดท้ายของการศึกษาวิจัยในแต่ละประเภท

4.7 สรุปองค์ความรู้โดยรวม

จากการอ่านผลการประเมินสถานภาพไทยศึกษาทั้ง 10 ด้าน ดังสรุปไว้ในตอนที่ 3 ของรายงานนี้ จะเห็นได้ว่าการศึกษาเรื่องไทยโดยนักวิชาการชาวต่างประเทศ นักวิชาการไทย และนักวิชาการไท มีมากพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา(2530-2540) ด้วยปัจจัยหลายด้านดังกล่าวไว้ในหัวข้อพลังผลักดันที่ก่อให้เกิดไทยศึกษาในอดีต-ปัจจุบัน นักวิชาการโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิชาการในกลุ่มที่ 1 คงจะต้องขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ(สวช.) ที่มีบทบาทและเป็นแรงผลักดันที่สำคัญทั้งด้านนโยบายและงบประมาณสนับสนุนเรื่องไทยศึกษาในทศวรรษที่ผ่านมา และขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)ที่ได้ทุ่มงบประมาณมากกว่า 20 ล้านบาท ให้เมธีวิจัยอาวุโสของ สกว. 3 ท่าน คือ ศ.ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม และ รศ.จารุวรรณ ธรรมวัตร ช่วยเป็นแกนนำในการผลิตผลงานและสร้างนักวิชาการด้านไทยศึกษาเพิ่มขึ้น ในระดับบุคคลคงจะต้องขอบคุณ ศ.ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้นโยบายและงบประมาณของ สวช. และ สกว. ได้รับการตอบสนองในวงกว้าง ช่วยให้เกิดเครือข่ายและเพิ่มปริมาณผลงานค้นคว้าวิจัยด้านประวัติศาสตร์เศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม และจะต้องยกย่องชมเชยความกล้าหาญและรวดเร็วในการเสนอข้อค้นพบต่างๆ ของ รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม และคณะ ซึ่งข้อเขียนของพวกเขาเปรียบเสมือนเครื่องกระตุ้นให้เกิดความเคลื่อนไหวและปฏิกิริยาตอบสนองอย่างรุนแรงในวงวิชาการไทยศึกษาของประเทศไทย แม้กระทั่งนักภาษาศาสตร์ซึ่งอยู่นอกวงการและกระแสหลักของไทยศึกษาก็ปรารถนาที่จะร่วมกระบวนการเพื่ออธิบายและชี้แจงให้สาธารณชนได้รับทราบถึงคุณประโยชน์ของนักภาษาศาสตร์ต่อไทยศึกษา องค์ความรู้เรื่องไทยศึกษาในแต่ละด้านไม่เท่าเทียมกัน ตัวอย่างเช่น กลุ่มนักภาษาศาสตร์ได้บุกเบิกและสำรวจข้อมูลภาษาตระกูลไท-กะไดไปแล้วไม่น้อยกว่า 47 ภาษา ในขณะที่นักโบราณคดียังไม่เคยได้ศึกษาวิจัยทางโบราณคดีโดยตรงอย่างจริงจังเพื่อกำหนดเขต

ภูมิศาสตร์และวิถีการดำเนินชีวิตของไทยในอดีตกาล โดยใช้หลักฐานทางโบราณคดีที่ขุดค้นพบจากแหล่งต่างๆ มาประกอบการวิเคราะห์เพื่อตอบข้อคำถาม ส่วนนักวิชาการกลุ่มอื่นๆ ที่ศึกษาค้นคว้าเรื่องไทก็จำกัดขอบเขตแต่เพียงเรื่องของกลุ่มคนไทเพียงไม่กี่กลุ่ม อาทิ ไทยวน ไทเหนือ ไทใหญ่ ไทอาหม ไทลื้อ ลาว ไทดำ-ไทขาว จ้วง ฯลฯ ซึ่งเคยมีรัฐและอาณาจักรของตนเอง มีตัวอักษรใช้เขียนและจดบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต หรือไม่ก็เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่มีประชากรเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน เช่น ชนชาติจ้วง(Zhuang Nationality) ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดภาคใต้ของประเทศจีน ฯลฯ เนื่องจากมีกลุ่มชาติพันธุ์ไทและกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษาและวัฒนธรรมสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนไทในประเทศจีนตอนใต้และตอนเหนือของประเทศเวียดนามเป็นจำนวนมาก ดังเสนอไว้ในตอนที่ 2 ของรายงานนี้ นักวิชาการจีนและนักวิชาการเวียดนามจึงได้ศึกษาค้นคว้าไว้มากพอสมควรแต่เนื่องจากเอกสารที่เป็นผลงานการศึกษาค้นคว้าเป็นภาษาจีนและภาษาเวียดนามจึงยากแก่การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ ผู้วิจัยเรื่องไทจึงควรรู้ภาษาเพื่อนบ้าน และมีนักวิชาการจากประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งนักวิชาการไทมาร่วมงานด้วย

น่าเสียดายที่โครงการย่อย 3 โครงการในชุดประเมินสถานภาพไทศึกษา คือ การผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศ กำเนิดไท ยังเขียนรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ไม่เสร็จและส่งให้ผู้เขียนซึ่งเป็นผู้ประสานงานชุดโครงการตามกำหนดเวลาที่ตกลงกันไว้คือภายในวันที่ 24 กรกฎาคม 2541 การสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ไทศึกษาที่เสนอไว้ในรายงานนี้ ตอนสรุปผลการประเมิน 3 หัวข้อดังกล่าวข้างต้นจึงไม่สมบูรณ์ตามที่ควรจะเป็น เหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้ผู้รับผิดชอบโครงการ ผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศ และกำเนิดไท ไม่สามารถดำเนินการเสร็จตามกำหนด ส่วนหนึ่งคงจะเนื่องมาจากปัญหาการสืบค้นเอกสารสิ่งพิมพ์ที่ใช้เป็นข้อมูลในการประเมินสถานภาพ เท่าที่ผู้เขียนทราบไม่ค่อยมีเอกสารที่เป็นผลงานการศึกษาใน 3 หัวข้อข้างต้นโดยตรง เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมักจะเป็นส่วนหนึ่งของการนำเสนอผลงานด้านอื่น ในการประมวลองค์ความรู้ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องกรองและร่อนองค์ความรู้ที่กระจัดกระจายเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนการประเมินที่ระบุไว้ในข้อกำหนดหลักโครงการ(TOR) ผู้รับผิดชอบโครงการจึงจำเป็นต้องอุทิศเวลาและทำงานอย่างเข้มแข็งเป็นระบบระเบียบมากกว่าโครงการอื่นในชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษา

หากความรู้เกี่ยวกับไทศึกษาแต่ละด้านแต่ละประเด็นเป็นส่วนย่อยของภาพต่อ(jigsaw puzzle)ที่จะต้องนำมาประกอบกันเป็นภาพไท ที่สมบูรณ์ ผู้เขียนมีความเห็นว่าองค์ความรู้ที่มีอยู่ในขณะนี้ยังให้ภาพที่ลางเลือน ไม่สมดุลง่าย และเว้นแหว่ง นักวิชาการในสาขาวิชาต่างๆ คงจะต้องร่วมมือกันปรับกระบวนการเพื่อให้ได้ภาพที่ชัดเจนและใกล้เคียงความเป็นจริงยิ่งขึ้น แต่ความฝันคงจะเป็นจริงยากเพราะติดขัดเรื่องสถานะเศรษฐกิจตกต่ำ อันเป็นต้นเหตุที่ทำให้แหล่งเงินทุนต้องเลือกและหรืองดการสนับสนุน

สนับสนุน เพื่อการปรับตัวให้รับกับสถานการณ์และวิกฤตทางเศรษฐกิจในปัจจุบันซึ่งมีผลกระทบในวงกว้าง อย่างไรก็ตาม ในตอนต่อไป(ตอนที่ 5) ซึ่งเป็นตอนสุดท้ายของรายงานนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอข้อเสนอแนะและทิศทางการศึกษาวิจัยไทศึกษาในอนาคตอย่างเต็มรูปแบบแต่จะทำได้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด คงเป็นหน้าที่ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และแหล่งทุนวิจัยอื่นๆ ที่จะใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา

5. ข้อเสนอแนะแนวทางและทิศทางการวิจัยด้านไทศึกษาในอนาคต

องค์ความรู้เกี่ยวกับไทศึกษาที่นำเสนอไว้ในตอนที่ 2-4 เป็นภาพความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นจริงและสามารถมองเห็นได้ ในตอนที่ 5 นี้ ผู้เขียนจะเสนอแนะแนวทางและทิศทางการวิจัยด้านไทศึกษาที่ควรจะดำเนินการในอนาคตโดยใช้องค์ความรู้ที่ประมวลได้เป็นพื้นฐาน จะไม่คำนึงถึงสถานะเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศ เป็นการเสนอภาพซึ่งหน่วยงานหรือบุคคลที่จะนำไปใช้ประโยชน์จำเป็นจะต้องพิจารณาและตัดสินใจเลือกตามความเหมาะสม ที่ผ่านมา "ไทศึกษา" เป็นส่วนหนึ่งหรือแง่มุมหนึ่งของ "ไทยศึกษา" คือ ให้องค์ความรู้เรื่อง "ไทย" เป็นศูนย์กลางและขยายความสนใจออกไปสู่เรื่อง "ไท"(เรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มที่เป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน) ปัจจุบัน ความสนใจเรื่องภูมิภาคศึกษา(area studies) ทำให้เกิดแนวคิดและโครงการ "วิเทศคดีศึกษา" ขึ้น ด้วยเหตุนี้ "ไทศึกษา" จึงสามารถอยู่ภายใต้ "ไทยศึกษา" ถ้าเป็นการศึกษาเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในประเทศไทย และอยู่ภายใต้ "วิเทศคดีศึกษา" หากศึกษาเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อยู่ในประเทศลาว เวียดนาม พม่า อินเดีย และจีน ฯลฯ "ไทศึกษา" จึงเหมือนและในเวลาเดียวกันก็ต่างจาก "ไทยศึกษา" และ "วิเทศคดีศึกษา" อาจดำเนินการเป็นเอกเทศหรือดำเนินการภายใต้ไทยศึกษาหรือวิเทศคดีศึกษาก็ได้ นักวิชาการสามารถศึกษาวิจัยเรื่องของคนไท(ไท-กะได)ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของประเทศไทยหรือองค์ประกอบหนึ่งของประเทศเวียดนามหรือประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ได้ ไทศึกษาเป็นสหวิทยาการ องค์ความรู้ที่สมบูรณ์จะมีได้ก็ต่อเมื่อนักวิชาการในสาขาวิชาการต่างๆ มาร่วมกันศึกษาวิจัย ในอนาคตน่าจะต้องสร้างและหรือเตรียมความพร้อมให้กับนักวิชาการที่สนใจเกี่ยวกับไทศึกษาควบคู่ไปกับการสนับสนุนการวิจัยด้านไทศึกษา เพื่อให้ได้ภาพรวมองค์ความรู้เรื่องไทในปัจจุบันที่สมบูรณ์ถูกต้อง และสามารถโยงให้เห็นภาพตลอดจนตอบคำถามเรื่องไทในอดีตได้ จึงจำเป็นต้องมีข้อเสนอแนะทั้งส่วนที่เป็นการสร้างและส่วนที่เป็นการเสริม ดังนั้นเนื้อหาของข้อเสนอแนะในรายงานนี้จะแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นหลัก คือ การสร้างนักวิจัยไทศึกษา แนวทางการวิจัยไทศึกษาในอนาคต กลไก-การเชื่อมโยงเครือข่าย และโจทย์เพื่อการศึกษาค้นคว้าเรื่องไทในอนาคต

5.1 การสร้างนักวิจัยไทศึกษา

ที่ผ่านมา นักวิชาการที่สนใจเรื่องไทศึกษามักจะเป็นนักวิชาการในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวิชาภาษา คติชนวิทยาและ

วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา และสังคมวิทยา ฯลฯ ซึ่งมีคุณสมบัติหรือลักษณะพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ลักษณะพิเศษเฉพาะกลุ่มนี้แฝงอยู่ในความเป็นตัวตนและมีอิทธิพลต่อวิถีคิดและการแสดงออกของนักวิชาการแต่ละคนและแต่ละสาขาวิชา เพื่อความเจริญก้าวหน้าของไทยศึกษา จึงน่าจะเชิญชวนให้นักวิชาการในสายวิทยาศาสตร์ทั้งวิทยาศาสตร์ชีวภาพและกายภาพมาร่วมศึกษาเรื่องไทให้มากขึ้น เพราะอาจจะช่วยให้มีมุมมองใหม่ที่แปลกออกไปอันน่าจะเป็นประโยชน์ต่อไทยศึกษาโดยรวม ตัวอย่างเช่น การศึกษาเรื่องยาพื้นบ้าน เทคโนโลยีพื้นบ้าน ฯลฯ ซึ่งแพทย์ เกษกร และวิศวกร สามารถนำความรู้ท้องถิ่นมาผสานกับความรู้สมัยใหม่ที่เป็นสากลเพื่อการปรับใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละชุมชนและท้องถิ่น นักวิชาการในสาขาวิชาพฤกษศาสตร์ สัตววิทยา นิเวศวิทยา ก็สามารถศึกษาร่วมกับนักภาษาศาสตร์เพื่อช่วยตอบคำถามบางประการเกี่ยวกับถิ่นกำเนิดและการกระจายของคนไทได้ เป็นต้น คนทั่วไปรวมทั้งนักวิชาการในสายวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่มักจะเข้าใจว่าไทยศึกษาและไทศึกษาเป็นเรื่องการศึกษาเรื่องไทย/ไท ของกลุ่มนักวิชาการที่ชาตินิยมและเชื้อชาตินิยม เพื่อการอนุรักษ์และสืบสานมรดกล้ำค่าที่น่าภูมิใจ เป็นพวกที่ชอบหมกมุ่นอยู่กับอดีตมากกว่าการก้าวไปข้างหน้ากับโลกยุคโลกาภิวัตน์¹⁹ การสร้างนักวิจัยไทยศึกษาจึงควรจะหาทางให้ได้ผู้ที่สนใจและมีศักยภาพจากสาขาวิชาต่างๆ กันมาร่วมโครงการ ทั้งจากสายวิทยาศาสตร์ชีวภาพ วิทยาศาสตร์กายภาพ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ คณะผู้จัดการและบริหารโครงการไม่ควรสังกัดสถาบันใดสถาบันหนึ่งโดยเฉพาะ ควรเป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและหรือสถาบันที่มีผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญเรื่องไทในลักษณะการดำเนินงานเฉพาะกิจ (consortium) ไม่จำเป็นต้องมีองค์กรถาวรรองรับ เพราะการจัดตั้งองค์กรถาวรสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก และถ้าไม่ประสบผลสำเร็จก็ล้มเลิกยาก การผลิตหรือสร้างนักวิจัยด้านไทศึกษาจะต้องเริ่มที่มีชุดโครงการวิจัยขนาดใหญ่รองรับ และกำหนดวัตถุประสงค์ว่าจะสร้างนักวิจัยไทยศึกษาโดยใช้ระยะเวลาสั้นๆ ประมาณ 1-3 เดือน เพื่อการใช้งาน คือ ร่วมทำวิจัยในชุดโครงการวิจัยได้ทันที ดังนั้นจึงต้องสรรหานักวิชาการรุ่นใหม่ที่เคยทำวิจัยมาบ้างแล้ว สามารถอ่านภาษาอังกฤษและหรือภาษาฝรั่งเศส ภาษาจีนได้ดี มีความสนใจและมีศักยภาพในการวิจัยด้านไทศึกษาจากสาขาวิชาต่างๆ ทั้งในสายวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ เข้ารับการอบรมหลักสูตรไทศึกษาแบบเข้มข้น (intensive course) ความรู้พื้นฐานที่ผู้เข้าอบรมทุกคนควรได้รับก่อนร่วมวิจัย คือ สถานภาพไทศึกษาด้านต่างๆ กลุ่มชาติพันธุ์ไทและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แนวคิด-กรอบมโนทัศน์-ทฤษฎี-ระเบียบวิธีการวิจัยที่เหมาะสมกับการศึกษาวิจัยเรื่องไท เทคนิคและวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม ความรู้เกี่ยวกับตัวอักษรและระบบการเขียนภาษาไทย แหล่งสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับไทศึกษา ฯลฯ

19 ตัวอย่างเช่น อาจารย์รุ่นใหม่จากคณะวิศวกรรมศาสตร์คนหนึ่งได้ขอให้ผู้เขียนเล่าว่านักวิชาการในวงการไทยศึกษาทำอะไรกันบ้าง เพราะนิภาพไม่ออก และสารภาพว่าเมื่อใดก็ตามที่ได้ยินคำว่า "ไทยศึกษา" จะเห็นแต่ภาพหญิงสูงอายุนั่งง่วนอยู่กับตำราหรือไม้เท้าไทยมีเสาเรือนเป็นจำนวนมากทุกทีไป นี่คือภาพลักษณ์ของไทยศึกษาและไทศึกษาในสายตาประชาชน

ที่กล่าวมาแล้วเป็นภาคทฤษฎี สุดท้ายเป็นการฝึกปฏิบัติการภาคสนามในสภาพและสถานการณ์จริง นักวิชาการที่ได้รับการอบรมแล้วจะได้รับการพิจารณาให้เป็นนักวิจัยในโครงการวิจัยขนาดใหญ่หรือชุดโครงการวิจัยเกี่ยวกับไท หากการอบรมแบบเข้มเพื่อสร้างนักวิจัยไทศึกษาได้รับความนิยมและบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย อาจขยายเป็นหลักสูตรไทศึกษาในระดับคุณวุฒิบัณฑิต โดยร่วมมือกับสถาบันในต่างประเทศ ซึ่งคงทำได้ไม่ยากเมื่อมหาวิทยาลัยทั่วประเทศออกนอกกรอบหมดแล้วในปี 2545

5.2 แนวทางการวิจัยไทศึกษาในอนาคต

แนวทางการวิจัยไทศึกษามีหลายแนวทาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของนักวิชาการและแหล่งเงินทุนว่าจะมีกำลังดำเนินการในวงกว้างหรือวงแคบ ต่อไปนี้เป็นแนวทางการวิจัยที่ผู้เขียนเสนอให้พิจารณา การเสนอแนวทางได้ใช้ผลการประเมินองค์ความรู้ไทศึกษาเป็นพื้นฐาน

แนวทางที่ 1 ผู้ประสานงานหรือผู้แทนของนักวิชาการ 4 กลุ่ม(ดูรายละเอียดใน 4.5) มาประชุมเพื่อเลือกหัวข้อและกำหนดโจทย์วิจัยหรือประเด็นปัญหาและนำไปดำเนินการเพื่อให้ได้คำตอบด้วยวิธีการในศาสตร์ของตน เมื่อนำผลการวิจัยมารวมกันแล้วจะได้ภาพต่อที่สมบูรณ์ 1 ภาพ ตัวอย่างเช่น ชุดโครงการวิจัย "กำเนิดไท" น่าจะทำได้ในแนวนี เพราะต้องใช้ความรู้แบบสหวิทยาการมาช่วยตอบคำถาม

แนวทางที่ 2 ให้ผู้รับผิดชอบโครงการย่อยในชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษาช่วยประสานงานให้เกิดเป็นชุดโครงการวิจัยตามสาขาวิชา คือ ชุดโครงการวิจัยคติชาวบ้านและวรรณกรรมไท ชุดโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ไท ชุดโครงการวิจัยระบบการเมืองการปกครองไท ชุดโครงการวิจัยระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศไท ชุดโครงการวิจัยภาษาไทตามแนวภาษาศาสตร์ ชุดโครงการวิจัยสถาปัตยกรรม-ศิลปกรรม-หัตถกรรมไท ชุดโครงการวิจัยความเชื่อและพิธีกรรมไท ชุดโครงการวิจัยคนไทยจากหลักฐานทางโบราณคดี เป็นต้น แนวทางนี้ดูเหมือนจะง่ายและสะดวกที่สุด สาขาวิชาใดมีความพร้อมก็ดำเนินการได้เลย ในท้ายที่สุดเมื่อทุกชุดโครงการดำเนินงานแบบลงแขกเรียงหน้ากระดาน จะได้ผลงานเร็วและเป็นจำนวนมาก แต่คงจะต้องใช้งบประมาณมากเช่นกัน

แนวทางที่ 3 เป็นการวิจัยเพื่อทดสอบความน่าเชื่อถือของแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเรื่องไทของนักวิจัย 2 สำนัก สำนักแรกศึกษาเฉพาะเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเพียงอย่างเดียว แต่ศึกษาหลายกลุ่มในเวลาเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบกัน สิ่งที่คนไทยหลายกลุ่มมีเหมือนกันหรือร่วมกันสามารถใช้เป็นดัชนีบ่งบอกได้น่าจะเป็นลักษณะดั้งเดิมที่มีหรือเป็นมาแต่อดีต นั่นคือลักษณะเฉพาะของเชื้อชาติ สำนักที่สองเชื่อว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทมีปฏิสัมพันธ์ ปะทะสังสรรค์ ผสมผสานและแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มไทกันเองและกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่ไทมาเป็นเวลายาวนาน จึงเป็นการยากที่จะระบุว่าอะไรเป็นไทหรือไม่เป็นไท วิธีการวิจัยในแนวที่ 3 คือ สร้างชุดโครงการวิจัย 2 ชุดเพื่อทำงานคู่ขนานกัน แต่ละชุดประกอบด้วยนักวิชาการจากสหสาขา

วิชาทั้งในสายวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ เลือกพื้นที่ที่มีประชากรหลายหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งที่เป็นไทและไม่ใช่ไท ชุดโครงการ A ศึกษาวิจัยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทเพื่อแสวงหาลักษณะร่วมของความเป็นไท ส่วนชุดโครงการ B ศึกษาวิจัยตามแนวคิดปฏิสัมพันธ์และปะทะสังสรรค์ นำผลงานวิจัยของทั้ง 2 ชุดโครงการมาเปรียบเทียบกันเพื่อพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของแนวคิดทั้ง 2 แนว การวิจัยตามแนวที่ 3 นี้จะได้ผลงาน 2 ประเภท คือ ผลงานที่เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับไทศึกษาด้านต่างๆ และในเวลาเดียวกันก็ได้พิสูจน์ความน่าเชื่อถือของแนวคิดของทั้ง 2 สำนักด้วย

แนวทางการวิจัยทั้ง 3 แนวดังกล่าวข้างต้นสามารถใช้ความรู้ที่ได้จากชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษาเป็นพื้นฐาน จึงเป็นการต่อยอดงานวิจัยที่นักวิชาการจากหลายสาขาวิชาได้ร่วมกันทำมาแล้ว ชุดโครงการที่จะดำเนินการในอนาคตจะช่วยยืนยันให้เห็นว่าชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษาเป็นงานวิจัยประเภทวิจัยและพัฒนา(Research and Development)อย่างแท้จริง เพราะมีการสานต่อและทำให้เกิดชุดโครงการในเครือข่ายอีกหลายชุด

5.3 กลไกการเชื่อมโยงให้เกิดเครือข่าย

เพื่อช่วยให้การสร้างนักวิจัยไทศึกษาและชุดโครงการไทศึกษาตามแนวทางที่เสนอไว้ใน 5.1 และ 5.2 เป็นความจริง สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย จำเป็นจะต้องมีกลไกการบริหารจัดการบางประการเพื่อให้เกิดเครือข่ายเชื่อมโยงการดำเนินงานให้ประสานและเป็นไปในทางเดียวกัน อาศรมความคิดไทศึกษาน่าจะเป็นกลไกการเชื่อมโยงที่ดี เป็นวิถีกระตุ้นให้นักวิจัยในเครือข่ายติดตามสอดส่องความก้าวหน้าในการดำเนินงานของกันและกัน เปรียบเสมือนตลาดนัดที่นักวิจัยมาพบปะแลกเปลี่ยนความรู้และขยายความคิด กิจกรรมของอาศรมความคิดอาจเป็นการจัดประชุมโต๊ะกลม แลกเปลี่ยนเอกสาร จัดพิมพ์รวมบทความสรุปผลการวิจัยและข้อค้นพบของโครงการย่อยต่างๆ ในเครือข่าย หรือเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผลงานของสมาชิกในรูปแบบอื่นๆ ฯลฯ

5.4 ประเด็นปัญหาและโจทย์วิจัย

คำตอบและข้อค้นพบทางวิชาการสามารถได้มาด้วยวิธีการ 2 วิธี ซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกัน คือ วิธีการ INDUCTION ซึ่งเริ่มต้นจากข้อมูลไปสู่ข้อสรุปที่ค้นพบงานวิจัยที่ใช้วิธีการนี้จะมีลักษณะพรรณนา(descriptive)เพราะเน้นการนำเสนอข้อมูล(data-oriented) ผลงานมีประโยชน์ในวงกว้าง ไม่ค่อยมีอคติ เพราะผู้วิจัยเริ่มต้นจากความจริงที่สัมผัสได้ด้วยตาหรือหู ไม่ได้มีเจตนาจะพิสูจน์สิ่งที่ตนเองเชื่อและพยายามทำให้คนอื่นเชื่อหรือคล้อยตาม วิธีการ DEDUCTION จะเริ่มต้นจากการนำโจทย์ คำถาม ประเด็นปัญหา ที่อยู่ในใจของผู้วิจัยหรือคนอื่นมาตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อการพิสูจน์ด้วยวิธีการและกระบวนการบางอย่าง เพื่อให้ได้ข้อสรุปซึ่งอาจยืนยันหรือคัดค้านสมมติฐานที่ตั้งไว้ การดำเนินงานมีลักษณะเน้นประเด็นปัญหา(problem-oriented) ผลงานอาจมี

ประโยชน์ในวงแคบและอาจมีอคติของผู้วิจัยเจือปน แต่อาจทำให้วงวิชาการตื่นตัวหรือถึงกับสั่นสะเทือน ค่อยๆ เจียบและสลายไปเหมือนคลื่นกระทบฝั่ง คนในวงวิชาการมักจะชื่นชมคิดว่าผลงานวิจัยที่ได้มาด้วยวิธีการหลังมีคุณค่าทางวิชาการมากกว่าด้วยวิธีการแรก ผู้เขียนก็เห็นด้วยในความคิดนี้ อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบที่ได้มาด้วยวิธีแรกถึงแม้จะจิตซิดไม่น่าตื่นเต้นเท่าข้อค้นพบที่ได้มาด้วยวิธีที่สอง แต่ในระยะยาวแล้วจะดีและมีประโยชน์มากกว่าเพราะนักค้นคว้าวิจัยรุ่นต่อมายังคงใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นได้ ไม่ถูกโค่นล้มด้วยข้อค้นพบจากการพิสูจน์แนวใหม่

งานศึกษาวิจัยในสาขาเมืองและชุมชน-สถาปัตยกรรม-ศิลปกรรม-หัตถกรรม(กลุ่มที่ 4) ซึ่งมักใช้วิธีการแบบ inductive อาจเป็นทางเลือกหนึ่งที่นำพิจารณาถ้าใช้สาขาวิชาเป็นตัวกำหนด เพราะลงทุนน้อยแต่มีผู้ใช้ผลงานการวิจัยจำนวนมาก เนื้อหาน่าสนใจและมีภาพประกอบสวยงาม ใครๆ ก็สามารถอ่านและเข้าใจได้ง่าย มีประโยชน์ต่อวงการธุรกิจอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น หรือนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับวางแผนด้านการอนุรักษ์และพัฒนาก็ได้ อีกทางเลือกหนึ่ง คือ งานวิจัยที่มีความลุ่มลึกทางวิชาการเพราะใช้วิธีการแบบ deductive คือ ต้องมีโจทย์วิจัยนำ มีแนวคิด กรอบมโนทัศน์ และทฤษฎีรองรับ มีการนำหลักฐานที่น่าเชื่อถือ (solid evidence) มาใช้ประกอบการพิสูจน์ข้อเท็จจริงด้วยวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ ประเด็นปัญหาหรือคำถามเกี่ยวกับเรื่องโทที่ผู้เขียนขอเสนอแนะเป็นตัวอย่าง มีดังนี้

- โครงกระดูกในแผ่นดินไทยไม่ใช่โครงกระดูกไท
- การกระจายของคน สัตว์ และพืชช่วยไขปริศนากำเนิดไทได้
- ทำไมคนไทย ญาติ และเพื่อนจึงกำเนิดมาจากน้ำเต้า
- ใครเป็นเจ้าของเรือนใต้ถุนสูงและเรือนกาแล
- แน่ใจได้อย่างไรว่าผี-ไซ-กระดูกไก่ เป็นของไทย
- ภาษาไทเป็นภาษา "pidgin" ที่ถูกสร้างเพื่อการสื่อสารในอดีต
- อัญเชิญ ผีดี (ผีฟ้า) มาปราบผีร้าย (เอดส์ ยาเสพติด คอรัปชั่น) ในสังคมไทย ไม่ใช่เรื่องมงาย

ฯลฯ

ประเด็นและคำถามดังกล่าวมาเป็นตัวอย่างข้างต้นฟังดูท้าทายและน่าแสวงหาคำตอบ แต่คงต้องใช้เวลานานในการศึกษาวิจัยให้ได้ข้อสรุปที่น่าเชื่อถือ หรืออาจไม่มีคำตอบที่น่าพอใจเลยก็ได้

5.5 สรุป

ผู้เขียนเชื่อว่าถ้ามีการประสานงานที่ดีระหว่างโครงการสร้างนักวิจัยไทยศึกษาชุดโครงการวิจัยไทยศึกษา และอาศรมความคิดหรือตลาดนัดไทยศึกษา รวมทั้งมีแหล่งเงินทุนสนับสนุน ประเทศไทยก็คงจะเป็นศูนย์กลางไทยศึกษาของภูมิภาคได้ ถึงแม้ประเทศไทยจะ

มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทน้อยกลุ่มและมีจำนวนประชากรไทน้อยกว่าประเทศจีนก็ตาม แต่เมื่อคำนึงถึงสถานะเศรษฐกิจตกต่ำในปัจจุบัน บทวิเคราะห์ สังเคราะห์ และข้อเสนอแนะทั้งหมดที่เสนอไว้ในรายงานนี้ คงจะเป็นเพียงความฝันเท่านั้น

การศึกษาเรื่องคนไทหรือไทศึกษาไม่ได้เกี่ยวกับความเป็นความตายหรือปากท้อง และมีใช้ความจำเป็นพื้นฐานหรือเป็นเรื่องวิกฤตระดับชาติ จะดำเนินการหรือไม่อย่างไร เมื่อไร ก็ไม่ได้ทำให้ใครเดือดร้อน เพราะฉะนั้นการกำหนดความจำเป็นเร่งด่วนและการจัดลำดับความสำคัญจึงทำได้ยาก แต่ก็ไม่ผิดที่จะกล่าวว่าความรู้เรื่องไทเปรียบได้กับการมียาบำรุงกำลังและน้ำหล่อเลี้ยงหัวใจของมนุษย์บางส่วนที่อาศัยอยู่ในโลกนี้ ไม่มีก็คงไม่ตาย ชีวิตเพียงแต่อับเฉา แท้งแล้ง ปราศจากความพอใจ สุขใจ ภูมิใจ และไร้เครื่องประเทืองปัญญา

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนในฐานะผู้ประสานงานขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้ให้งบประมาณสนับสนุนชุดโครงการประเมินสถานภาพไทยศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มให้มีการดำเนินงานโครงการนี้ ตลอดจนให้ความร่วมมือและให้กำลังใจผู้ประสานงานด้วยดีตลอดมา ขอขอบคุณ ดร. โชคชัย สุทธาเวช คุณภัทมาการ บุตธภาพร นักวิชาการของฝ่ายความสัมพันธ์ข้ามชาติและทางเลือกในการพัฒนา(ฝ่าย 1)

ขอขอบคุณศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ และขอขอบคุณผู้วิจัยในชุดโครงการทุกท่าน ตลอดจนเจ้าหน้าที่สถาบันไทยศึกษาทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณรุ่งอรุณ กุลธำรง ที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ในฐานะผู้ประสานงาน ผู้เขียนได้ตั้งใจและปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบอย่างดีที่สุดแล้ว จึงหวังว่ารายงานผลการประเมินสถานภาพ 11 เรื่อง รายงานผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ภาพรวมองค์ความรู้ไทยศึกษา ตลอดจนข้อเสนอแนะต่างๆ ของผู้เขียน จะเป็นประโยชน์ไม่มากนักแก่ผู้รู้ผู้สนใจเรื่องไทยศึกษาและแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ การดำเนินงานทุกอย่างย่อมต้องมีข้อผิดพลาด ผู้ประสานงานขอน้อมรับคำติชมวิพากษ์วิจารณ์ที่สร้างสรรค์ของทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

- จาง กง จิน. ภาษาและอักษรของชนชาติต่างๆ ในประเทศจีน (เผย้ย เสี่ยว รุ่ย แพล จากภาษาจีน) ใน *ศาสตร์แห่งภาษา (Science of Language)*, ฉบับที่ 5, หน้า 19-28, 2528.
- จาริต ดิงศกัทธิย์. ร่างรายงานผลการประเมินสถานภาพไทยศึกษาด้าน "ระบบเศรษฐกิจ และระบบนิเวศ" เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยชุดโครงการ ประเมินสถานภาพไทยศึกษา จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 18-19 มิถุนายน 2541
- จิตร ภูมิศักดิ์. *ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคม ของชื่อชนชาติ* ข้อเท็จจริงว่าด้วยชนชาติขอมฉบับสมบูรณ์. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, 2535.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. *แนวคิดของโครงการศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไทย ใน การศึกษา วัฒนธรรมชนชาติไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2538, หน้า 2-6.
- ถาวร วัชรากัย และคณะ. ขอบฟ้าใหม่ในการบ่งชี้ความเป็นไทย ใน *Proceedings of the 6th International Conference on Thai Studies, Theme VII, Toward a New Frontier of Thai Studies*. Chiangmai, Thailand, 14-17 October, 1996.
- นฤมล วิทยิระนันท์. ร่างรายงานผลการประเมินสถานภาพไทยศึกษาด้าน "ความเชื่อ ทางศาสนาและพิธีกรรม" เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยชุด โครงการประเมินสถานภาพไทยศึกษา จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์-มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 18-19 มิถุนายน 2541.
- นันทนา รณเกียรติ และคณะ. ร่างรายงานผลการประเมินสถานภาพไทยศึกษาด้าน "ภาษา และภาษาศาสตร์ (2)" เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยชุด โครงการประเมินสถานภาพไทยศึกษา จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์-มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 18-19 มิถุนายน 2541.
- ประชากรจักรจักร, พระยา. *ว่าด้วยภาษาต่างๆ ในสยามประเทศ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2462.
- พยุงค์กัฒ จันทรสุรินทร์. *แนวคิดในการศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไทย ใน การศึกษา วัฒนธรรมชนชาติไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2538, หน้า 1.

รัตนพร เศรษฐกุล. ร่างรายงานผลการประเมินสถานภาพไทศึกษาด้าน "ประวัติศาสตร์" เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษา จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 18-19 มิถุนายน 2541.

รัศมี ชูทรงเดช และ อมรา ศรีสุชาติ. ร่างรายงานผลการประเมินสถานภาพไทศึกษาด้าน "โบราณคดี" เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษา จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 18-19 มิถุนายน 2541.

ศิริพร ณ ถลาง. ร่างรายงานผลการประเมินสถานภาพไทศึกษาด้าน "คติชาวบ้านและวรรณกรรม" เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษา จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 18-19 มิถุนายน 2541.

ศูนย์ข้อมูลไทยศึกษา. โครงการฐานข้อมูลบรรณานุกรมไทศึกษา : บรรณนิทัศน์ชนชาติไท (ภาษาไทย), กรุงเทพฯ : สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันไทยศึกษา. รายงานการประชุมระดมความคิดเรื่อง "การประเมินสถานภาพไทศึกษา" ครั้งที่ 1-4 เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2539, 25 พฤศจิกายน 2539, 28 มกราคม 2540, 17 เมษายน 2540.

สถาบันไทยศึกษา. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง "การวิจัยเอกสารเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได" จัดโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ร่วมกับ สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 15 พฤศจิกายน 2539.

สมพงศ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์. ร่างรายงานผลการประเมินสถานภาพไทศึกษาด้าน "ภาษาและภาษาศาสตร์ (1)" เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษา จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 18-19 มิถุนายน 2541.

สมพงศ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์. สามทศวรรษไทศึกษากับไทยศึกษา : การศึกษาเปรียบเทียบสังคมและวัฒนธรรมไทย ใน *Proceedings of the 6th International Conference on Thai Studies, Theme III, The State of Thai Studies: A Critical Reassessment*. Chiangmai, Thailand, 14-17 October, 1996. หน้า 179-213.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. *การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2538.

สุภางค์ จันทวานิช และ วิมาลา ศิริพงษ์. ร่างรายงานผลการประเมินสถานภาพไทศึกษา ด้าน "ระบบการเมืองการปกครอง" เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษา จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 18-19 มิถุนายน 2541.

อรศิริ ปาณินท์ และคณะ. ร่างรายงานผลการประเมินสถานภาพไทศึกษา ด้าน "สถาบัน-กรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรม" เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษา จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 18-19 มิถุนายน 2541.

อนันท์ กาญจนพันธุ์. สถานภาพการวิจัยพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่ ใน การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2538, หน้า 7-17.

อนันท์ กาญจนพันธุ์. ร่างรายงานผลการประเมินสถานภาพไทศึกษา ด้าน "การผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม" เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยชุดโครงการประเมินสถานภาพไทศึกษา จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 18-19 มิถุนายน 2541

เอกสารภาษาต่างประเทศ

Benedict, Paul K. Thai, Kadai and Indonesian: a new alignment in Southeastern Asia. *American Anthropologist* 44 , pp.576-601, 1942.

Benedict, Paul K. *Austro-Tai: Language and Culture with a Glossary of Roots*. New Haven: HRAF Press, 1975.

Chazee, Laurent. *Atlas des ethnies et des sous-ethnies du Laos*. Bangkok, 1995. (self published)

Dang Nghiem Van, Chu Thai Son and Luu Hung. *Ethnic minorities in Vietnams*. Hanoi: The Gioi Publishers, 1993.

Edmondson, Jerold A. and David B. Solnit. Introduction. In *Comparative Kadai: Linguistic Studies beyond Tai*, edited by Jerold A. Edmondson and David B. Solnit. Texas: The Summer Institute of Linguistics and The University of Texas at Arlington, 1988.

- L-Thongkum, Theraphan. Minority languages of Thailand. ใน *ศาสตร์แห่งภาษา* (Science of Language), ฉบับที่ 5, หน้า 29-74.
กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ, 1928.
- Maspero, Henri. Languages de l'Asie du Sud-East. *Les Langues du Monde* . Paris: Centre National de la Recherche Scientifique, 1952.
- Matisoff, James A. Linguistic diversity and language contact. In *Highlanders of Thailand*, edited by John McKinnon and Wanat Bhruksasri, pp.56-86. Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1985.
- Proschan, Frank. Lao People's Democratic Republic 1995 classification of ethnic groups compared with previous classifications, 29 pages. (unpublished paper)
- Sagart, Laurent. Chinese and Austronesian are genetically related? Paper presented at the 23rd International Conference on Sino-Tibetan Languages and Linguistics, October 3-7, 1990.
- Sagart Laurent. Austronesian final consonants and the origin of Chinese tones. In *Tonality in Austronesian Languages* , edited by Jerold A. Edmondson and Kenneth J. Gregerson. Honolulu: University of Hawaii Press, 1993.
- Schmidt, Wilhelm. Les peuples mon-khmer, trait d'union entre les peuples du l'Asie centrale et de l'Austronesie. (Traduit de l'allemand par Mme. J. Marouzeau). *BEFEO* 7 , pp.213-263 and *BEFEO* 8 (1908), pp.1-35, 1907.
- Shafer, Robert, 1955. Classification of the Sino-Tibetan languages. *Word* 2 , pp.94-111, 1955.
- Shafer Robert. *Bibliography of Sino-Tibetan Languages*. Wiesbaden: Otto Harrasowitz, 1957-63.
- Shizeng, Chun, ed. *Chinese Nationalities*. China Nationality Photography and Art Press. Beijing, 1989.